

Jü Evangelio San Mateota Jiojtekähui

*Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme
(Lc. 3:23-38)*

¹ İri libropo jiojteri Jesucristota bétana áchayhuariapo bat kat-riam, Davidta ä usiatukaï bétana entok Abrahamta bétana.

² Abraham Isaacta üusek, Isaac éntok Jacobta, Jacob éntok Judáta entok jume ä sailahuam.

³ Judá juka Faresta entok juka Zarata üusek, İmëi éntok Tamarta áyekay. Fares juka Esromta üusek, Esrom éntok Aramta üusek. ⁴ Aram Aminadabta üusek, Aminadab éntok Naasónta, Naasón éntok Salmónta. ⁵ Salmón Boozta üusek; İri éntok Rahabta áyekay. Booz Obedta üusek, İri éntok Rutta áyekay. Obed éntok Isaíta üusek. ⁶ Isaí réy Davidta üusek, réy David éntok Salomónta İri éntok Uriasta jubekäu áyekay.

⁷ Salomón Roboamta üusek, Roboam éntok Abíasta, Abías éntok Asa ti téhuaakamta.

⁸ Asa Josafatta üusek, Josafat éntok Joramta, Joram éntok Uzíasta. ⁹ Uzías Jotamta üusek, Jotam éntok Acazta, Acaz éntok Ezequíasta.

¹⁰ Ezequías Manasésta üusek, Manasés éntok Amónta, Amón éntok Josíasta. ¹¹ Josías Jecóníasta üusek, entok ä sailahuam. Huámëi taahuarimmet éntok, jume Israeliitam úttiapo Babilooniau bíchaa nuksákahuak.

¹² Huanäi Jeconías Salatielta üusek, Salatiel éntok Zorobabelta. ¹³ Zorobabel Abiudta üusek, Abiud éntok Eliaquimta, Eliaquim éntok Azorta. ¹⁴ Azor Sadocta üusek, Sadoc éntok Aquimta, Aquim éntok Eliudta. ¹⁵ Eliud Eleazarta üusek, Eleazar éntok Matánta, Matán éntok Jacobta. ¹⁶ Jacob Joséta üusek, Mariáta kuuna. Íachi éntok Jesús yeu yoremtuk, jü Cristo.

¹⁷ Júnakoy Abrahamta jiápsay naateka Davidta jiapsäu tájti guoj mamni áma naikimme, jume nat sáu tómti kateme. Davidta jiápsay naateka israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäu tájti guoj mamni áma naikimme; entok israeliitam Babilooniau bíchaa úttiapo nuksákahuakäpo naateka Cristota yeu yoremtukäu tájti kéchim guoj mamni áma naiki.

Jesucristota yeu tómtékähui
(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Jesucristota yeu tómtékäu ínel yeu siika: Ä áyehua María Joséta kunaseka áutukay; të kee jee náu am jiápsayo abe asoaka yeu siika, Espíritu Santota bétana. ¹⁹ Të José, Mariáta kunasëihui Diosta bíchäpo lútüla jiápsa, huatem bíchäpo kaa tiusi ä tahuanakë béchïbo éhuil ä tō simbáarey. ²⁰ Të áapörík íneli ä éaysu Diosta ángel tenkuriapo áu yeu machiak huanäi ínel au jiaahuak:

—José, Davidta üusi, katë májhueka Mariáta jubiapo mabeta; bueítuk jü Mariáta tómpo asoa bárëu, Espíritu Santota bétana huéiye.

²¹ Huanäi ili usi outa asoanake, entok Jesús

të ä téhuaanake, bueituk Áapo ä pueblohua jínëuriata am máknake bem Dios bejrim bétana.

²² Sime iri yeu siika Señorta nokakäu chúpnaکہ béchibo profheetata huämi ínel ä jíako:

²³ Én éntok jü jámut beme abe asoaka tahuanake huanäi ili outa asoanake; entokim Emanuel ti ä téhuaanake; itom nokpo: “Dios itomaki”, tiau báare.

²⁴ Huanäi José búsaka, ángelta nésahui yáuhuak, ä jámut mabetaka. ²⁵ Të kaa ä jubeka bénasi amak jíápsak, bueituk késam huëpo ili usi outa Mariáta ä asoau tájti; huanäi Jesús ti ä téhuaatuak.

2

Jume magom ä bit báreka áu yájakame

¹ Júnakoy Jesús yeu yorentuk Belén pueblopo jum Judea buiärapo, ímechi taahuarimmet Herodes áma réytukay. Huanäi jume jita täyame magom täata yeu huë bétana kateka Jerusaléniu yájjak, ² ínel jíaka:

—¿Jáksu aane, jü judíommeu réy yeu yorentulame? Bueitukte itom buiärapo aneka ä chókihua bitchak, én éntokte äbo yáij-la ä yöri báreka.

³ Íkäi jíkkajaka, jü réy Herodes kaa yánti ée táytek, entok sime Jerusalénpo jóakame két áamaki. ⁴ Huanäi am núnutebok jume tiöpopo chë nésahueme, jume pueblopo jiojteleerom entok jume Moiséjta ley am mamajtiame. Huanäi am nátemajek jákun yeu ä yorentunakëhui, juka Cristota. ⁵ Bempo éntok ínel ä yómmiak:

—Belén pueblopo Judea buiärapo; bueituk ínel ä jiojtek, jü profeeta:

⁶ Empo éntok, Belén pueblo, Judá buiärapo joome,
katë chë ilitchi, jume Judea buiära pueblom násuku;
bueituk emót yeu huéenake, jü gentetapat huéenakeme,
juka ín pueblo Israelta suayanakeme.

⁷ Huanäi Herodes jume magom éhuil núnnuk, simeta bétana huitti am temaj báreka, jauhuey juka chókita yeu machiakähui. ⁸ Huanäi Belén pueblou lúl-la am katchahueka, ínel ámeu ji-aahua:

—Ámanem sájaka simeta nátemaje, iri ili usi outa bétana. Huanärem ä téakátek nee téjhuaanake, bueituk áman sikane két ä yörinake.

⁹ Huanärim bempo réyta jikkaijsuka sájjak. Jü chóki éntok täata yeu huë bétana bem bíchakäu ámepat huéesimey. Áman am yáijboy ili usita anë béppa taahuak. ¹⁰ Juka chókita bíchakam tüisi al-léiyak. ¹¹ Huanärim káriu kimuka ä bitchak. Juka ili usita ä áye Mariátamaki. Ímirim tónommia jápteka ä yörek, entokim tómita béjrek étapoka ä miikak, oro tómita, inciensota éntok mirrata. ¹² Chúkula jünee huame tenkupo ámeu yeu machiak, kaa Herodestau bem nóttinakähui. Huanärim bem buiärau bíchaa nóttek täbui böochi.

Egiptou bíchaa tennihuakähui

¹³ Chúkula bempörim sákasuko, jü Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Yejteké juka ili usita nüye, ä áyemaki. Huanäre Egiptou bíchaa siime. Ámanirè taahua, enchi ín téjhuäu tájti; bueítuk rey Herodes juka ili usita më bánake.

¹⁴ Huanäi José búsaka, juka usita entok ä áyehua nuka, huäri tukaarit Egiptou bíchaa siika. ¹⁵ Huanärim áman taahuak, Herodesta mukëu tájti, juka Señorta nokakäu chúpnaکہ béchïbo, profheetata ínel jíakähui: “Egipto bétana nä núnnuk, juka ín Ūusi.”

Rey Herodes jume ili usim súatebok

¹⁶ Huanäi rey Herodes jume magom bétana áu junneriahuak tíaka tüisi öomtek. Huanäi síme ili usi ohuim súatebok, guoy huásuktiriam kóm bíchaa huériame, pueblo Belémpo joomem entok áa chíkola, juka tiempota magom nokakäu ámet ä jüneakä pámani. ¹⁷ Huanäi áu chúppak, juka profeta Jeremíasta nokakähui, ínel ä jíakähui:

¹⁸ Ramá pueblopo jíkkaijtuk, jü jiokot jíahui entok buanhuame: Raquel ä asoam béchïbo buaanay, entok kara jíapsi yejtey, bueítukim béja kókkolamtukay.

¹⁹ Të chúkula juka Herodesta muksuko, Señorta ángel tenkupo Josétau yeu machiak Egíptopo, ínel jíaka:

20 —Yejtekë ili usita nüye, entok ä áyehua. Huanäre Israel buiärau bíchaa huéiye, bueitukim kókkosuk, jume ili usita më báreihiu.

21 Sep yejteka, ili usita nüka, entok ä áyehua. Huanäi Israel buiärau bíchaa siika. 22 Arquelao Judea buiärapo réytukay, ä áchay Herodesta réytukaipo. Íkai jikkajaka májhueka taahuak, áman huée béchibo. Të tenkupo jünee huamta jípurek; huanäi Galiléa buiärau bíchaa siika. 23 Ími yepsaka áma jóatek, jum Nazaret pueblopo, bueituk ínëli áhuä chúpanakë béchibo, jume profeetam nokakähui, nazareno tä téhuaaná béchibo.

3

Juan Bautistata gentemueu nokakähui (Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Huámechi taahuarimmet Juan Bautista áma yepsak mékka ánia see päria Judeapo, Diosta noki noksiméka 2 ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueituk téhuekapo Dios réy nésauro äbo jëla ansime.

3 Íri ájaria jü profeeta Isaíasta áa bétana nokakähui, ínel jíaka:

Mékka ánia see päriapo chay noki jikkaijtuk:
“Señorta böomem nanahuite,
éntokem jume ili böom rútuaktia.”

4 Juan camello bóata sánkokay, entok huakäbiata huikosakay; ä buäyeu éntok buere guöchim entok mumu sitörimtukay. 5 Huanäi jume Jerusalénpo, Judeapo, entok Jordán bathue mayoat jóakame simetakam áu yeu sájjak.

⁶ Bem Dios bejrim am yeu buíseko, áapo am batöay jum Jordán bathuepo.

⁷ Juebena pariserom entok saduseom áu yájjay, emo batö iaaka. Juan am bíchaka ínel ámeu jiaahuak:

—¡Bakot asoarim bénnam! ¿Jábesu júkái enchim téjhuak, juka ára enchim ä tö tennëhui, juka Diosta ómtiraa äbo huémta bétana? ⁸ ¡Jü enchim jíapsi kúaktíläü, júyata türim takä bénasi enchimmet jünakiachitunake! ⁹ Katem enchim jíápsipo emo jábele: “Abrahamtatte yeu kat-ria” ti éaka, bueítuk ínenne enchim-meu jiaahua: Dios ímí tétampo ára áma yam kattua, jume Abrahamta üusim. ¹⁰ Entok kétchi, jume tépuam béjam jípuhua, júya nahuam chúktiä béchïbo; bueítuk síme júya kaa türik takame chúktiahuaka tájju jímmana. ¹¹ Lütüriapo, ínapone bäämpo enchim batöa, jíapsi kúaktihuamta enchim jípunakë béchïbo; të hua íno sáü huéeme, katchanne júne ä bocham huériapo yúmala, Diosta bétana Áapo ino béppa chë úttiärata jípureka nésahue. Áapo, Espíritu Santoy enchim batönake, entok tájjiy. ¹² Jü tirijkom áy huijhuijtiahuame ä mámpo óorek; erata éntok tútenake, tirijkom éntok náu tójaka, báchiam ëeriahuäpo am ërianake; juka tirijko ótata éntok táanake, jum tájta kaa tutukëpo.

Jesústa batöhuakähui
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Huanäi Jesús Galiléa buiära bétana huéeka Juantau yepsak, jum Jordán bathuepo, áapörík ä batö iaaka. ¹⁴ Tè Juan kaa báarey, ínel jíaka:

—Émpë nee batöpo yúmala. ¿Én éntoke émpoisu inou huéiye?

¹⁵ Tè Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Júnälë ä tójja, bueituk türi sîmeta Diostau bíchaa lútula huémta itom chúpanakèhui.

Huanäi Juan ínel ä tójjak. ¹⁶ Jesús entok batösuhuaka, bäapo yeu simlataka jikau ä huey téhueka áu étapok. Huanäi juka Diosta Espíritu bitchak, áa béppa guókouta bénasi kóm huémta. ¹⁷ Jíahui nooki téhueka bétana jikkajituk, ínel jíaka:

—Íri ín Üusi tüisi ín nákehui; áa bétanane tüisi al-leiya.

4

Jesús kaa türikuy jíöbilahuak

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Chúkula jü Espíritu Santo Jesústa núk siika, mékka ánia see päriau bíchaa. Ímïri jü diablo kaa türikuy ä jíöbila báarey.

² Cuarenta taahuarim entok tukaarimmak náuhui kaa jíbuäk; huanäi tébäurek. ³ Huanäi jü yore jioptua báreme áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukätek, ímei tétammeché nésahue, am páanimtunakë béchïbo.

⁴ Huanäi Áapo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Diosta nooki jiojteri ínel jiaahua: “Kaa buähuamtay jíba jíápsa, jü yoreme, ál-la sîme nokta Diosta bétana huémtayi.”

⁵ Chúkula jü diablo buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huanäi tiöpot chë mejikat ä jämutuak. ⁶ Huanäi inel áu jiaahua:

—Empo Diosta Üusitukätek, kömë emo tójja. Bueituk jïojteri:

Ángelesim emou bíttuanake;
bem mámammea enchi tóboktianake,
em guókim kaa tétat tëitinakë béchïbo.

⁷ Jesús inel áu jiaahua:

—Két inel jïojteri: “Katë juka em Dios Átchay jíöbïla báare.”

⁸ Huanäi jü diablo júchi ä núk siika, jum káhuit mejikachikun bíchaa. Huanäi sïme huaka ániapo réyim jípureu ä bíttuak, entok juka musäla uyjória áusülik. ⁹ Huanäi inel áu jiaahuak:

—Íkaine sïmeta enchi máknake, inou tónommia kíkteka enchi nee yöreko.

¹⁰ Të Jesús inel áu jiaahua:

—¡Simëe, Satanás! Bueituk Diosta jïojteri inel jiaahua: “Em Dios Áchaytë yörinake, éntoke ä nésahui jíba jonake.”

¹¹ Huanäi jü diablo ä tö siika. Sep éntok jume ángelesim áu yájaka ä anïay.

Jesús Galiléapo ä ministerio tékil naatek

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Jesús, Juanta pereesotukäu jíkkajaka, Galiléau buiaräu nóttek. ¹³ Nazaret pueblou yeu sika, Capernáum pueblou yepsak. Huanäi ímï jóatek, bahue mayoachi, Zabulón entok Neftalí buiärapo. ¹⁴ Bueituk áhuä chúpanakë

béchïbo, juka profeeta Isaíasta nokakähui, ínel ä jiäpo:

¹⁵ Zabolón entok Neftalíta buíya, bahuéu bíchaa böo, Jordán bathue huáyтана, Galiléa buiärapo kaa judíom jóakaïpo.

¹⁶ Jü pueblo kaa machikuu aneïhui, buere machiriata bitchak; entok jume mukia jékka kaa machikuu rejteka kókkolatukaihui, machiria ámeu yuumak.

¹⁷ Júnaköi naateka Jesús ámeu nok táytek, ínel jíaka:

—Emóem jíapsi kúaktia, bueïtuk Diosta réytaka néshueu béja äbo jëla ansime.

Jesús naiki kuchulerom núnnuk

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Huanäi Jesús Galiléa bahue mayoat huera-maka, guoyim bitchak emo sailakame: Simmom, Peero ti téhuakäme, entok Andrés ä sailahua. Bahuepom jítërim jímmy, bueïtukim kuchuleromtukai. ¹⁹ Huanäi ínel ámeu ji-aahuak:

—Ino sáukem kaate; ínapone kuchuleromsi enchim yáanake, yorememehui.

²⁰ Huanäi bempo sep bem jítërim tójaka, áa sáu sájjak.

²¹ Chë huam jëla huéeka, júchi guoyim bitchak, emo saylakame: Jacobo Zebedeota üusi, entok Juanta ä saylahua. Barcopom bem áchay Zebedeotamak aaney, jítërim chäbuaka. Huanäi am núnnuk. ²² Bempo éntok barcota entok bem áchayhua tójaka, sep áa sáu sájjak.

Jesús juebena gententa majtiay
(Lc. 6:17-19)

²³ Huanäi Jesús sime Galiléapo naa siika, bem sinagogampo am majtiaka, juka tü nokta Diosta réytaka nésahue bétana huémta, entok sime kökoata entok kökosi éehuamta am úhuay, jum pueblompo. ²⁴ Türi nooki áa bétana nokhuame simekut jüneriahuak, Siria buiärapo. Huanärim áu nüpahuak sime jume ják huanteme, kaa al-leaka sirokame bem kökoa bétana, kaa pappeame, lemooniom jípureme, táij múkëram, entok káraktilame. Ímëi simem bem kökohua am úhuak. ²⁵ Huanärim yuun áa sáu sájjak, Galiléa buiärapo joomem, entok Decápolis buiära bétana, Jerusalén pueblo bétana, Judea buiära bétana, entok bathue Jordán huáyтана bétana.

5

Yúmalasi al-leehuame júya káupo nokhuak

¹ Jesús juebena genteta bíchaka, káhuit jikau siika huämi yejtek. Huanäi ä discípulom áu yájjak. ² Huanäi am majtia táytek, ínel jíaka:

Jábesu yúmalasi al-lenake
(Lc. 6:20-23)

³ —Yúmalasim al-leenake, huame espíritupo poloobem, bueitukim téhuekapo Diosta réytaka nésahuapo jíapsinake.

⁴ 'Yúmalasim al-leenake, jume buaname, bueituk Diosta bétanam jíapsi jóaana.

⁵ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti emo nüyeka kaa emo jábeleme, bueitukim Diosta bétana ania buíata attiapo mabetnake.

⁶ 'Yúmalasim al-leenake, jume tebäureme entok ä bäimukeme, juka lútula huémta, bueituk bempom yúmalasi ä mákna, juka ámeu bëyemta.

⁷ 'Yúmalasim al-leenake, jume yore nák jiokoleme, bueituk bempo két ä mabetnake, juka yore nák jiolihuatma Diosta bétana.

⁸ 'Yúmalasim al-leenake, jume Diosta bíchäpo emo jíapsi báksialame, bueituk bempom Diosta bínnake.

⁹ 'Yúmalasim al-leenake, jume yánti jíapsihuatma huatem béchïbo huáatiaka jíapsame, bueituk bempom Diosta üusimpo näikiatunake.

¹⁰ 'Yúmalasim al-leenake, jume lütüriapo lútula huémta béchïbo guók jájjahuame, bueituk bempom ä áttiaka tahuanake, juka téhuekapo Diosta réytaka nésahuapo.

¹¹ 'Yumálasem al-leenake eme, jikot ino béchïbo kaa bíbitpehuame, ino béchïbo guók jájjahuáteko entok síme hua kaa türi enchim bétana kaa lütüriatata nokhuáteko. ¹² Al-leäem chíkti enchim jíapsimaki, bueituk jü téhuekapo enchim mabetnakëu, símek béppa bėj-re, bueituk jume profetam enchimpat kat-riam, guók jájasuakam jikot bít-huak.

Jü ímï buíapo oona

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Emem ímï buíapo oona. Të ïri ona juka chökorata tärukáteko, çjáchisu júchi ára

chökorata jípunake jáni? Kaa türika tatahua, ál-la päkun yeu guötiahuaka, yoremem át naa kannake.

Jü ániat machiria

¹⁴ 'Eme, ániachem machiria. Jü buere jóära káhuit jikat kátekame kara ésotu. ¹⁵ Bueítuk kaabe machiriata nüka kajonta bétuk ä mámana, ál-la jikat ä órenake, ínëli jume simem jóapo aneme ä machirianakë béchïbo. ¹⁶ Machiriamem ínëli jípure, yoremem bíchäpo, bueítuk bempom juka türik enchim joäu bíchaka, enchim Áchay téhuekapo kátekamtam úttileka ä yörinake.

Jesús entok jü ley

¹⁷ 'Eme jamak ley nésauta entok profeetam jïojteri kaitapo tahuaria báreka nee äbo yebij-la ti éiyay. Kanne kaitapo ä tahuaria báreka yebij-la, ál-la ä huë páman ä chüpa báreka. ¹⁸ Bueítukne lütüriapo ínel jiaahua, téhuekata entok buíata ketune bíttuyo, huépul letra entok huépul punto júne kaa yeu tahuanake, juka leyta huë páman simeta áhuä chúpäu tájti. ¹⁹ Ínëli jábetaka junne, juka leyypo nésauta chë ilitchik kaa yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, ilitchisi jíputa, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. Të jábetaka junne, juka ley nésauta yáakátek, entok ínëli huatem majtiakátek, huatem béppa chë ériana, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo. ²⁰ Bueítukne ínel enchim-meu jiaahua, jü lütula huëpo enchim joäu kaa jume escriibam entok pariserom joäu béppa

chë türiakäteko, kaibem áman kimunake, jum téhuekapo réy nésauta ayukäpo.

*Náu omtihumta bétana nokhuame
(Lc. 12:57-59)*

²¹ 'Akem ä jikkaij-la, juka bannaataka kat-riammeu nokhuakamta: "Kaabetë mënake. Të jábe junne jábeta mäakätek, yäurata mámpo bétte noki át chúpatunake." ²² Tëne ínel enchimmeu jiaahua, jábe junne ä sailabeu öomtekäteko, yäurata mámpo bétte noki át chúpatunake; entok jábetaka junne ä sailahua jájana, aahuame yäura conciliota mámpo yéchatunake. Entok kětchi, jü kaa suamsi bétte nokta jábetat nokakame infiernou táijta béetëu ä huéenakeu át chúpatunake.

²³ 'Bueituk empo juka Diostau bíchaa em näikiari, tiöpo altariu ä tóijseka áman yebisiseka huëtek, huanäi huämi áu huáhuaatekäteko, jabetamak júne émomak kaa tüisi tahualatukähui, ²⁴ huämire ä tójja, juka Diostau bíchaa em näikiari jum tiöpo altarpo; huanäre nótteka áu emo jiokekoreka áamak emo tüte. Huanäre nótteka, juka Diostau bíchaa em näikiari áu óóre.

²⁵ 'Jábeta emou omtemta ä yäura bít báareyo, ketune böot náu kateka läütë áamak emo tüte, kee yäurata mámpo enchä yéchayo; bueituk jü emou omteme juezta mámpo enchi yéchanake; íri éntok porista mámpo, enchi páttianä béchibo. ²⁶ Lütüriapone ínel emou jiaahua, ímire kaibu yeu huéenake, bueituk simeta juka em huikiriäu em béjtuäu tájti.

*Jubeka täbui jámuttamak jápsihuatna
bétana nokhuame*

²⁷ 'Akem ä jákkaij-la, juka bannaataka nokhuakamta: "Jubekame entok kunakame katem täbuimak jápsinake." ²⁸ Të ínapone ínel enchimieu jáahua jábetaka junne täbui jámutta bíchaka ä ukulekame, ä jápsipo ä jubeka tatahua.

²⁹ 'Iäri béchibo em bátatana puusim kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, yehuë am huíkeka mékka am jímma; bueituk chë türinake éläposë huépul pusim täru të katë sime takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake. ³⁰ Entok jume em bátatana mámmam kaa türikum bíchaa enchi am náyote máchirëteko, akë am chúktiaka mékka am jímma; éläposë huépul mámmam täru, të katë sime takaamak infiernou táijta kaa tutukëu jímmaatunake.

Divorciota bétana nokhuame

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Akem ä jákkaij-la, bannaataka nokhuakamta: "Jábetaka junne ä jubi jímmaakame juezta bíchápo jiösia divorciota ä máknake." ³² Të ínapone enchimieu ínel jáahua ä jubi jiösia divorciota ára ä mákka, täbui yoremтамak áhuä náyotelatuko. Kaa ä junëlituko, ä jubi jiösia divorciota ä mákame, täbuimak emo náyotehuäpo kúlpaka ä tatahuatua; entok jábe juka jímmaata jubekame két jíba júkai kúlpata huériunake.

Lütüria huitti nokhuame

³³ 'Entok kětchi, akem ä jikkaij-la, bannaataka kat-riammeu nokhuakamta: "Juka em nokakäu Diosta bíchäpo katë kía kaitapä tahuaria báare; ál-lë juka em nokakäu chúpa báreka úttiata yáuhua." ³⁴ Të ínapone ínel enchimmeu jiaahua lútüriata nok béchïbo, katë yörisi machik bát kéecha. Téhuekatë kaa bát kéecha, bueituk Dios nésahueka áma káttek. ³⁵ Entok buíata junne, bueituk Dios áa béppa guókeka káttek; Jerusalénta júne kaa bát kéecha, bueituk ikäi buére jóäraata jü Réy simem béppa nésahueme, ä áttiak. ³⁶ Em kóba júne kara bát kéecha, lútüriata nok béchïbo, bueituk empo huépul chonta junne, karë tósalisi ö chukulisi ä yáuhua. ³⁷ Bueituk jü enchim nokäu huépülaytunake jíbba: "Jehui, jehui", ö "Èe, èe"; bueituk jü huate iári béppa bürük nokhuame, kaa türik bétana huéeka tatahua.

*Kökosi itou johuamta bétana nóttirihuamta
Jesús am majtiak
(Lc. 6:29-30)*

³⁸ 'Akem ä jikkaij-la, juka nokhuakamta: "Senu jábeta pusim tärutuakame két pusim-mey ä béjtuanake; entok senu jábeta támim ä tärutuakame két támimmey ä béjtuanake." ³⁹ Të ínapone ínel enchimmeu jiaahua: Juka kaa türik emou joamta, katë ä béj báare; ál-la bátatana jópemmet enchi ä chóchonak, senu jópeme áu óóre. ⁴⁰ Entok két jábeta yáurapo enchi yeu tójaka súpem enchi ä úhua báarey, em béppa súpeme két ä mákka. ⁴¹ Entok jábeta senu kilometropo püaktiriata úttiapo

enchi huéria äaay, guoy kilometropë áamak huéiye. ⁴² Entok juka jita emou nétanemta, Akë ä miika; entok juka jita emou rerehuetma, Akë ä mákka.

Atam náknake, jume itom omtíame

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ 'Akem ä jíkkaijsula, juka nokhuakamta: "Emo náapo anemtë náknake, të juka enchi béj-reka éamta, Akë ä omtianake." ⁴⁴ Të ínapone ínel enchimieu jiaahua: Jume enchim béj-reka éame, akem am nákke; jume béttek enchimmet nokame, Diosta tü éähuem am nétanria, jume enchim omtíame tühuatem am jorianake; entok jume jiokot enchim joame, Diostahuem am nok-ria. ⁴⁵ Huanärem itom Áchay téhuekapo kátekamta üusimtuñake, bueituk Áapo tü yóremem entok kaa tü yóremem béchibo, täata yeu sisimtua; entok lútula jíápsame entok kaa lútula jíápsame béchibo júne yúyuktua. ⁴⁶ Të eme jume enchim nákeme jíba nákétek, ¿jitasem áma kobanake? Bueituk jume yäura tómita náu tóij-leerom két júkái johua. ⁴⁷ Entok eme jume enchimmak huerim jíba tebotuátek, ¿jachu buére éehuäpo huétche, jú enchim joähui? Bueituk jume kaa Diosta súaleme, kéchim júkái johua. ⁴⁸ Kaita yeu bëakem yúmalasi emo jípure, juka enchim Áchay téhuekapo kátekamta yúmalasi áhuä jípure bénasi.

6

Jesús entok jú limojnahuame

¹ 'Juka lútula huémta johuäpem emo suaya yoremem bíchäpo kía bempörim enchim bít iaaka. Ä inëlituk juka enchim yöokahuem kaa mabetnake, enchim Áchay téhuekapo kátekamta bétana. ² Empo limojnätek, katë pito jáhuita bénasi ä chaaye, bueituk inëlim ä jojoa, jume kaa tü yoremataka emo tü yöreme tíame, bem sinagogapo entok böommechi emo bít iaaka, yoremem bétana emo úttilnä béchïbo. Lütüriapone ínel jiaahua, bempom béja ä mabet-la, juka bem kobalähui. ³ Të empo limojnätek, jü mïkóri kaa jüneenake, juka bátatana em joähui. ⁴ Bueituk em limojnäu kaabe ä jüneríanake; ál-la Dios, Áapo kaabeta bíchäu bíchame, juka em kobakäu enchi máknake, simem bíchäpo.

*Jesús entok Diostau nokhuame
(Lc. 11:2-4)*

⁵ 'Empo éntok oraciompo Diostau nokátek, katë huame huitti Dios huáateme mamatomta bénasi am báare; bueituk bempom juka oraciompo nokhuamta tüisi musäule, sinagogampo jábueka entok böo ejkinampo, jume yoremem am bít iaaka. Lütüriapone ínel jiaahua, béjam ä jípure juka yölataka bem kobalähui. ⁶ Të empo, oraciompo Diostau nokátek, káripë kibakeka, puertata páttia. Huanäre oraciompo Diostau nooka. Éläposu áma aneka kaa bíttu, bueituk inëli jü em Dios Áchay kaabeta bíchäpo bíchame, simem bíchäpo em kobari enchi máknake.

⁷ 'Empo éntok nokaka oraciónta joätek, katë kía juebénasi nát béppa nooka, huame kaa Diosta súaleme bénasi; ímëri juebenak nokaka Diostam am jíkkajä bénasi éiya. ⁸ Eme éntok katem áme bénasi aane, bueítuk enchim Dios Átchay jüneiya jita enchimneu bëyëhui, kee jee enchim áhuä aahuayo. ⁹ Bueítuk eme éntok, ínëlem oraciónta jonake:

Itom Átchay téhuekapo kátekame,
em téhuam santotaka täyahua.

¹⁰ Jü em réy nésauri ito násuk itomaktunake;
jü em jo ääu ímí buíapo yáatunake, téhuekapo
bénasi.

¹¹ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, én
itom buänakëhue itom mákka.

¹² Itom Dios bejrimmeche itom jiokore, jáchin
jume kaa türik itou yáalame, itom jiokorë
bénasi.

¹³ Katë jum juénakuu itom jijiöbila, ál-lë kaa
türiku itom yeu huíkke.

Bueítuk émpë ä áttiak, juka réy nésauta entok
juka úttiäraata,

entok juka looriata, síme huásuktiriampo.
Júnentunake.

¹⁴ 'Të eme jume huate yoremem, juka kaa
türik enchimneu yáakäu, am jiokorekäteko, jü
enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame két
enchim jiokorinake. ¹⁵ Të jume huate yoremem
kaa enchim jiokoreko, jü enchim Áchay Dios jü
Dios bej-ribet, két kaa enchim jiokorinake.

Jesús entok jü ayunahuame

16 'Eme ayuunäteko, katem Dios huáateme mamato Bénasi báare, sirokamta pújbaka, bem ayuunä bétana huatem am jüneria iaaka. Lütüriapone ínel jiaahua, bempom béja juka bem kobaläu yöla. 17 Të empo ayuunaka Diosta yöreteko, emoë pújba báksiaka kóbat jita emót teeka, 18 jume yoremem kaa emochä bínnaکہ béchibo juka em ayuunähui; ál-la jü em Áchay áma aneka kaa bít-huame. İri em Áchay kaabeta bíchäu bíchame, simem bíchäpo em kobari enchi máknake.

*Simek béppa béj-reka téhuekapo aayuk
(Lc. 12:33-34)*

19 'Katem ímí buíapo tómita nat yécha báare, téepärim anëpo entok jita momoyëpo, entok jume lak-roonim áman kimuka jita êekbuäpo. 20 Ál-lem téhuekapo náchá yétcha juka tómita béppa béj-rek; ímíri jume téepärim entok jita junne kaitam momoiya, entok jume lak-roonim kara áman kiimu jita êkbuä béchibo. 21 Bueituk juka béj-remta enchim jípürepo, huämi jíba annake jü enchim jíapsi.

*Jü takaahuata machiria
(Lc. 11:34-36)*

22 'Jume pusim, takaa am machiriak; júntuksan jume em pusim türiako, síme em takahua machiriay tápuninake. 23 Të em pusim kaa türiako, síme jü em takaa kaa machikuu annake. Të ínëli jü machiria em takat ayukame kaa machitukäteko, ¿jáchisu tepa chukuri jáni jü kaa machiria emót ayukame?

*Dios entok yún tómihuame**(Lc. 16:13)*

²⁴ 'Kaabe ára guoyim teeko, nana beu nésauta am joriaka, bueituk huépülakuu öomtinake jü senumak éntok al-leenake. Juka senuk yörinake; senuk éntok kaa jatterianake. Nana beu kara ä johua Diosta nésahui entok rikotuhumta.

*Jíta johuäpo kaa pappéhuame**(Lc. 12:22-31)*

²⁵ 'Íäri béchibo, ínenne enchimieu jiaahua: Katem jáchin emo éetua jü jáchin enchim jíapsinakë béchibo, jita enchim buänakë béchibo, jita enchim jínakë béchibo, entok takaahuat jita enchim sánkonakë béchibo. ¿Jachu jü jíapsihuame kaa buáhuamta béppa chë ériahua, entok jü takahua sánkota béppa chë bát huéiye? ²⁶ Téhuekahuem remteka huikichim bitcha: Katim éecha entokim kaa etta tóboktia. Júnentaka junne enchim Áchay Dios téhuekapo kátekame am jjíbuätua. Të eme, ¿Jachem kaa chë béj-re, ímëi huikichim béppa? ²⁷ Entok, ¿Jábesu enchim násuk úttiata joaka senu téchompo ára áu yötutua jáni?

²⁸ '¿Entok jatchiakem sánkota bétana kaa yuuma? Jume liirio sehuamem bitcha: Buíapom síhuilataka yoyötu, kaa jijjoaka entok kaa tekipanuaka. ²⁹ Tëne ínel enchimieu jiaahua, jü réy Salomón yún uyyóriata áttiaka junne kaa áme bénasi uyyorisi áu sánkotuak. ³⁰ Të iri júya ániat yötulataka senu táapo áma óreka yokoríapo tájiu guötiana; të Dios ä súpetua. ¡Eme yoremem kaita súalëram! ¿Jachu kaa

enchimneu chë júne ára tühuata yáa jáni?
³¹ Én éntok katem jáchin emo éetua, ínel jíaka:
 “¿Jítasute buänake jáni?” entok, “¿Jítasute
 jínake jáni?” entok, “¿Jítasute sánkonake
 jáni?” ³² Bueítuk jume Diosta kaa súaleme, íkái
 ániat ayukamtam jíba jária; të enchim Áchay
 Dios téhuekapo kátekame júneiya, íkái simeta
 enchimneu bëyëhui. ³³ Të tua bátchu, akem ä
 jariunake, juka Dios réytaka ä nésahuëhui, en-
 tok lútula huémta; huanäi jü huate enchimneu
 bëyeme, kía áapola enchimneu ayu táytinake.
³⁴ Huä taahuari äbo huémtachem kaa jáchin
 éiya; jü yoko äbo huéeme két ä nüpanake, juka
 áapola kaa át yúmahuamta. Bueítuk ínëli jü
 chíkti taahuari juka obisi éehuamta huéria.

7

Béttesi huatemet nokhuame (Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ ‘Katem kía jábetat nooka, kaa enchimmet
 nok iäteko. ² Bueítuk iri huatemmet enchim
 nokäu enchimmet két nónokna, entok jü huatem
 enchim áy jujünaktëu emem két áy jünaktena.
³ ¿Jatchiakasë juka ili chukta täbui púppo órekäu
 bitcha, juka júya chë buëuruk em púppo órekäu
 éntoke kaa bitcha? ⁴ ¿Jáchisu jüntukë täbuikuu
 jiaunake: “Bátchu chúkta púppo em jípurëune
 enchi yeu huik-ria báare”, empo éntok em púppo
 juka júya chë buëuruk jípureka? ⁵ ¿Empo juka
 Dios huáatihuamta mamatome! Báché juka júya
 buëuruk em púppo jípurëu yeu huíkke. Huanäre

tüisi bíchaka tahuanake juka ili chúkta tábui pújpo jípurëu yeu huik-riä béchïbo.

⁶ 'Katem juka santosi täyahumta chüummeu guötia báare, entok katem jume perlam béj-reme kohuimmeu guötia báare, bueïtuk ímëri ámechim chépteka am jámtianake, entokim enchimmeu kúakteka enchim kíkkisunake.

Jü noki tómi sahualita béj-reme entok jü oración

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Entok jibem jita aahua, huanärem ä mákna; entok jibem jita jaria, huanärem ä téunake; jiben puertata poona, huanärem ä étaפוריא.

⁸ Bueïtuk jábe junne jíba jita aahuame, ä mabet-nake; entok jíba jita jariame ä téunake, entok jü jíba puertata poname ä étaפוריא.

⁹ ¿Jábe yoremesu juka ä üusihua páanim áhuä aahuayo tétata ä máknake? ¹⁰ ¿Kúchuta áhuä ahuay éntok bakotta ä máknake jáni? ¹¹ Eme, kaa tü yórememtaka junne, enchim üusimem türík mámaka, të chë junne jü itom Áchay Dios téhuekapo kátekame tühuata am máknake jume áu jita aahuame.

¹² 'Ínëli, juka simeta yoremem enchimmeu yáa iäu ánëlem ámehua yáuhua; bueïtuk jü Moiséjta ley entok jume profetam ínëlim nookak.

Jü puerta näulay

(Lc. 13:24)

¹³ 'Puerta näulay pámanem kiimu. Bueïtuk jü puerta bueeka entok jü böo emo täruhuäu

bíchaa yore huériame, ìri böochi juebénakam át kaate; ¹⁴bueituk jü puerta näulay entok jü böo junne jíapsihuäu bíchaa yore huériame; íkái böotam kaa jaikikam ä téulataka át kaate.

Ä takammey täyana
(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Profeeta ára nókichiram bétanem emo suaya. Bueitukim kabaram bénasi sánkoka enchimneu yáijnake, tem bem sánko bétuk robom bénasi yoyolim. ¹⁶ Jíta bem joáhuem bíchaka ámet jüneenake, júya huíchärat kaibu páras takam át téuna, entok chuna takam junne. ¹⁷ Júya türi, türim tataka, të jü júya kaa türi kaa türim tataka. ¹⁸ Jü júya türi kara kaa türim taaka, entok jü júya kaa türi két kara türim taaka. ¹⁹ Síme júya kaa türik takame chúktiahuaka táijta béetëu jímmaana. ²⁰ Júnëlem bem takammey am täyanake.

Jauhuey júnene kaa enchim täyak
(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Katim síme huame "Señor, Señor", ti inou jíame áman kimunake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo, ál-la hua ín Áchay Dios téhuekapo kátekamta nésahui joame. ²² Júnakoy taahuata yúmako juebénakam ínel inou jiaunake: "Señor, Señor, ¿jachute kaa em téhuampo em noki profecíá nokpo ámeu nookak? Entokte em téhuampo jume lemooniom yeu béebak, entokte em téhuampo juka kaa jaibu jojohuamta yáuhuak, milagro téamta." ²³ Huanäine ínel ámeu jiaunake: "Jauhuey

júnene kaa enchim täyak. ¡Mékkem kaate, eme kaa türik jíba joo tékilekame!”

Jume guoy kári naahuam

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ 'Jábetaka junne ín noki jíkkajaka entok ín néshui joame, yoreme tü éehuamta jípuremtamakne ä näikianake, ä kári yáaka tétata ä nahuatuakamtamaki. ²⁵ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táytek, íkái kárita; të kaa huétchek, bueituk tétatat kutti ä nahuakä béchibo. ²⁶ Të jábetaka junne ín noki jíkkajaka, të kaa ín néshui yáakame, jü yoreme kaa tü éehuamta jípuremtamakne ä näikianake, hua sëeta béppa káatekamtamaki. ²⁷ Huanäi yúk táyteka, bathuem tápunak entok jekamak huéeka ä béb táyteka ä tátabek, íkái kárita; ínëli huécheka tüisi jiokot machisi taahuak.

²⁸ Chúkula Jesústa ámeu noksuko, jume áma aneme, juka jábeta yörihuäpo ä básulekam taahuak, bem majtياهوakä bétana, ²⁹ bueituk Áapo yäura úttiata jípuremta bénasi am majtiay, të kaa jume escriibam bénasi.

8

Jesús leprata jípuremta tütek

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Jesústa júya káu bétana kömä siiko juebena gente áa sáu kaatey. ² Huanäi senu yoreme tüisi takahuat sáhuaka leprä tiamta jípureka áu yepsaka tónommia áu kíkteka, ínel áu jiaahuak: —Señor, empo júnel éáteko, arë nee tüte.

³ Jesús mám rúktেকа át mámtek, ínel jíaka:
—Jehui, júnelne éiya; túriäe.

Huanäi jü leprata jípureme sejchúkti kaita jípureka taahuak. ⁴ Huanäi Jesús ínel áu jíaahua:

—¡Juyú! Katë jábeta téttejhua, ál-lë áman huéiye, jü tiöpopo nésahuemtahui. Juka Diosta baysahueka tiöpou totoijhuamtë áman huéria, Moiséjta nésahuekä pámani, bempörim júneenakë béchibo.

*Jesús centuriónta jóapo sáyhuamta
kökoremta tütek
(Lc. 7:1-10)*

⁵ Capernaum pueblou Jesústa yebisiseyo, senu centurión sontarommeu yäut áu rukteka jikot áu jiaahuak, ⁶ ínel jíaka:

—Señor, jü ín sáhuëhui ín jóapo böka káráktilataka, kökosi kaa huéeläpo áu ínnëaka.

⁷ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Ínapone áman sika kökoata ä úhuaanake.

⁸ Të sontarommeu yäut ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Señor, kanne ín jóata bétuk enchi mabetpo yúmala; ál-lë kía nokta téhua; huanäi jü ín sáhuëu túrinake. ⁹ Bueituk ínapone yóremtaka huatem ino béppa nésahueme jípure, entokne sontarom ín nésahue bétuk jípure. Huanäi senuk jákun nee ä jaasek áman sisime; juka senuk éntok: “Binë huéiye”, ti nee áu jiay inou sisime; juka ín sáhuëu jita nee ä yáa sáhuey, ä jojoa.

¹⁰ Huanäi Jesús ínel ä jiaj ä jíkkajaka, áa bétana buére éeak. Huanäi ínel ámeu jiaahuak, jume áa sáu katemmehui:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, pueblo Israelpo júnene kaa ä téula, juka Diostat úttesi éehuamta. ¹¹ Inenne két enchimneu jiaahua, juebénakam yáijnake, táata yeu hué bétana entok táata áman huéchë bétana; huanärim Abrahamtamak, Isaactamak entok Jacobtamak jotenake, jum téhuekapo Diosta réytaka nésahuepo. ¹² Të huame Diosta úusimpo näikiatukaihuim, päkunim kaa machikun yeu bébna; ímirim kökosi éaka buannake, emo tám kumeka.

¹³ Huanäi Jesús sontaro yäuttau ínel jiaahuak:

—Ámanë huéiye, bueítuk em ä súalekä páman yáatunake.

Huanäi huämi orapo jü jóapo sáyhuame sep türilataka taahuak.

Jesús Perota asu kökoremta tütek

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Jesús Perota jóau yepsak. Huanäi Perota asu bitchak, táij huécheka bökamta. ¹⁵ Huanäi mámpo áachä mámtek, jü táij huéchiria ä tójjak; huanäi yejteka jita am joria táytek.

Jesús juebena kökoreme tütek

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Të chúkula tukariu yúmako, juebénakam lemooniom jípureme áu nüpahuak; huanäi jü nokiy jume lemooniom yeu béebak, entok jume kökoreme simem tütek, ¹⁷ jukä profeeta Isaíasta nokakäu chúpnaکہ béchibo, ínëli ä jiäpo: “Áapo

juka itom kökoa nüka entok itom kökosi éäu núk siika.”

Jume Jesústat sáu kat báreïhuim

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Jesús juka genteta áa chíkola anemta bíchaka, nésahuek bahue huáytana bíchaa kat béchïbo. ¹⁹ Senu escriiba áu yepsaka ínel áu jiaahuak:

—Maestro, jákun em huëu bíchane émomak huéenake.

²⁰ Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jume ayesim buía guojökum jóuhuak; jume huikichim éntok toosak; të ínapo jü Yoremta Üusi jita mútekaka ín bönakeu júnene kaa jípure.

²¹ Täbui, ä disciipulohua ínel áu jiaahuak:

—Señor, nechë licencia áman sika bát ín áchay ín máanakë béchïbo.

²² Jesús ínel ä yómmiak:

—Ino sáukë huéiye, Akë am tójja eläpo jume kókkolam bem kókkolam máanake.

Jesús buere jékata yánti tahuatuak

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Áapörik barcopo jámuko, ä disciipulom áa sáu sájjak. ²⁴ Huanäi buere jéka bahuepo áu tóboktiak; jume bää máresim éntok röakteka barcotam patpattiy; të Áapo kótchey. ²⁵ Ä disciipulom áu yájaka ä bússak, ínel jíaka:

—Señor, ¡itomë jínëu, bueitukte abe kókkol!

²⁶ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem májhue, eme yoremem kaita súalëram?

Huanäi yejteka, jü jekatau entok bahuetau kutti nónokak; huanäi síme yánti taahuak.
²⁷ Huanäi jume yoremem áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jábesa ìri yoreme, juka jekata entok bahueta sáhueme? ¡Ímëi éntok ä nokäu johua!

Jume gadarenom lemooniom jípureme
 (Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Ínëli bahue mayoa huáyтана ä yepsako, gadarenom buiapo, guoyikam ä nánkek, lemooniom jípureka, ánimam mamahuäpo yeu sákalataka; jujuëna jéjeyhuiaka chuu yoyolim bénaaka. Íari béchïbo ìri böot kaabe ára áma huam huéiyey. ²⁹ Huanärim chay nónokak, ínel jíaka:

—¿Jítasë itomak jípure, Jesús, Diosta Üusi? ¿Jachë itom kaa pappeetua báreka äbo yepsa, ketune kee tiempota yúmaisú?

³⁰ Ímï éntok ili ámeu mékka juebena kohuim áma jïbuä sásakay. ³¹ Huanäi jume lemooniom jiokot áu nookak, ínel jíaka:

—Itom yeu béebakáteko, huame kohuim-mechë itom kimutua.

³² Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem kaate.

Huanäi bempo yeu sájaka kohuimmet kíimuk; ínëli síme huame kohuim siba bénëku ámanim bahuéu kón huátteka áma kókkok.

³³ Huamë kohuim suayaïhui éntok tennek. Huanärim buere jóärau yájaka símeta ette-jhuak, jáchin jume lemooniom jípureïhui jita ámeu yeu sikähui. ³⁴ Huanäi síme jume

buere jóäaraapo jóakame, Jesúsam nankirika yeu sájjak. Huanärim ä bíchaka jiokochim áu jiaahuak, bem buiäaraapo yehuä huée sáhueka.

9

Jesús káraktilata tütek
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Huanäi Jesús barcopo jámuka, baubäa huáyтана bíchaa siika. Huanäi ä pueblou yepsak. ² Ímiri am aneyo, senu yoreme káraktilataka áu nüpahuaak, ä jípetekpo bösimeka. Huanäi Jesús Diostat éehuamta ámet bíchaka, jü káraktilatau ínel jiaahuak:

—Katë kóm éiya, ín üusi; em Dios bejrim bétané jiokorihuaak.

³ Huanäi jume escribam bem jiápsipom ínel jiaahuay: “Íri Diosta béj-reka nooka.” ⁴ Të Jesús am jüneriaka jita éehuamta am jípureïhui huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem kaa tüisi éiya enchim jiápsipo? ⁵ Bueïtuk, ¿jita nokisu chë kaa obiachi: “Em Dios bejrimmeche jiokorihua”, ö “Yejtekë náa huéiye”? ⁶ Bueïtuk enchim jüneenakë béchïbo, juka Yoremta Üusi ímï buíapo úttiata ä jípurëhui, jume Dios bejrim ä jiokorinakë béchïbo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

—Yejtekë juka em jípetekta nüka, em jóau bíchaa huéiye.

⁷ Huanäi áapo yejteka, ä jóau bíchaa siika. ⁸ Jü gente éntok ä bíchaka, áa bétanam buere éiyay.

Huanärim Diosta úttiley, yoremem úttiata am mákakä béchïbo.

Mateo núnuhuak
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Jesús áma huan huéeka ä bitchak juka yoremta Mateo ti téhuaakamta, yäura tómita náu totoijhuäpo bankopo kátekamta. Huanäi ä núnnuk, ínel áu jíaka:

—Ino sáukë huéiye.

Huanäi kíkteka áa sáu siika.

¹⁰ Ínel yeu siika, huämi jóapo, Áapo mesau kátekay, jume yäura tómita náu totojame kéchim áma yájjak, entok huate yoremem kaa türik joaka jíápsame. Huanärim Jesústamak mesau jotek, entok ä discípulommaki. ¹¹ Jume pariserom íkai bíchaka, ä discípulommehum ínel jiaahuak:

—¿Jatchiaka jü enchim Maestro ámemak jïbuä, jume yäura tómita náu totojammaki entok jume kaa türik joaka jíápsammaki?

¹² Jesús íkai jíkkajaka ínel ámeu jiaahuak:

—Jume kaa kökoreme katim mérikota huátia; të jume kökoreme ál-la. ¹³ Sájakem át suaka ä bitcha, jáchin ä jiau bárehui: “Emo nák jìokolihuamtane huátia; kaa animaalim súahuamta.” Bueituk kanne huame Diosta bíchäpo lútula jíápsame jínëu báreka yebij-la, ál-la Dios bejrita joame, emo am jíapsi kúaktianakë béchïbo.

Ayunota bétana temayhuame
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Huanäi jume Juanta discípulom áu yájjak, ínel jíaka:

—¿Jatchiaka ítapo entok jume pariserom juebénasi äayuna, em discípulom éntok ée?

¹⁵ Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachu jum emo jubiahua pajkopo núnurim sirokaka áma annake jáni, juka jubemta ketune ámemak aneyo? Ée, të taahuari yúmanake, júka jubemta bem uhuanähui, huanäi ál-lam ayuunanake.

¹⁶ 'Kaabe súpe mueram sánko bemelamey am chäbuänake; bueítuk jü sánko beméla báksiahuakátek náu sinnake, huanäi chë buekasi síutinake. ¹⁷ Entok kétchi jü vino bemela kaa huakäbia bóosa örapo tottöhua, ínëli yáahuakátek jü huakäbia bóosa öram síusiute; jü vino entok guötinake, entok jü huakäbia bóosa kaa türika tatahua, të jü vino bemela, huakäbia bóosa bemelaku tottöhua. Huanäi ínëli náu bibinhuatu.

Jairota maala entok jü jámmut Jesússta sánkobet mámtekame

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Të bát íkäi áapörík ámeu nokaysu, senu judío sinagogapo tekiakame áma yepsaka áu tónnommea kíktek, ínel jíaka:

—In maala jübuëla muukuk; të áman sika áa béppa enchi mámtek jíapsinake.

¹⁹ Huanäi Jesús kikteka, áa sáu siika, ä discípulommaki. ²⁰ Ínëli ä huéesimey, senu jámut dooce huásuktiapo ójbo át yeu huéeka kökoreme áma bétana áu rúktek. Huanäi ä

sánkobet mámtek. ²¹ Bueítuk áapo ä jiápsipo ínel éiyay: “Kíane ä sánkobet mámtek junne, türilatakane tahuanake.” ²² Huanäi Jesús kúakteka ä bíchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo jámmut, katë kóm éiya. Jü Diostat em éäu enchi tütek.

Huanäi naateka jü jámut türilataka taahuak.

²³ Jesús éntok sinagogapo tekiakamtau jóau kibakeka am bitchak, jume baka kusiammey jiponame entok juka genteta naa múksi kaa huéeläpo anemta. ²⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—Yehuem kaate, bueítuk i usi jámut kaa mukila, ál-la kótche.

Huanärim ä junneriay. ²⁵ Të juka genteta yeu sákatuasuk, áman kibakeka, mámpo ä buíssek. Huanäi yejtek, jü ili jámmut. ²⁶ Jü ímí yeu sikame síme buíarat buéresi jüneriahuak.

Guoy lilipitim bíchakam taahuak

²⁷ Jesústa áma huam huéeyo, guoy lilipitim áa sáu sájjak, chay nokpo ínel jíaka:

—¡Itomë nák jókole, empo Davidta Üusi!

²⁸ Të ínëli jóau ä yepsako, jume lilipitim áu yájjak. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jachem ára íkái nee yáa máchile?

Huanäi bempo inëlim áu jiaahuak:

—Jehui, Señor.

²⁹ Huanäi pújpo ámet mámtek, ínel jíaka:

—Enchim ä súalekä páman enchimneu yáatunake.

³⁰ Huanäi bem pusim étapotaka taahuak. Jesús éntok tüisam téjhuak, ínel jíaka:

—Huitti nokhuäpo íkái kaabe ä jüneríanake.

31 Të bempo huämi buiärapo yeu sájaka, simetam nok táytek, buéresi jita ä joähui.

Senu muro nookak

32 Chúkula bempörim yeu kateyo, huépul muro áu nüpahuak, lemooniota jípureka.

33 Juka lemooniota yeu béebiak, jü muro nookak. Jü gente éntok áa bétana buére éaka ínel jiaahuay:

—Ímī Israel buiärapo, jiauhuey júne kaa bíttuk jü én itom bíchähui!

34 Të jume pariserom ínel jiaahuay:

—Jume lemooniommeu yäutta téhuampo jume lemooniom yeu bébba.

Jü et chúpila juebenna

35 Jesús ámet naa huéiyey buére pueblommet entok ili pueblommechi, bem sinagogampo am majtiaka juka réy nésaupo evangeliota; takaa huantiriata entok kökoata pueblopo bem jípurëu am úhuak. 36 Ínëli juka genteta juebenak bíchaka, am jijiokolek, bueítukim kía tóijtaka chíbejtilatukay, kabaram kaa kabyerokä Bénasi.

37 Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahuak:

—Lütüriapo jü et chúpila juebenna, të jume áma tekípanuame éntok kaa jaiki. 38 Áhuem nooka, Señor etta áttiakamtahui, bueítuk tekípanuanakeme etta ayukäu am bíttuanake.

10

*Dooce apóstolim yeu púahuak
(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)*

¹ Huanäi jume ä dooce discípulom núnuka, úttia yäuraata am mákkak jume lemoonio espíritu chicha machim yeu am bébnakë béchïbo, entok jume huantiriam jípureka kökoreme am tütenakë béchïbo.

² Ímërimme jume dooce apóstolim téhuam: Bát huéeme jü Simmom tíame, Peero ti téhuaakame, entok Andrés ä sailahua, Jacobo Zebedeota üusi, entok Juan ä sailahua, ³ Felipe, Bartolomé, Toomas, Mateo jü publicano, Jacobo Alfeota üusi, Lebeo jü Tadeo ti két téhuaakaihui, ⁴ Símmom jü cananista entok Judas Iscariote, ä nénkinakëihui.

Jume doocem tékkil

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Jesús ímëi doocem áman bíttuak. Huitti am téjhuak, ínel jíaka:

—Jume kaa judíom böommechem kaa kannake, entok samaritano jóärahuem kaa kimunake. ⁶ Ál-lem israelita jóammet

bát kannake, jume kabaram bénasi emo tärulammehui. ⁷ Ámanem kateka ä nooka, ínel jíaka: “Jü téhuekapo réy nésauro äbo jëla huéiye.” ⁸ Kökoremem tüte, lepra sähuakame

kétchi; kókkolamem jíabitetua, lemooniomem yeu béeba. Kíalem mikpo ä mabet-la; ínëlem huatem ä miika.

⁹ 'Enchim huikoj bóosapem juka tómi sahuallita, tómi tósalita, cobre tómita, katem áma ä huériunake. ¹⁰ Éntokem kaa bóosapo nüuka boojonake, éntokem kaa guoy sánkota huériunake, entok kaa guoy páares boocham,

entok bóroniata junne; bueituk jü tekipanuame buähuamta kía ä mabetnakë béchïbo, lütüriata jïpure.

¹¹ 'Të ják junne buére jóärapo, ö ili jóärapo enchim kimunakepo, nátemajëem jábesu áma Diosta bétana enchim mabetpo yúmala. Huanärem áma taahua, enchim áma yeu sákäu tájti. ¹² Entok jum jóapo enchim yájäpëm am tebotua. ¹³ Huanäi jume ímï jóakame enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éaka enchim Dios huáatëu ámemaktunake; të kaa enchim am mabetpo yúmalatuk, jü yánti éehuaka enchim Dios huáatëu enchimëu nóttinake. ¹⁴ Të jábe ä jóapo kaa enchim mabetakätek, entok juka enchim nokäu kaa jíkkajakätek, yehuem kaate huämi jóapo ö buére jóärapo, huanärem enchim guókpo juka tóröchiata tátake, Diosta noki kaa am mabetaka béchïbo. ¹⁵ Lütüriapone ínel enchimëu jiaahua, júnak táapo juka bette nokta chúpeyo, chë júne jiokot machinake, jume ímï jóärapo jóakame béchïbo, bueituk Sodoomapo entok Gomoorrapo jóakame béppa.

Itom guojajjanähui äbo yúmanakeme

¹⁶ 'Ínapone enchim kabaramtukä bénasi robom násukun enchim bíttua. Eme éntok jáchin juka bakotta ára áhuä suaya bénasem emo suaya, entok jáchin juka guókouta kaitau suaka yánti ä jiapsä bénasem emo nüye. ¹⁷ Yoremem bétanem emo suaya, bueitukim yäura conciliou enchim yeu tóijnake, entokim bem sinagogampo enchim bemmuchatebonake. ¹⁸ Gobernadorim entok réyesim bíchäpëm yeu tóijna, enchim nee súaľë béchïbo. Inëlem

juka ino bétana huémta ámeu noknake, be-mpörimmehui entok kaa judíommehui. ¹⁹ Të yäuraata mámpo joahuak, katem jáchin éiya, jita enchim noknakèhui; bueituk huämi ho-rapo akem ä mákna, jita enchim noknakèhui. ²⁰ Bueituk eme katem enchim éäpo noknake, ál-la jü enchim Áchay Espíritu enchim tempo yeu ä huéetuanake, juka nokta.

²¹ 'Sailakame ä sailahua yäura mámpo tóijnake ä mēnä béchibo; jü áchayri éntok ä úusihua; usiarihuam éntok bem áchayrim béj-reka jáptenake, am súaná béchibo.

²² Simetakam enchim omtianake ín téhuam béchibo; të jábe ä jiapsäu tájti kaa áu náyoteme, íri jínēutuna. ²³ Ímī buére jóárapo Diosta enchim súalē béchibo omtiahuätek, täbui jóárau bichem kaate, bueitukne lütüriapo ínel enchimēu jiaahua: kee jee jume buére jóárau israelitammet enchim naa katchuy, jü Yoremta Üusi yebijnake.

²⁴ 'Jü majtiahuame kaibu ä majtiakamta béppa chē yörisi machinake; jü tekokame júne kaibu ä teko béppa bát huéenake. ²⁵ Jü majtiahuame ä majtiakamta bénasi áu jípu báanake; jü tekokame két ä teko bénatu báanake. Jü familiapo áchaytam Beelzebú tíiya; jume jóapo usiarim éntok chē júnem buére áuna.

Jábetasute máujnake

(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Juari béchibo, katem am májhue; jü éсотaka ayukame jíba jüneriana, entok kaa bíthuäpo órekame júne két jüneriana. ²⁷ Juka

kaa machikuu enchimieu ín nokäu, emëem machikuu ä nooka; entok juka lauti kaa kusisi nácampo enchim jíkkajäu, kárichem jikat jámuka huatemmeu kusisi ä nooka. ²⁸ Entok katem am májhue jume takaata ára mëame, tem juka jíapsita kara mëa; Diosta ál-lem majhuë, huaka jíapsita ára mëamta, entok juka takaata infierno béetëpo ára jámmamta.

²⁹ 'Entokem át suuhua: ¿Jachu kaa ili guoy huikichim huépul ili tómipo nénenkihua jáni? Júnentaka junne, huépülaka júne kaibu buíau kón huénnake, itom Dios Áchayta kaa ínel éayo. ³⁰ Júnentaka junne, síme enchim kóba chonim náikiarimme. ³¹ Íari béchïbo, katem májhue; eme chë júne béj-re, yún ili huikichim béppa.

Jume yoremem bíchäpo nee täyatebome
(Lc. 12:8-9)

³² 'Entok jábetaka junne yoremem bíchäpo nee täyatebome, ínapone két ä täyatebonake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo. ³³ Të jábetaka junne yoremem bíchäpo kaa nee áu täya tíame, ínapone két kaa ino ä täya tíanake, ín Áchay téhuekapo kátekamta bíchäpo.

Jesústa béchïbom emo náikimtek
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Të katem ínel emo éetua buíau kóm yebij-la yánti jíapsihumta huériaka; bueítukne kaa yánti jíapsihumta nüpa báreka yebij-la, ál-la ejparammea náu nássuahuamta. ³⁵ Bueítukne yebij-la, juka yoremta ä áchaymak nok nássuatua báreka, entok juka jámut

asoahuarita ä áyemaki, entok júka jaborayihua ä asekamaki. ³⁶ Jume ä jóapo yoremtamak aanim, akim ä béj-reka áamak annake.

³⁷ 'Ä áchayhua entok ä áyehua ino béppa nákeme, kaa ä jípuo yúmala, inomak áhuä näikianakëhui; ánëli këtchi ä üusihua entok ä malahua íno béppa nákeme, kët kaa ä jípuo yúmala, inomak áhuä näikianakëhui. ³⁸ Entok hua kaa ä kúruj püaktiaka íno sáu huéeme, kët kaa inomak áu näikiapo yúmala. ³⁹ Ä jíapsihua jariaka ä tíakame ä tárunake; hua ä jíapsihua ino béchïbo tárukame éntok ä téunake.

Yore béjtuhuame

(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Jü enchim mabetame, nee mabeta; entok hua nee mabetame, Diosta nee äbo bíttuakamta mabeta. ⁴¹ Jü profetata mabetame ä profetatukä béchïbo, profetata béjtuanä béekik mabetnake; entok hua lútula jíápsamta mabetame lútula ä jíapsä béchïbo, júka lútula jíápsaka béjtuanä béekik mabetnake. ⁴² Jábetaka junne senu vaaso sébe báam jíba am mikakátek, ímëi ili usim ín discípulomtukä béchïbo, lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaibu ä tárunake, júka ä béjtuanähui.

11

Jume Juan Bautista noki huériame

(Lc. 7:18-35)

¹ Chúkula Jesús ä dooce discípulom téjhuasuka jita am jonákë bétana, am

majtiaseka yeu siika, ámeu nokaka bem jóäram beekatana.

² Juan Bautista cárcelpo káteka ä jikkajak, Cristota joähui. Huanäi guoy ä discípulom áu bíttuak, ³ ä temay béchïbo:

—¿Jachë empo ájaria jü yebijnakeme, ö täbuikte boobinnake?

⁴ Jesús ä yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Ámanem sájaka Juanta téjhua, juka enchim jikkajähui entok enchim bíchähui. ⁵ Jume liliptim bitcha, jume lolöim naa kaate, jume lepra sáhuata jípureme túria, jume nanakapim jikkaja, jume kókkolam jíabite, jume poloobem-meu éntok evangelio ámeu nokhua. ⁶ Yúmalasi al-leehuamta jípunake, hua kaa inot tëitekame.

⁷ Chúkula bempörim sákayo, Jesús genteta ettejoria táytek, Juanta bétana:

—¿Jábetasem bít báreka ánia see päriau yeu sájjak? ¿Bakata jekay yoohuamta? ⁸ Ö, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Yoremta musäla uyyorisi tápsiolai áu sánkotualata? Bueítuk jume musäla uyyorosi emo sánkotualame, réyesim jóapom aane. ⁹ Të, ¿jitasem bít báreka yeu sájjak? ¿Senu profetata? Jehuiteriapone enchim téjhua, áapo chë profetata béppa. ¹⁰ Bueítuk íari bétana jïojteri:

Ínëline ínapo áman ä bíttua, juka ín nésahui émopat huéiriamta;

Áapo juka böota tútenake, em huéenake pámani.

¹¹ Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, jume jámuttat yeu yoremtulame násuku, kaabe Juan

Bautistata béppa chë ériahuaka áu tóboktiala. Júnentaka junne, téhuekapo réy nésauta ayukäpo chë kaa ériahuame áa béppa chë yöhue.

¹² 'Juan Bautistata taahuarimet naateka én tájti, jü téhuekapo réy nésauri úttiata johua; jume ä nü báareme éntok úttiitam joaka ä nüye. ¹³ Bueituk síme jume profetam entok jü ley, Juanta yepsäu tájti, Diosta bétanam nookak. ¹⁴ Én éntok, eme ä mabet bárëtek, áapo ínel jü Elías äbo yebijnakëihui. ¹⁵ Jü jikkaij béchïbo nákakame ä jikkaijnake.

¹⁶ '¿Am jábeta bënë tánake jáni, ikäi yóremraata? Jume usim jübua yoyötume bénomme; jume plaazapo joka bem jálaimmeu chayeme, ¹⁷ ínel jíaka: "Baka kúsiayte enchim jiponriak, të katem yëka; entokte siroksi enchim buik-riak, éntokem kaa buaanak." ¹⁸ Entok Juan két äbo yepsak, kaa jibuäka entok kaita jëyeka; huanärem lemooniom ä jipurë tíiya. ¹⁹ Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi yepsak, simeta buäyeka entok simeta jëyeka; huanärem ínel jiaahua: "Jo ímï aane, jü yoreme jibuära entok vino jëyëra; Diosta bejrim joame entok yäura tómita náu totójame amiigoka." Të jü kóba súahua Diosta bétana lútula huéeme tüisi huéeka bíttunake.

*Jü pueblommeu kökosi huéenakeme
(Lc. 10:13-15)*

²⁰ Huanäi kuttílasi ámeu nok táytek, jume buére jóärapo joomemmehui, bueituk juka buéresi yún jita ámeu ä yák junne, kaa emo

am jíapsi kúaktiakä béchïbo. Huanäi ínel ámeu jiaahua:

²¹ —¡Empo Corazín, jiokot machisi emou huéenake! Entok, ¡emohui Betsaida! Bueïtuk jum Tiropo entok jum Sidónpo jü buéresi johuame ámet yáahuakátek, enchimmeu ä yáahuakä bénasi, bínhua naatekam chukurik sánkoteka emo jíapsi kúaktiasu éiyey, entokim emo nápojtuaka bem sirokäu jüneriatebo éiyey. ²² Huäri béchïbone ínel enchimmeu jiaahua, Diosta bíchäpo yäura bít-huamta taahuari yúmayo, eme chë jünem jiokot emo binnake, jume pueblom Tiropo entok Sidónpo jíápsame béppa. ²³ Empo pueblo Capernaum, téhuekau tájti emo tóboktia máchileka éame, bétukum infierno tájta béetëhuë kóm jímmaana. Bueïtuk jü buéresi emo násuk yáahuakäme, Sodoomapo yáahuakátek, én tájti buére jóäraatu éiyey. ²⁴ Íari béchïbone ínel enchimmeu jiaahua, Diosta bíchäpo yäura bít-huamta taahuari yúmako, eme chë júne jiokot emo binnake, Sodooma buiärapo jíápsakame béppa.

Inohuem sájaka jimyore
(Lc. 10:21-22)

²⁵ Íkai noksuka Jesús ínel jiaahuak:

—Enchine úttile, ín Átchay, téhuekapo entok buíapo sïmem béppa yótaka nésahueme; bueïtuk jume kóba súakame entok jita täyame, íkäre am ésooriak. Huanäre jume ili usimmeu yä machiriak. ²⁶ Jeehui, ín Átchay, bueïtuk émpë junëli ä türek.

27 'Simetaka im mámpo tóij-ri, ín Áchay bétana; entok Diosta Üusiapo kaabe nee täya, ín Áchay jíbba, entok ä Áchayhua két kaabe ä täya; ál-la ä Üusihua jíbba të Áapo huame ínel ä éäpo ä täya iäu, ámeu yä machiria. 28 Inohuem kaate, simetaka tekipanualataka lottilame entok püaktilame; ínapone enchim jimyoretuanake. 29 Juka tékilta enchim ín mákähuem nüye, éntokem inot ä täya, juka lütüriata. Kanne béttek jiápsek, entokne yánti ino nüye; júnëlem enchim jiápsipo jimyorehuamta téunake. 30 Bueituk jü enchim ín boojoria iäu kaa obiachi; entok jü püaktiria kaa tua bétte.

12

Jimyore táapo discípulom tirijko bújam chúktiay

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Huámëchi taahuarimmet Jesús tirijkom etpo áman huéiyey jimyore táapo. Ä discípulom éntok tébäurey; huanärim tirijko bújam chúktiaka am buä táytek. 2 Jume pariserom am bíchaka, ínëlim áu jiaahuak:

—¡Akem am bitcha, jó! Jume em discípulom jimyore táapo kaa jojuhamtam johua.

3 Të Áapo ínel am yómmiak:

—¿Jachem kaa ä nok-la, jum jïojteripo, jáchín juka Davidta ayukähui, áapo éntok jume áamak aneihui tebäureka? 4 Bueituk, ¿jáchin jum tiöpopo kibakeka, páanim Diostau bíchaa

näikiarim buäka, áapo entok jume áamak re-jteihui? Katim am buäpo yúmalatukay, ál-la jume sacerdote tékilta tiöpopo joame jíbba. ⁵ ¿Jachem kaa ä nok-la, juka leypo jiojteta, jáchin jum jimyore táapo, jume sacerdotem tiöpopom bem tékil jojoa, entokim kaa Diosta bejre? ⁶ Júntuksanne ínel enchimneu jiaahua: Senu ími aane, tiöpota béppa chë yörisi machika. ⁷ Bueítuk eme jüniäteko jáchin ä jiau bárèhui: “Juka yore nák jíokolihuamtane huáatia, kaa jume animaalim altarpó Diostau totóijhuamta”, huanäi ál-lem kaa bétte nokta ámet nok éiyey, jume kaita kúlpakammechi. ⁸ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi jimyore táhuarita béppane yaurata úttia nesauta jípure.

Jü yoreme huakiam mámakame

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Huämi áman yeu sika bem sinagoogau yep-sak. ¹⁰ Ímiri senu aaney, huakiam mámaka. Huanärim Jesústa nátemajek, ä nätua báreka:

—¿Jachu lútula huépo türi, jimyore táapo jábeta tüte béchibo?

¹¹ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jábesu enchim násuk senu yoreme huépülak kabaraka, jimyore táapo guójöku kóm ä huéchek, jachu kaa áu mámteka yeu ä huíknake jáni? ¹² Ä ínelitunakey, ¿jachu kaa chë júne béj-re jü yoreme, kabarata béppa? Íari béchibo, türi jimyore táapo tühuata yáa béchibo.

¹³ Huanäi jü yoremtau ínel jiaahuak:

—Em mámamë rúttukia.

Huanäi áapo am rútuaktiak; huanärim türilataka taahuak, jume senu mámam Bénasi.
 14 Chúkula jume pariserom yeu sájaka, náu ettejhuak, Jesússta më béchibo.

Diosta nésauri joame yeu púari

15 Jesús íkái jüneriaka, sékana bíchaa siika. Huanäi juebena gente áa sáu sájjak, entok kökoreme simem tütey, 16 entok kuttílasi ámeu nookak, kaa yeu áu buijnä bétana. 17 Bueituk junéli áhuä chúpanakë béchibo, juka profeeta Isaiásta nokakähui, ínel ä jíako:

18 Jü nésauta nee joriame ímí aane; íkáine yeu púala, ín nákéhui; ín jíapsi áa bétana al-leiya; ín Espíritune áa béppa órenake.

Huanäi kaa judíommeu Dios yäura bít-huamta noknake.

19 Kaabetamak nok náassuanake, entok kaa chay noknake, entok kaabe ä nokäu jikkaijnake, jum böommechi.

20 Juka sána rútilata kaa bóula kóttianake, entok kántela pabiilo buiichiamta kaa tuchanake, áapörík lütüriata jípureka ä nésahuepo ä yosüu tájti.

21 Jume kaa judíom éntok, ä téhuampom át éaka ä boobinnake.

Espíritu Santota béj-reka nokhuame

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Huanäi senu lemooniota jípureme áu nüpahuak, líptitaka entok múurotaka; të Jesús

ä tütek. Ínëli jü lípti entok múuro bitchak, entok nookak. ²³ Huanäi síme gente át guómtilatataka ínel jiaahuay:

—¿Jachu ìri ájaria jáni jü Davidta Üusi?

²⁴ Të jume pariserom ä jíkkajakam ínel jiaahua:

—Íri lemooniom yeu bébba, jü Beelzebú lemooniommeu yäutta úttiärayi.

²⁵ Jesús jünéaka jita bénak bem éaihui, ínel ámeu jiaahua:

—Síme réy nación kaa nanabeu éaka emo näikimtelame lülüte, entok buére jóára ö kía jóuhua kaa nanabeu éätek, kaibum bínhua ára náu jíapsinake. ²⁶ Entok jü Satanás, Satanásta yeu bébätek, áapo áu näikimtelatataka tatahua. ¿Jáchisu júntuk bínhuatunake jáni, jü réytaka ä nésahuëhui? ²⁷ Bueituk ínapo Beelzebúta úttiäray lemooniom yeu bébätek, enchim üusim, ¿jábeta úttiäraysum yeu am bébba? Huäri béchíbo, jü enchim jiop-läpo, be-pom yäura juezta bénasi enchim yuktianake.

²⁸ Të ínapo Diosta Espíritu úttiäray lemooniom yeu bébäteko, tua lütüriapo enchimmeu yebij-la, jü Diosta réytaka nésahuëhui.

²⁹ Bueituk, ¿jáchisu senu ára áman kibake, jü yorem úttiakamta jóahui, jita ä úhuä béchíbo, bueituk kaa bát ä súmakäteko? Huanäi ál-la juka jóapo ayukamta ára ä úuhua.

³⁰ Jü kaa ínomak éame, nee béj-reka jíapsa; hua kaa ínomak jita náu tójame, ä chíbejtia.

³¹ Huäri béchíbone ínel enchimmeu jiaahua, síme kaa tühua entok Diosta béj-reka béttek nokhuame yoremem yáari, jikorina; të jume

Espíritu Santota béj-reka béttek át nokhuame kaibu jiokorina. ³² Entok jábetaka junne Yoremta Üusi béj-reka nokakátek jiokorina; të jü Espíritu Santota béj-reka béttek át nokame, kaibu jiokorinake, ímí buíapo entok áman téhuekapo junne.

Jü júya ä takäpo täyana
(Lc. 6:43-45)

³³ 'Jü júya türi, türük takanake. Të jü júya kaa türi, kaa türük takanake; bueituk jü júya ä takäpo täyana. ³⁴ ;Eme kaa tü yóremem bakot usiaríem! ¿Jáchisem türük noknake, kaa tü yórememtaka? Bueituk jiápsipo tápuni jü tempo yeu huéeme. ³⁵ Jü tü yóreme ä jiápsipo türük ayukä béchíbo türük johua; jü kaa tü yóreme éntok, ä jiápsipo kaa türük ayukä béchíbo kaa türük johua. ³⁶ Të ínapone enchimieu ínel jiaahua, síme nokta jájana kaa türük yoremem nokakäu, Diosta bíchäpo yäura bít-huamta taahuari yúmakim jüneenake, kaa türük bem nokakähui. ³⁷ Bueituk em nokakä bétana lútula huémta yáariana, entok em nokakä bétana bétte noki emót chúpana.

Yóremraa kaa tü éame señalta aahua
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Huanäi huate escriibam entok pariserom akim ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Maestro, juka kaa jaibu bít-huamta em joäute bít péiya.

³⁹ Huanäi Áapo am yómmiak, ínel jíaka:

—Jü yóremraa kaa türük jiápseka ä jubi-mak kaa huépülsi áu nüyeme, Diosta ára

jita joäu señahta aahua; tem täbui señahta kaa mákna, ál-la huaka Jonás profetatau yeu sikamta jibba. ⁴⁰ Bueituk jáchin jü Jonás báij táapo entok báij tukaapo buére kúchuta tópapo anekä bénasi, junëli këtchi ínapo jü Yoremta Üusi báij táapo entok báij tukaapo buíata bétuk annake. ⁴¹ Jume yoremem Nínivepo joomem, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuarit yúmak, ìri yóremraa én kat-riammakim emo tóboktianake, bétte nokta ámet chúpä béchibo; bueituk bempom emo jíapsi kúaktiak, Diosta noki Jonásta ámeu nokako. Të én éntok senu ímï aane, Jonásta béppa chë yörihuame. ⁴² Entok senu reina suriu jometaka, jü én kat-ria yóremraatamak áu tóboktianake, Diosta bétana yäura bít-huamta taahuari yúmak, huanäi bétte nokta ámet chúpanake; bueituk áapo mékka buiära bétana yepsak, juka rey Salomónta tüisi jita täyäu ä jíkkaij báreka; të én éntok senu ímï aane, rey Salomónta béppa chë yörihuame.

Espíritu jaiti machi nóttekame

(Lc. 11:24-26)

⁴³ Jü lemoonio espíritu jaiti machi yoremnat yeu sikátek, huakia buíapo ansisimnake, áma ä jimyorenakeu jariaka; të kaa ä tíakáteko, ⁴⁴ ínel jiaunake: “In jóaune nótti báare, ín yeu sikähui.” Huanäi áman yepsakátek, kaabeta áma téunake, ál-la chíchikta entok musála yáata. ⁴⁵ Huanäi sika, guoy búsan lemooniom áa béppa chë mamachim núnake. Huanärim át kimuka áma jóatenake. Chúkula ìri yoreme chë

júne machika tahuanake, bannaataka béppa. Ínëli kétchi ámeu yeu huéenake, jü yóremraa én kat-riammehui.

Jesústa áiye entok ä sailahuam

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Ínëli ketune gentetau ä nokayo, ä áyehua entok ä sailahuam päkunim aaney, áu nok báreka. ⁴⁷ Huanäi senu ínel áu jiaahua:

—Em áiye entok em sailam päkunim aane, émomak nok báreka.

⁴⁸ Áapo ä yómmiak, juka ínëli áu jíamta. Huanäi ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü ín áiye? Entok, ¿jábesamme, jume ín sailam?

⁴⁹ Huanäi ä discípulommeu lúl-la jikau mámtaka, ínel jiaahua:

—Ímirim aane, jü ín áiye entok jume ín sailam. ⁵⁰ Bueítuk jábetaka junne ín Áchay téhuekapo kátekamta nésahui joame, jüri ín saila, ín huaayi, entok ín áiye.

13

Et-leerota ejemplo

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Huäri taahuarit Jesús jóapo yeu siika. Huanäi bahue mayoat yejtek. ² Huanäi juebena gente áu náu yájjak. Áapo éntok barcopo kibakeka, áma yejtek. Jü gente éntok simetaka bahue mayoa see päriapo aaney. ³ Huanäi juebenak am majtiak, ejemplommeyi ínel jíaka:

—Jü et-leero echíseka yeu siika. ⁴ Huanäi ä echay, huate báchia böo mayoat huáttek. Të huikichim áma yájaka ä buäka. ⁵ Huate éntok tétam násuk huáttek, kaa yún buíata ayukaïpo. Huanäi läuti síuhuek, kaa yún ä buíakaï béchïbo. ⁶ Të täata yeu sik tájjak, entok kaa ä nahuakaï béchïbo huaakek. ⁷ Huate éntok huícham násuk huáttek. Huanäi jü júya huíchära yötuka, ä jíabi mäek. ⁸ Të huate buía türikuu huáttek. Huanäi taakak; huépul báchia síhueka cien báchiam ámuek; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam. ⁹ ¡Jü jíkkaij béchïbo nákakame jikkaijnake!

Jume ejemplom jita béchïbotukähui

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Huanäi jume disciïpulom áu rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiakasë ejemplommey ámeu nooka?

¹¹ Huanäi Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Bueítuk eme akem ä mák-ri, juka enchim át jüneenakähui, juka téhuekapo réy nésauta obiachisi maachik. Të bempörim éntok, ée. ¹² Bueítuk jábe junne jita jípureme, chë júne huatek mákna; huanäi chë yún ä jípunake. Të jü kaita jípureme, juka ä jípurëu junne ä úuhuaana. ¹³ Huäri béchïbone ejemplommey ámeu nooka; bueítukim bíchaka kaa bitcha, entokim jíkkajaka kaa jíkkaja, entokim kaa át jüneiya. ¹⁴ Júnëli ámet áu chúppa, jü profeeta Isaíasta nokakähui, ínel jíaka: Nákakem jikkaijnake, të katem át jüneenake;

éntokem bíchaka bínnake, të katem huitti át jüneenake.

¹⁵ Bueituk i pueblota jíapsi námakaka tahuala; entokim náka páttilatata kaa jíkkaja; entokim bem pusim páttiala, pusimmey kaa bit béchibo, entok nákamme y kaa jíkkaij béchibo, entok bem jíapsiy kaa am jüneenakë béchibo. Të íneline kaibu ára am anianake.

¹⁶ 'Të yúmalasi al-leeri enchimmet ayka; bueitukem puseka bitcha, éntokem nákaka jíkkaja. ¹⁷ Bueituk tua lútüriapone ínel enchim-meu jiaahua, juebena profetam entok juebena lútula Dios huáateme, akim ä bit péaka taahuak, juka én enchim bíchähui; të katim ä bitchak. Entokim ä jíkkaij péiyay, juka én enchim jíkkajähui, të katim ä jíkkajak.

*Jesús juka et-leerota ejemplo am téjhuak
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)*

¹⁸ 'Akem ä jíkkaja eme, juka ejemplo et-leerota bétana. ¹⁹ Bueituk jábe junne, juka réy nok nésauta jíkkajame, të kaa at jüniátek, íri báchiat böo mayoat ethuakamta benna; bueituk jü diablo áu yepsaka, úttiapo ä úhuanake, juka ä jíápsipo ethuakamta. ²⁰ Entok kétchi jü tétam násuk ethuakame, íri júnen juka nokta jíkkajaka, sep läuti al-leaka ä mabetnake. ²¹ Të kaa tüisi naahuak; íari béchibo kaa bíbinhuatu; bueituk Diosta noki béchibo obiachisi áu huée táytek entok kaa tüisi bit táytihuak, tēitinake. ²² Jü huícham násuk ethuakame, íri júnen juka Diosta noki jíkkajakame; të jü ániat kaa yúmasi huéeme, entok jü yún bem tómi péäu, Diosta

noki bem mabetakäu nánayote. Huanäi kaa tataka. ²³ Të jü türi buíapo ethuakame, iri júnen nokta jikkajaka át jünéakame. Huanäi takanake. Huépul báchia síhueka cien báchiam ámuenake; jü senu éntok sesentam; senu éntok treintam.

Júya tirijkom násuk ayukame ejemplo

²⁴ Júchi täbui ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, juka yoremta ä huajpo tü báchiata ä echakä benna. ²⁵ Të seenu, tirijkom áttiakamta ée béj-reme, tukaapo jume yoremem kócheyo, júya kaa türi báchiata tirijkom násuk echaka siika. ²⁶ Huanäi juka etta yótuka ä taka táytek, jü júya kaa türi két áma síhueka yótuk. ²⁷ Huanäi jume huajta áttiakamtau tekipuanuame ínelim áu jiaahuak: “Señor, ¿jache kaa báchiata türik áma eechak, em huajpo? ¿Játchiaka júntuk ket júya kaa türika áma síhuek?” ²⁸ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak: “Jábe nee béj éame íkái yáuhuak.” Huanäi jume áu tekipuanuame ínel áu jiaahua: “¿Jachë áman sájaka itom ä popón íaa?” ²⁹ Áapo ínel ámeu jiaahuak: “Èe, bueítuk jáchin aykem juka júya kaa türik pónátek, két jume tirijkom áamak popónnake. ³⁰ Akem ä tójja; éläposu nánabeu yótunake, juka etta jójonaka ä tóboktiahuäu tájti. Huanäi jume tirijkom chúktia naatehuayo, ínapone am téjhuaanake, jume tirijkom chúktíame, báchem juka júyata kaa türik náu tójaka, lólopola ä súmma, ä táaná

béchiċbo; tē jume tirijkomem náu tójaka am ěeria, jum ĩari béchiċbo kárĳta ín yáaläpo.”

Mojtaasa báchiata ejemplo

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Júchi täbuik ejemplota ámeu nookak, ínel jíaka:

—Jü téhuekapo réy nésahui, mojtasa báchiata senu yoremta ä huajpo ä echakä bénna. ³² Tē ĩri báchia lütüriapo síme báchiam béppa chē ĩlitchi; tē yötukätek síme júya júrim béppa chē yoyötu. Huanäi júya buëuruka tatahua. Ínēli jume huikichim téhueka bétana áu yájaka áma totosate.

Levaduura ejemplo

(Lc. 13:20-21)

³³ Júchi täbuik ejemplota ámeu nokaka, ínel jiaahuak:

—Téhuekapo réy nésahui, levaduura jámutta nükäu bénna, báisi jünakteri ariinampo ä töak. Huanäi síme náu kúteka huécheka taahuak.

Jáchin Jesústa ejemplommea am majtiähui

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Jesús íkái símeta ejemplommey ámeu nookak, jú gentetahui. Am majtiätek, ejemplommey jíba ä jojoay, ³⁵ bueítuk íkái profee-tata nokakäu áhuä chúpanakē béchiċbo, ínel ä jíakähui:

Ejemplommeyne ín teni étaponake,
huaka ániata kēsampo naateka ésothane étapoka
ä jüneriatebonake.

Jesús ä jüneriatebo, juka júya kaa türi ejemplota

³⁶ Jume gentem sákatuasuka, Jesús jóapo kibakek. Huanäi jume discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua jáchin ä jiau bárëhui, juka júya kaa türi huajpo ayukamta ejemplo.

³⁷ Am yómmiaka Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi jü tü báchiata echame. ³⁸ Huaj päria ínel jü ánia; jü báchia türi éntok, jume réy nésaupo usiarim; jü júya kaa türi éntok jü kaa tü yóreme diablo usiari. ³⁹ Jü kaa türík echákame ínel jü diablo yore béj-reka huéeme; jü tirijko chúpila tóboktiahuame éntok ánia lüteme; jume etta tóboktéame éntok ángelesimme. ⁴⁰ Jáchin juka júya kaa türík popónhuaka ä táahuakahui, ilë bénanake, jü ánia lüteme. ⁴¹ Jü Yoremta Üusi ä ángelesim áman bíttuanake, jum réytaka ä néshuëhui, jume kaa tühuata huatem jo tuame entok jume kaa türík joame náu am tóijnakë béchïbo. ⁴² Huanärim ornota béetëu am guötianake. Ímírim emo tam kumeka buanake. ⁴³ Huanäi jume yúmalasi Diosta néshahui joame, bem Áchay réytaka néshuepom tää machiriata bénasim bélojkosi bíttunake. ¡Jü jíkkaj béchïbo nákakame jíkkajnake!

Tesooro ésoni

⁴⁴ 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauroi tómi béjhuata júya päriapo ésona bënna. Huanäi senu yoreme ä tíaka, júchi

ä éssok. Íari béchïbo tüisi al-leaka simeta ä jïpurëu nénkaka, huanäi huákäi buíata jïnnuk.

Jü téta perla yún béj-reme

⁴⁵ 'Entok kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauro juka jábeta jita jinnü bénna. Íri türi perlam jariaka am jïjinnu. ⁴⁶ Huanäi juka perlata ujoyolisi musäla machik téaka, sika simeta ä jïpurëu nénkaka, ä jïnnuk.

Jume jítërim

⁴⁷ 'Ínëli kétchi jü téhuekapo Diosta réy nésauro jítërim bénna. Ímëri bahuéu jimmahuakätek, kúchum kaa nánälaim nunüye, tuttërim entok kaa tuttërim. ⁴⁸ Huanäi senu huëpo tápunakätek, mayoau bícham yeu huíhuikhua. Huämërim joteka jume türim yeu püaka, huaripom am öore; jume kaa türim éntokim päkun yeu guöguötia. ⁴⁹ Ilë bénanake jü ánia lütème: jume ángelesim yeu kannake; huanärim jume kaa tühuata joame näikimtenake, jume yúmalasi Diosta nésauro joame násuku. ⁵⁰ Huanärim horno béetëu guötiana; ímërim emo tam kumeka buannake.

Tómi béj-reme jauhuey huéri entok bemela

⁵¹ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem símekut jüniaka taahua?

Huanäi bempo ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jeehui, Señor.

⁵² Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Huäri béchïbo jü escriiba jü téhuekapo Diosta réy nésauro bétana tüisi áu majtialame, senu áchayhuariapo familiata bénna. Tómi

béj-remta áttiaka, bebëmelak entok kaa bebëmelak áma yeu huiike.

Jesús Nazaretpo aane

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Ínëli huëpo chúkula, Jesús ejemplom am majtiasuka, áma yeu siika. ⁵⁴ Huanäi ä pueblo Nazareu notteka, am majtiay bem sinagogampo. Huanärim áa bétana buére éiyay, ínel jíaka:

—¿Jáksu iri ä nüka ä jípure, juka jita täyahuamta? Entok, ¿juka obiachik kara johuamta ä joähui? ⁵⁵ ¿Jachu kaa iri ájaria, jü carpinterota üusi? ¿Jachu kaa María ti téhuak, ä áyehua; entok ä sailam, Jacobo, José, Simmom entok Judas? ⁵⁶ ¿Jachu kaa jume síme ä huayim ímī itomak aane? ¿Jákübosu júntuk iri íkai simeta jípure?

⁵⁷ Ä nokähuim kaa béj jóaka éiyay. Íari béchibo Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Síme profeeta yórhua; të ä buiärapo entok ä jóapo, ëe.

⁵⁸ Huämiri kaa yún ä yáhuak, juka obiachisi kara johuamta ä joähui, bempörim kaa ä súale béchibo.

14

Juan Bautistata mëhuakähui

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Júnaköri jü rey Herodes tetrarca, Jesústa bétana buéresi nokhuamta jíkkajak. ² Huanäi jume ä sáhuemmeu ínel jiaahua:

—Īri Juan Bautista kókkolam násuk jíabitelame; huári béchïbo úttiäraata jípureka ára jita johua.

³ Bueïtuk Herodes, Juanta buïseka cadenam-mea ä súmaka carcelpo ä yéchalatukay, jámut Herodíasta béchïbo. Íkai ä sailahua Felipe ä jubekay. ⁴ Juan éntok ínel áu jiaahuay:

—Katë ä jípuo yúmala, juka em saila juubi.

⁵ Herodes éntok ä mēbáarey, tē genteta májhuey; bueïtuk bempom Juanta täyay, ä profeetatukä bétana. ⁶ Tē Herodesta huásuktiriam taahuareka pajkoyo, jü Herodíasta jámut asoa, simem bíchäpo yēka. Huanäi Herodes ä türeka taahuak. ⁷ Īari béchïbo, ä chúpa rókaka nookak, jita ä ahuaü ä mák rókaka, ä obiachitu násuk junne. ⁸ Áapo ä áye bétana bát téjhuaataka ínel jiaahuak:

—Ímī puraatopē nee ä mákka, juka Juan Bautistata kóbba.

⁹ Huanäi jü réy sirokaka taahuak; tē juka nokta ä nokakäu úttiatakäu ä chúpnakē béchïbo, éntok jume yōrisi machim mesau áamak jokame bíchaka, nésahuek ä máknä béchïbo. ¹⁰ Huanäi nésahuek, carcelpo Juanta kóba chúktianä béchïbo. ¹¹ Huanäi jü kóbba, puraatopo nüpuhuakä, jü ili jámut ä mákhuak; áapo éntok ä áyebeu ä tójjak.

¹² Huanäi ä discípulom áma yájaka, ä takaahua nüka ä maäk. Huanärim sájaka Jesústa ettejhuariak.

*Mamni miilim jibuätuahuakähui
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

¹³ Jesús íkái jíkkajaka, huépul barcota nüka áma yeu siika, sékána mékka päriau bíchaa. Jü gente ä jíkkajaka guókimmeyim áa sáu sájjak, buére jóärampo naateka. ¹⁴ Huanäi Jesús yeu sika, juebena genteta bíchaka, am jijiokolek. Huanäi jume áme násuk kökoreme tütek. ¹⁵ Béja tukariu yúma táytey, ä discípulom áu rúktek, ínel jíaka:

—Ímí kía päria, entok béja kúpte; Aké am sáka sáuhue, juka juebena genteta, bueitukim pueblommet sájaka buähuaanta jinnunake.

¹⁶ Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Kaa úttia bem sákanakéhui; emem am jibuätua.

¹⁷ Bempo éntok ínel jiaahua:

—Ímíte kaita jípure, mamni páanim jíbba entok guoy kútchum.

¹⁸ Áapo ínel ámeu jiaahuak:

—Äbem ínohuam huéria.

¹⁹ Huanäi juka genteta júya bájta béppa jote sáuhuek. Jume mamni páanim nüka, entok jume guoy kútchum. Huanäi téhuekau jikau remteka, Diosta baysauhuek. Am rébektiaka discípulommeu am buíssek; ímí éntok gente-tahui. ²⁰ Símetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume rerebem yeu békame, dooce canas-tam tátapunimim náu tójjak. ²¹ Jume jibuäkame éntok mamni mil ohuimtukay, jáamuchim entok ili usim kaa áma näikiaka.

*Jesús bahueta béppa huerama
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)*

²² Jesús sep ä discípulom barcopo jämutuaka áapat am sákatuak, bää huáytana bíchaa. Áapo éntok jü gentetamak taahuak, am sákasuü tájti.

²³ Juka juebena genteta sákatuasuka, sékana bíchaa júya káhuit jikau sika oraciónta johuay. Huanäi tukariu yúmak, áapola huämi aaney.

²⁴ Jü barco éntok béja bahue násuk huéiyey, jume bää maaresim éntok emo tóboktiaka át huehuechey. Bueítuk jü jeka ä nankirika huéiyey. ²⁵ Të abe matchuyo, Jesús ámeu yepsak, bahue bäata béppa huéesimeka. ²⁶ Huanäi jume discípulom, bahueta béppa huémta bíchakam guómteka, ínel jiaahua:

—¡Jo jü jóusi! Huanärim májhueka chay nookay.

²⁷ Të huanäi Jesús ámeu nónokak, ínel jíaka:

—¡Katem kom éiya! Ínapone ím aane. ¡Katem majhué!

²⁸ Huanäi Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Señor, émpotuko, nechë emou bíchaa huéetua, bäam béppa.

²⁹ Huanäi Áapo ínel áu jiaahuak:

—Binë huéiye.

Huanäi Peero barcopo kom chépteka, bäam béppa huée táytek, Jesústau bíchaa huée báreka. ³⁰ Të juka jeka úttiakamta bíchaka ä mámajhuek, entok kom kikkibak táyteka, chay táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, nechë jínëu!

³¹ Jesús sep áu mámteka, ä buíssek, entok ínel áu jiaahuak:

—¡Yoreme kaa yúmalasi Diostat éame!
¿Jatchiakasé Diostat éehuäpo kom éiya?

³² Huanäi bempörim barcopo jämuko, jü jeka yánti taahuak. ³³ Huanäi jume barcopo aneïhui áhuim rúkteka ä yörey, ínel jíaka:

—¡Tua lütüriapo empo Diosta üusie!

Jesús Genesaretpo kökoreme tütek
(Mr. 6:53-56)

³⁴ Huanärim bahue huáytana yájaka, Genesaret pueblou kiímuk. ³⁵ Jume yoremem áma jóakame ä tátäyaka, noktam áman bíttuak, síme pueblom beekatana. Huanärim síme kökoreme áu nüpak, ³⁶ entokim jiokot áu jiaahuay, ä súpem mantom mayoat jíba mámte rókaka. Huanäi síme jume át mámtekame, türilatakam taahuak.

15

Juka yoremta jíapsi nanasontume
(Mr. 7:1-23)

¹ Huanärim Jesústau rúktek, huate escriibam entok pariserom, Jerusaléniu joome, ínel jíaka:

² —¿Jatchiaka jume em discípulom juka yoiyöturim boojoriau kaa johua? Bueituk katim bábaijma, páanim buä bárëteko.

³ Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme këtchi, juka Diosta nésahuekähuem kaa johua, yoiyöturim boojoriau enchim jo bárë béchïbo? ⁴ Bueituk Dios nésahueka ínel jiaahuak: “Em áтчay entok em áiye, Akë am yöre, të jábe ä áчaybet entok ä áyebet, bëtte nokta am béj-reka ámet

nokakätek, kaita át temajeka mëtuna.” ⁵ Të eme ínëlem jiaahua: “Jábetaka junne ä áchaybeu entok ä áyebeu ínel jíáteko, jü áy ára enchi ín aniä eyhui, Diostau bíchaa nä näikiala”, ⁶ huanäi ínëli jíaka, béja kara am aniaka tatahua, jume áchayhuariam. Ínëli jü Diosta nésahui kaita béj-reka tatahua, juka yoiyöturi boojoriau enchim jo bárë béchïbo. ⁷ ¡Eme Dios huáatihumta bënasi emo antua! Túisi enchim bétana nookak jü Isaías, ínel jíakari:

⁸ İri pueblo ä teniay jíba nee yöre, të bem jíapsi mékka inou aane.

⁹ Bueituk kía béjja, jü bem nee yörehui, doctriinata bénasim yore ä majtia, juka yoremem nésauta.

¹⁰ Huanäi juka juebena genteta núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Akem ä jíkkajaka éntokem át jüneiya.

¹¹ Kaa yoremta nasonte, jü tempo kimume; ál-la jü tempo yeu huéeme, İri ál-la yoremta nanasonte.

¹² Huanäi ä discípulom áu rúkteka, ínel áu jiaahua:

—¿Jachë kaa júneiya? Bueituk jume paris-erom íkái nokta jíkkajaka, kaa túisi ámeu huétchek.

¹³ Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahuak:

—Sime júya óuhuo, téhueka bétana ín Áchay kaa echakäu, nahuamak békti popónna.

¹⁴ ¡Akem am tójja! Liliptimtakam huate lilip-tim huíksasaka. Bueituk jü líptitaka tábui líptita huíksimëteko, náhuichikam guójökun kóm huáttinake.

¹⁵ Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Itomë ä téjhua, jáchin ä jiau bárëhui, ikäi ejemplota.

¹⁶ Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachu eme két juka kaa jünee huamta jípure? ¹⁷ ¿Jachem kaa át jüneiya? Sime tempo kimume tónáu bíchaa huéiye; chúkula éntok yeu jujuyäutehua. ¹⁸ Të jü tempo yeu huéeme, huáijhua jiápsipo yeu huéiye; ìri ál-la juka yoremta nanasonte. ¹⁹ Bueituk jiápsipom yeu huéiye, jume kaa tü éerim, jü yore suahuame, jü jubeka entok júchi tábuik jipureme, jü kaa emo jubeka kía náu jiápsihuame, jü jita ékbuahuame, jü kaa lütüriapo jábetat nokhuame, entok jü Diosta béj-reka béttek nokhuame. ²⁰ Ìri sime, juka yoremta nasonte; të jü kaa áu mám báksiaka jibuähuame, kaa yoremta nanasonte.

Jámut Cananeapo joometa Diostat éahui

(Mr. 7:24-30)

²¹ Jesús jumü yeu sika, Tiro entok Sidón buiärau bíchaa siika. ²² Senu jámut Canaa buiärapo yeu simlataka, chay nokaka ínel ji-aahuay:

—¡Señor, Davidta Üusi, nechë nák jiokole! In jámut asoa lemoonio át aneka jiokot áhuä bíttua.

²³ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak. Huanäi ä discípulom jiokot éaka áu rúktek, ínel jíaka:

—Akë ä simtua, bueituk itot chäka huéeka chaysime.

24 Áapo am yómmiaka ínel jiaahuak:

—Israel kabaram emo tárulammeune jíba bíttuari.

25 Huanäi áapo áu rúktek, entok tónommia kíkteka ínel áu jiaahua:

—¡Señor, nechë jinëu!

26 Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua:

—Kaibu türinake, jume itom usim páanim buä éähui, am úuhuaka ili chüum am mik béchíbo.

27 Të áapo ínel áu jiaahua:

—Jeehui, Señor; të jume ili chüum bem teko mesapo juka lelebelaik kom huáttemta júnem buabuäye.

28 Huanäi Jesús ä yómmiak, ínel jíaka:

—Empo jámmut, ¡yún emót aika, jü Dios éehuame! Emou yáatunake, tua em ä huáatiä pámani.

Huanäi ä jámut ásoa türilataka taahuak, huämi orapo naateka.

Jesús juebena kökoreme tütek

29 Jesús huämi yeu sika, Galiléa bahue mayoau yepsak. Huanäi júya káhuit jikau sika áma yejtek.

30 Huanäi juebena gente áu rúktek, lolöim, liliptim, múurom, kaa emo mám yekame, entok huate yún kökoreme huériaka. Huanärim

Jesústau am rúktiak, ä guókpó. Áapo entok am tütek. 31 Ínëli jü juebena gente buére éiyay, múurom nokame bíchaka, jume kaa emo mám yekame türilame, jume lolöim naa kateme, entok jume liliptim bíchame. Huanärim Israelpo Diosta tüisi úttiley.

Jesús naiki miilim jibuätuak
(Mr. 8:1-10)

³² Jesús ä discípulom núnuka ínel jiaahua:

—Juka gentetane jiokolë, bueitukim béja báij taahuare ínomak aneka, entokim buähuamta kaa jípure, jibuä béchibo. Kaa jibuälame sákatua béchibo éntokne kaa báare. Jáchinai júnem böot katëtek, tébäi tamunake.

³³ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—¿Jáksute ítapo yún páanim jípure ími mékka jóa ániapo, simem jóbosi jibuänakre béchibo?

³⁴ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jaiki páanimsem jípure?

Bempo ínel jiaahua:

—Guoy búsaním, entok ili jaiki kútchum.

³⁵ Huanäi nésahuek, juka genteta buíapo jote sáhueka. ³⁶ Huanäi jume guoybusam páanim núka entok jume kútchum, ínëli Diosta baysausuka, am rébektika ä discípulom am mákkak; jume discípulom éntok genteta. ³⁷ Símetakam jibuäk, entokim jóbuak. Huanäi jume lelebelaim yeu békame náu tójjak, guoybusan canajtam tátapunim. ³⁸ Jume jibuäkame éntok, naiki mil ohuimtukaiimme, jáamuchim entok ili usim kaa áma näikiaka. ³⁹ Huanäi jume gentem sákatuasuka, barcopo jámuka buiära Magdala téäu yepsak.

16

Huépul señaltam áahuak jume pariserom entok jume saduceom

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Huanäi jume pariserom entok jume saduceom áhuim rúktek, ä jioptua báreka, señalta téhueka bétana áu aahuaka. ² Të Áapo am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Tukariu yúmamta bichátek: “Türi báare jü tiempo”, tem jijia: “Bueítuk jü ánia téeka síkilisi chätu.” ³ Én kethueytana éntok: “Buére jek-nake, bueítuk jü ánia téeka síkilisi namu chätu.” ¡Eme lútula Dios huáatemta mamatome! Akem ä täya, juka téeka ániata jáchin ä huëhui; të juka señal taahuata én huémta, ¡katem át jüneiya!

⁴ Jü kaa tü yóremra kaa huépülsi au nüyeme, señalta áu yáaria iaaka nooka; të kayta señalta éntok jípunake, profeeta Jonásta señal jíbba.

Huanäi am tójaka siika.

Jume pariserom levaduura

(Mr. 8:14-21)

⁵ Jume discípulom huáytana yájaka, jume páanimim kaa nüpak, ámebia kópteka.

⁶ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Akem ä bitcha, jó! Jume pariserom entok saduceom levaduura bétanem emo suaya.

⁷ Bempo éntok ínel éiyay, ínel jíaka:

—Kaa páanim itom nüpakä béchibo júnel jiaahua.

⁸ Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem ínel éiya? ¡Yoremem kaita súalëram: “Katte páanim jipure”, ti éaka!

⁹ ¿Jachem kaa ámeu huáate, jume mamni páanimmehui, mamni mil yoremem béchïbo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui?

¹⁰ Entok jume guoybusan páanimmehui, naiki mil yoremem béchïbo, entok jaiki canajtam enchim náu tójakähui, ¿jachem kaa ámeu huáate? ¹¹ ¿Jatchiakasem kaa át jüneiya? Kanne jume páanim béchïbo ínel enchimneu jiaahua, ál-la jume pariserom entok jume saduceom levaduura bétana; íari bétanem emo suaya.

¹² Huanärim jünëiak, kaa jü levaduura páanim bétana emo suaya sáihuähui, ál-la jume pariserom entok saduceom juka doctrinata yore majtiahuamta bétana.

*Peero Jesústa yeu buíssek, ä Cristo tíaka
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)*

¹³ Jum Cesarea Filipino buiärau yepsaka, Jesús ä disciípulom nátemajek, ínel jíaka:

—¿Akim ä jábesä tíiya, jume yoremem, juka Yoremta Üusi?

¹⁴ Bempo ínel jiaahua:

—Huate enchi Juan Bautistä tíiya; huate éntok Elías; huate éntok enchi Jeremías tíiya, ö jamak huate profetam.

¹⁵ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿nechem jábesä tíiya?

¹⁶ Símon Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Émpë jü Cristo, Dios jíápsamta Üusi.

¹⁷ Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Yúmalasë al-leehuamta jípure, Simmom, Jonásta üusi, bueituk kaa kía jábe yoreme

emou yä machiriak, ál-la ín Áchay téhuekapo kátekame. ¹⁸ Ínapone kët ínel emou ji-aahua, enchine Peero tíiya. Jü téta buëuruta béppa éntokne ín igleesia yöturianake; jü infierno puertam éntok kaibum áa béppa úttiata jípunake. ¹⁹ Enchine am máknake, jume réy nésauri téhuekapo yáabem. Símeta ímí buíapo em súmäu, téhuekapo kët súmatunake; entok sime buíapo em búttiakähui, téhuekapo kët búttiatunake.

²⁰ Kaabeta am téjhua sáuhuek, jume ä discípulom, áu Cristotukä bétana.

Jesús ä muknakeu am tejhuak
(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Huanäi naateka Jesús ä discípulom huitti téjhua táytek, buere jóära Jerusaléniu ä huéenakeu úttiatukähui, entok jiokot áu yáanähui, jume tiöpopo yoiyoturim bétana, entok jume sacerdote chë nésahueme entok jume escriibam bétana, entok mëhuaka báij taahuata huéy áu jíabitenakëhui. ²² Huanäi Peero áapolaik sékána bíchaa ä nuk sika áamak ettejhua táytek, ínel jíaka:

—¡Señor, emoë jiokolë; bueituk jü emou yáanäu kaa emou huéepo yúmala!

²³ Të Áapo Perotau kúakteka ínel jiaahua:

—¡In bíchäpe mékka huéiye, Satanás! Kialë nee teítituabáare, bueituk Diosta nokähuë kaa bícha, ál-la jume yoremem türëu bíchaa jíbba.

²⁴ Huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jábetaka junne ino sáu huée bárëtek, kaa áu beutireka áu tóijnake; huanäi ä kúruj

püaktiaka ino sáu huéenake. ²⁵ Entok jábetaka junne ä jíapsihua jínëu báareme, ä tárúnake; entok jábetaka junne jü inot ä éä béchïbo jíapsihua tárúkame, ä téúnake. ²⁶ Bueítuk, çjítasu áma téúnake jü yoreme, jum ániat ayukamta yöokateko, juka ä jíapsihua éntok ä tárúkäteko? Entok, çjaikitsu ára béjtua jü yoreme, ä jíapsihua béchïbo? ²⁷ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake, jum símek béppa uyyorik ín Áchay áttiäpo, entok ä ángelesimmaki. Huanäi hueuhuëpulam am béjtuanake, jita bem yáakau bétana. ²⁸ Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, huate ímï aneme, katim kókkonake, ál-la taahuata yúmak Yoremta Üusi réytaka yepsamta bíchakátek.

17

Jesústa täbuiasi ä tahuakäihui

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Búsan taahuarim simsuko, Jesús am nüka, Perota, Jacobota, entok Juan ä sailahua. Huanäi am nuk siika, júya káhuit jikahui bempolaim. ² Huanäi bem bíchäpo täbuiasi áu yáuhuak. Ä pújbahua täata bénasi bélojkosi bíttuy; ä sánkohua éntok tósalisi aayuk, machiriata bénasi. ³ Ímïri Moisés entok Elías ámeu yeu machiak, áamak ettejhuaka. ⁴ Huanäi Peero Jesústau ínel jiaahua:

—Señor, ¡türi ito béchïbo jü ímï anhuame! Enchi ínel éayo, báij jötamte ímï yáanake: huépülak emo béchïbo, senuk entok Moiséjta béchïbo, entok senuk Elíasta béchïbo.

⁵ Ketune áapörík ä nokayo, namu machiriaka am róptiak. Huanäi jáhui namupo jíkkaijtuk, ínel jáka:

—Íri ájária jü ín Üusi ín nákehui. Áamakne al-leiya; áapöríkem jíkkaja.

⁶ Jume discípulom íkái jíkkajakam tónommey jáptek. Huanärim buíau tájti kom kóbatek, tüisi májhueka. ⁷ Huanäi Jesús ámeu rúkteka ámet mámtek, ínel jáka:

—Jáptëem; entok katem májhue.

⁸ Huanäi bempo jikau remteka, kaabetam bitchak, Jesústa áapolaik jíbba.

⁹ Të chúkula júya káhuit kómam sájako, Jesús ám sáhueka ínel ámeu jiaahua:

—Juka enchim bíchakäu, kaabetem ä téttejhua, ál-la chúkula béja kókkolam násuk juka Yoremta Üusi jábiteko.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ä nátemajek, ínel jáka:

—¿Jatchiaka júntuk jume escriibam ä úttiä tíiya, júka Elíasta bát yebijnakéhui?

¹¹ Jesús am yómmiak, ínel jáka:

—Lütüriapo, Elías bát yebijnake; huanäi simeta bemelasi yánake. ¹² Tëne ínel enchim-meu jiaahua, Elías béja yebissuk, të katim ä täyak, ál-lam simeta bem yáa bárëu áu yáuhuak. Ínëli kétchi jü Yoremta Üusi áme bétana jiokot yána.

¹³ Huanäi jume discípulom huitti jünëiak, Juan Bautistata bétana ä nokaihui.

*Jesús táij mukërata tütek
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)*

14 Juka genteta yún anëu am yájako, senu yoreme áu yepsaka tónommey áu kíkteka ínel jiaahua:

15 —Señor, ín üusi táij múmukemtë nák jiokolë, tüisi jiokot áu bíbicha; bueituk juebénasi táijpo huehueche, entok juebénasi báapo. 16 Huanäine jume em discípulommeu ä nüpak, të ímëri én tájtim kara ä tüte.

17 Jesús ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¡Eme nat tómti kat-riam kaita súalëram, entok símekut kaa türík joame! ¿Jauhuey tájtisune ikäi enchimmet ayukamta enchimmet bit yáatinake jáni? Inohuem ä huéria.

18 Jesús kuttílasi át nésahuek, jü lemoonio-tachí. Huanäi íri át yeu siika, jü usitachí. Huanäi naateka türilataka taahuak.

19 Huanäi ä discípulom bempola sékänä Jesústau yájaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiaka ítapo kara yeu ä béebak?

20 Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Diostat éehuame ilikkik enchim jípure béchíbo. Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, eme mojaasa báchiata béechisi Diostat éátek, íri júya káhuittau ínel jíátek: “Sékänë emo yetcha”, huanäi sékänä áu yécha éiyey. Ínëli enchim béchíbo kaita kara yáataka tahua éiyey.

21 Të jü ilë béna kökoa lemoonio, ayuunopo entok oraciónimmaki jíba yeu sisime.

Jesús ä mënäü bétana júchi nookak

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

22 Galiléa buiärapo bempörim aneyo, Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yóremem mámpo tóijna. ²³ Huanärim ä mënake; tē báij taahuarim huéy jíabitenake.

Huanäi bempo tüisi sirokoka taahuak.

Tiöpo impuestom béjtua huame

²⁴ Capernaum pueblou am yájako, Perotahuim yájjak, jume impuesto tómita náu totojame, ínel jíaka:

—¿Jü enchim Maestro kaa am bébejtua, jume guoy dracmam?

²⁵ Áapo am yómmiak:

—Jeehui.

Huanäi jóapo ä kibakek, Jesús bát au nookak, ínel jíaka:

—¿Jáchisë ä bitcha, Simmom? Jume ími buíapo réyesim, ¿jábetasum ä úuhua, juka impuesto tómita: jume bem jóapo uusim, ö jume kaa áma joomem?

²⁶ Peero ä yómmiak, ínel jíaka:

—Jume kaa jóapo joomem.

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Júnëli jume usim jóapo joome béja kaita béjtua. ²⁷ Júnentaka junne, kaa am omtinakë béchïbo, bahuehuë sika anzuelota áman jímma. Huanäi juka kúchuta bát em yeu huíkekäu, Akë ä nüye huanäi ä tem étapokátek. Huanäre áma ä téunake, tómi estaterota. Íkäre nüka am mákka, íno béchïbo entok émo béchïbo.

18

¿Jábesu chë jü yöhue?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Júnaköri jume discípulom Jesústau yájaka, ínëlim áu jiaahua:

—¿Jábesu chë júne áma yörisi machi, jum téhuekapo Diosta réy nésahuepo?

² Huanäi Jesús ili usita núnuka, áme násuk ä kétchak. ³ Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kaa júchi ili usim Bénasi emo nükateko kaibem aman kimunake jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo. ⁴ Júnensan jábetaka junne kaa áu buérialéka ï ili usi ténasi áu nüyeme, ïri júnen chë yöhue jum Diosta téhuekapo réy nésahuepo. ⁵ Entok jábetaka junne, juka ili usita ilë bénnak ín téhuampo mabetakame, nee mabeta.

¡Jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ 'Jábe junne usi il-líchim nee súaleme, kaa türík am yáatuakame, chë türi éiyey, buru molino tétata kutánaapo át súmaka bahuéu kóm jímmaahuako. ⁷ ¡Jiokot maachi, jume ániat kaa türíkuu yore jioptuame béchibo! Bueítuk úttia júkái ayunakëhui, të ¡Jiokot áu huéenake, hua yoreme yore jioptuamtahui!

⁸ 'Ä junëlitunakey, jume em mámam entok em guókim kaa türikum bíchaa enchi am huéria báareyo, Akë am chúktiaka mékka am guötia. Bueítuk chë türínake, kaa mámaka entok kaa guókeka yü jíapsihuäu em huéenakëhui, të kaa yúmalam mámaka entok yúmalam guókeka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

⁹ Bueituk empo, em pusim kaa türik enchi yáatua báareyo, yeuhuë am huíkeka mékka am jímma. Bueituk chë türinake, huépülam puseka yü jïapsihuäu em huéenakëhui, të kaa guoyim puseka táijta kaa tutukëu em jímmaanähui.

Kabara täruri ejemplo

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ '¡Tüisem át suuhua! Kaabe kía kaitapo am binnake, huépülak junne, ímëi ili uusim. Bueituk jume bem ángelesim téhuekapo ín Áchay pújapapo jïbam aane. ¹¹ Bueituk ínapo jü Yoremta Üusi jume emo tärulamene jínëu báreka äbo yebij-la.

¹² '¿Jáchisem ä bitcha? Senu yoreme cienim kabaraka, të huépülak täruko, ¿jachu kaa jume noventa y nuevem tösika júyat náa huée táytinake, huaka áu tärukamta jariaka? ¹³ Të ínëli huémta násuk ä tiakätek, lütüriapone ínel enchimieu jiau báare, chë júne al-leenake, hua kabara áu täruka tëihuakamta bétana, huame noventa y nuevem kaa emo tärukame béppa.

¹⁴ Ínëli këtchi, jü enchim áchay téhuekapo anemta nésau éeri, jume il-lichim ímï aneme, kaabeta áu tärü ïaa, huépülak junne.

Jáchisu jïjjiokorihua jü hermaano

(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Bueituk Cristota súalhuäpo émomak aanik, kaa türik émou ä yáako, empo éntok áapo emepolem aneka, kuttilasë áu nooka. Enchi ä jikkajako, Cristota súalhuäpo émomak anikë yölataka tahuanake. ¹⁶ Të kaa enchi ä jikkajako, huépülak ö guoyimë émomak huéria; bueituk

guoyim ö bájim jikkajäpo sime noki lütüriatata tahuanake. ¹⁷ Të bempörim kaa ä jikkajako, igleesiapo náu aneme téjhua. Huanäi igleesiapo náu anim kaa ä jikkajako, jume kaa judíom entok publicanom bénasë ä jipunake.

¹⁸ 'Lütüriapone ínel enchimieu jiaahua, simeta ímï buíapo enchim súmakähui, áman téhuekapo két súmatunake, entok simeta ímï buíapo enchim búttiähui, áman téhuekapo két búttiätunake.

¹⁹ 'Júchine ínel enchimieu jiaahua, eme guoyika, nanabeu éaka, ímï buíapo jita júne aahuätek, akem ä yáariana, ín Áchay téhuekapo anemta bétana. ²⁰ Bueítuk ják junne, guoyika ö bájika ín téhuampo náu anemmaki, huämíne ínapo áme násuk aane.

²¹ Huanäi Peero áu rúkteka ínel áu jiaahua:

—Señor, ¿jaikisisune ä jìokorínake jáni, juka ín hermano kaa türík inou ä yáako? ¿Guoy búsanisi?

²² Jesús ínel áu jiaahua:

—Ëe; kaa guoy búsanisi jíbba, ál-la setenta guoy búsanisi.

Jume guoyika huikiriame

²³ 'Iäri béchìbo jü téhuekapo réy nésaui senu réyta bénna. Ìri jume áu tékipanoame núnnuk, bempörim juka bem huikiriäu am jünerianakë béchìbo. ²⁴ Huanäi cuentam ä jo táyteko, huépülaka áu yeu tóijhuak, guoj mamni mil talentom ä huikiriame. ²⁵ Ìri kara áu béjtuaka taahuak. Huanäi ä tekohua át nésehuk ä nénkinä béchìbo, ä jubiahua, ä

üusihuam, entok simeta ä áttiahua, junéli ä huikiriäu béjtuanä béchibo. ²⁶ Huanäi jü tekipanuario ä tekobeu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “In teeko, yánti jiápsekë nee boobíchaihui. Ínapone simeta enchi béjtuanake.” ²⁷ Huanäi jü tekipanuar-iota teeko, jíapsi sóokteka ä búttiatebok, entok ä huikiriäbet ä jiokorek. ²⁸ Huanäi yeu sika, senuk tékilpo ä jáläihua téuhuak, cien denariom ä huikiriamta. Huanäi kutänapo át chätuka ä jíabi mäy, ínel áu jíaka: “¡Juka em nee huikiriähuë nee bejtua!” ²⁹ Huanäi jü tekohuäpo ä jáläihua, guókpo áu tónommia kíkteka, tüisi jiokot áu nookak, ínel jíaka: “Yánti jiápsekë nee boobíchaihui. Ínapone simeta enchi béjtuanake.” ³⁰ Të áapo kaa báarek, ál-la carcelpo ä yéchatebok, juka ä huikiriäu ä béjtuäu tájti. ³¹ Jume áamak tekipanuariom juka áma huémta bíchaka, tüisim sirokaka taahuak. Huanärim bem yöturibeu sájaka ä ettejhuariak, juka simeta áma yeu sikamta. ³² Huanäi ä tekohua ä núnuka, ínel áu jiaahua: “¡Tekipanoalero kaa tü yóreme! Simeta huaka em nee huikiriäune enchi át jiokorek, inou enchi jiokot jíakä béchibo. ³³ ¿Jachë kaa két íneli ä nák jiokoli máchiakay, juka em jálaí, enchi ín nák jiokolekä bénasi?” ³⁴ Huanäi ä tekohua omteka, jume yore bébebame mámpo ä tójjak, simeta ä huikiriäu ä béjtuäu tájti.

³⁵ Jesús íneli jiaahuak:

—Áneli kétchi, jü téhuekapo ín Átchay két íneli enchim yáanake, juka enchim bėj-reka

ayukamta kaa chíkti jíapsimak enchim ä jioköreko juka em hermanota.

19

Jesús divorciota bétana am majtia

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Chúkula Jesús íkai nokta noksuka, Galiléa buiärapo yeu sika, Judea buiärau bíchaa siika, Jordán bathue huáyтана. ² Juebenara gente áa sáu sájjak. Huámiri jume kökoreme tütek.

³ Huanärim áu yájjak, jume pariserom, ä jioptua báreka, ínel jíaka:

—¿Jachu yoremta béchibo türi jáni ä jubi ä jímmaanakéhui, kía jita béchibo junne?

⁴ Áapo am yómmiaka ínel jiaahua:

—¿Jachem kaa ä nok-la, juka jiojteta? Bueituk júnakoy ániata naateyo, “outa entok jámutta yáuhuak”. ⁵ Entok két ínel jiaahua: “Íari béchibo jú yoreme ä áchayhua entok ä áyehua tösika, ä jubibeu rúkteka áamak jíapsinake. Huanärim íneli huépülak náu takahuanake.” ⁶ Júnelim béja katim náapat guooyi, ál-lam náu huépülak takaanake. Juka Diosta náu rúktiakáhui éntok, jú yoreme kaibu am náikimtenake.

⁷ Inélim áu jiaahua:

—¿Jatchiaka júntuk Moisés ä jímmaaka divorcio jíosiata ä mák néshuek?

⁸ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Enchim námakak jíapsekä béchibo jú Moisés junéli ä yáatebok, jume enchim jáamuchim enchim guötianake bétana. Të tua

kēsampo naateka kaa junēli huéiyey. ⁹ Ínapone ínel enchimieu jiaahua, jábe ä jubi täbui yoremtamak áhuä náyotek ára ä jímma. Kaa ä junēlituko, ä jubi jiösia divorciota ä mákaka täbuik jubekätek, adulterio kúlpata jípureka tatahua; entok jábe juka jímmata jubekame két jíba júkai kúlpata huériunake.

¹⁰ Huanäi ä discípulom ínel áu jiaahua:

—Ä ínēlitunakey, kaa áma huétche, jü emo jubiahuame.

¹¹ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katim simetaka áma yuuma, ä mabet béchibo, ál-la huame Diosta bétana jünee huamta mabetame. ¹² Bueituk huate yoremem jauhuey júne kaa jujube; bempo júnel yeu tómtila. Huate entok tua káponim, yoremem ínel am yáalä béchibo; huate entok bempo ínel emo yáala, kaitat obisi éaka, juka Diosta tékil joo béchibo. Juka íkai mabetakame áma áu yumäu jüneriaka ä yáanake; jíba türi éläposu jauhuey júne kaa jubnake.

Jesús tühuata ili usim mákka

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Huanäi ili usim áu tóijhuak, áme béppa mámtéka Diostau am buanianaké béchibo; të jume discípulom kutti ámet nónokak, Jesústa kaa múksi bít iaaka. ¹⁴ Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja Jume ili usim éläposum ínou kannake. Katem júkai am úuhua, bueituk Diosta téhuekapo réy nésauta, bempom ä áttiak.

15 Huanäi áme béppa mámteka yeu siika, jum ä aneïpo.

Jü riko jübua yötume

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 Huanäi senu áu yepsaka ínel áu jiaahua:

—Türi Maestro, ¿jita tühuatasune yáanake jáni, juka yü jíapsihumta jípu béchïbo?

17 Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jatchiake nee türi tíiya? Kaabe éntok türi, Dios jíbba. Të empo jíapsita ayukáu kibak bárëtek, Diosta néshauim, Akë am ëeria.

18 Júnel áu jiaahua:

—¿Jíta néshaurim?

Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Katë yore súhua. Jubekë kaa täbuimak jíápsa. Katë ékbua. Katë kía jábetat nooka.

19 Juka em áтчay éntok em áiye, Akë am yöre; éntoke juka emo bénasi yoremta emo bénasë ä ériaka ä bínnake.

20 Jü jübua yötume ínel áu jiaahua:

—Íkai símetane ëeriala ín usitukápo naateka. ¿Jita éntok júchi ínou bëye?

21 Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo tua lútula jíapsi bárëteko, sikë juka símeta em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika. Huanäre äbo sika ino sáu huéiye. Inëlë símeta joaka, áman téhuekapo ä jípunake, juka juebenak béj-remta.

22 Íkai jíkkajaka jü jübua yötume, kaa al-leaka siika; buëituk yún jita jipurey, rikotukay.

23 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Tuane lútüriapo ínel enchimmeu jiaahua, tepa obiachi jü riko jum téhuekapo réy nésahueu kibak béchibo. 24 Júchine ínel enchimmeu jiaunake, chë júne kaa obiachi jü kameyo jikia pusimpo áman ä huéenakë béchibo, juka rikota téhuekapo Diosta réytaka nésahueu huéenake béppa.

25 Jume discípulom íkai jíkkajaka, tepam guómtilatata taahuak, ínel jákari:

—¿Jábesu éntok béja ára jínëutaka tahuanake jáni?

26 Huanäi ám bíchaka Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jume yoremem béchibo ïri tepa obiachi; tē Diosta béchibo kaita obiachisi maachi.

27 Huanäi jü Peero ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Señor ítapo ëni, simeta itom jípurëu tóij-la; huanäite emo sáú kaate. ¿Jítasute, én, jípunake?

28 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Tua lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, júnakoy béja simeta bemelasi tahuako, ínapo Diosta Üusi tua réytaka bankot yejteko jum simék béppa ujjorikuu, eme ino sáú rejtilame, ámanirem két jume dooce rey bankommet jote-nake. Jume Israelta dooce tribum béchibem jueezimtunake. 29 Jábe junne juka ä jóuhua, ö áamak huéeri, ö ä áchayhua, ö ä áyehua, ö ä jubiahua, ö ä usihua entok buíata, ín téhuam béchibo ä tójakame, cientota béekisi áa béppa ä mabetnake, Diosta bétana, éntok két juka

yü jíapsihuatma. ³⁰ Të juebénaka bát kateme chúkulam kannake; jume chúkula kateme éntok bát kannake.

20

Párasim etpo tekipanuame

¹ Jü téhuekapo réy nésaui éntok áchayhuari yoremta familiaka bénna. İri kethueytana yeu siika, tekipanuariom tákia báreka, ä huajpo páras takam chúktianakeme. ² Huanäi am tákiaka ámemak áu nok tütek, senu táapo huépul denariota am béjtua rókaka. Huanäi ä huajpo párasim ayukäu am bíttuak. ³ Chúkula kethueytana bátanim ják jiay júchi yeu siika. Huanäi huatem bitchak, kaita joaka, plaazapo jokame. ⁴ Huanäi ínel ámeu jiaahua: “Emem ket áman kaate, jum huajpo párasim ín él-lähui. Ínapone juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” Huanäi bempo áman sájjak. ⁵ Abe lúl-la yejtey júchi yeu siika, entok kúpteyo abe bájim jiayo; huanäi két alë bénasi aayuk. ⁶ Entok abe mamnim jiay júchi yeu siika. Huanäi huatem kaita joame téaka, ínel ámeu jiaahua: “¿Jatchiakasem kaita joaka síme táapo ímí aane?” ⁷ Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Bueítuk kaabe itom tákiala.” Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua: “Emem két áman kaate, jum huajpo párasim ayukähui; huanäine juka tua enchim kobanakeu enchim béjtuanake.” ⁸ Huanäi tukariu yúmako, jü yöturi huajpo párasim áttiakame, ä móoromabeu ínel jiaahua: “Jume tekipanuame núnuka am béjtua,

huépul taahuata, jume chúkula naatekame bátchu, jume bát naatekammeu tájti.”⁹ Huanäi jume abe mamnim jiaj áman yájakaihui, hueepulakam huépul denariota mabetak.¹⁰ Jume bát tékiliu kimukame áman yájaka chem yún emo béjtua máchiley; të bempom két hueepulakam huépul denariota mabetak.¹¹ Huanärim ä mabetaka éhuil náu nookay, juka famiilliatu yöturita béj-reka,¹² ínel jíaka: “Ímëi chúkula kimukame senu orata jíbam tekipanuala, éntoke jíba ito bénasi am béjtuala, jítattareka entok bétte tékilta síme táapo itom yáalatuk junne!”¹³ Huanäi áapo am yómmiaka huepülakuu ínel jiaahuak: “Amigo, kaitane enchi úuhua. ¿Jachune kaa nokta émomak yáuhua, huépul denariota enchi béjtua rókaka?”¹⁴ Juka em áttia nükë siime; të íkai chúkula kibakekamtane em mabetakäu béekiknä béjtua báare.¹⁵ ¿Jachune kaa lütüriata jípure, juka ín áttia ín yáa bárë páman ín yáanakëhui? Ö, ¿empo envidiata jípure jáni, ín tü yóremtukä béchibo?”¹⁶ Íneli jume bát kateme chúkulam kannake; të jume chúkula kateme, ímëi bát kannake. Bueitukim juebenna, jume núnurim; tërim ilikki, jume yeu púarim.

Jesús ä muknakeu júchi jüneriatebok

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Jesús buere joära Jerusaléniu jikau sika, ä dooce discípulom naatepola am núnnuk. Huanäi böot huéeka ínel ámeu jiaahua:

¹⁸ —Ímíte Jerusaléniu jikau kaate. Ínapo jü Yoremta Üusi éntok jume tiöpopo chë

nésahueme entok escriibam mámpo tóijna. Huanärim nokta át chúpanake, ä mänä béchïbo, ¹⁹ entokim kaa judïom mámpo ä tóijnake. Jiokochim ä joaka ä bemmuchanake. Huanärim kúrusit ä poponnake; të báij taahuarim huéy jábitenake.

Jacobota entok Juanta áye aahuähui

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Huanäi jü Zebedeota üusim áiye ä asoam-maki Jesústau rúkteka, áu tónommia kíktek. Huanäi senu huémta áu aahuak. ²¹ Áapo ínel áu jiaahua:

—¿Jítasë huáatia?

Jü jámut ä yómmiak:

—Ímëi ín guoy asoam, ámechë nésahue, bueïtuk réytaka em nésahuepom émomak jotenake, huépülaka bátatana, senuk éntok míkötana.

²² Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katem jüneiya jita enchim aahuähui. ¿Jachem juka báasopo ín jïnakeu ára ínomak jëye? ¿Jachu emëe juka jiokot anhuamta ín innënakeu ára ínomak ä innëa?

Huanäi bempo ä yómmiak:

—Jeehui, ámate yuuma.

²³ Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lütüría báasopo ín jïnakeu ára enchim jïnakëhui, entok juka jiokot anhuau ín innënakeu arem ínomak ä innëa. Të senuk bátatana entok míkötana, ino náapo jábem jotenakëhui, kanne ínapo ä jípure, juka jábem

ín ä máknakēhui; ál-la jü ín Átchay áma am náikiala, jume íari béchibo yeu púarim.

²⁴ Jume guojmamni discípulom íkái jikkajaka ámehuim öomtek, jume guoyika emo sailakam-mehui. ²⁵ Huanäi Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua:

—Jüneäem, jume yäura tékiata naciónimmeu jípureme, bem nésahuepom úttiapo kaa türihuamta ámeu johua, entok jume buéresi emo jípureme úttiapom áme béppa nésahue. ²⁶ Të enchim násuk kaa ínëlitunake, ál-la hua enchim násuk áu yö joame, íri jume huatem nésauta jorianake. ²⁷ Bueituk jábe enchim násuk bát huériata jípu báareme, íri huatem bétuk áu jípunake, nésauta am joriaka. ²⁸ Ínapo jü Yoremta Üusi äbo yepsak, kaa nésauta jabeta nee jooria iaaka, ál-la simem nésauta joria báreka; entok simem béchibo muk báreka ä jíapsi tójjak, juebenam jínëu báreka.

Guoy liliptim bíchaka taahuak

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Jum pueblo Jericópo bempörim yeu sájako, juebena gente áme sáu sájjak. ³⁰ Jesústa áma huam huéy, guoy liliptim böo mayoat jokay. Huanäi ä jikkajakam kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³¹ Jü gente éntok ámet kutti nónokak, kaa múksi am jiau sáhueka; të bempo chë júne úttiaka chaayey, ínel jíaka:

—¡Señor, Davidta Üusi, itomë nák jiokolë!

³² Huanäi Jesús kíkteka am núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem enchimieu nee yáa ía?

³³ Bempo ínel áu jiaahua:

—Señor, itom pusimte étapo íaa.

³⁴ Huanäi Jesús am jiokoleka, pújpo ámet mámtek. Huanärim sep bíchaka taahuak, entokim áa sáu sájjak.

21

Yölataka Jesústa buere joära Jerusaléniu kibakéhui

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Buere jóära Jerusaléniu jëla am kateyo, jum pueblo Betfagéhuim yájjak, káhui Oliivou kaa mékka. Huanäi guoy discípulom áman bíttuak,

² ínel ámeu jíaka:

—Ili jóära itobeu kátekáhuem kaate. Huanärem buruta áma chákamta téunake, ili buruta jípuremta. Akem am búttiaka äbam huéria. ³ Të jábeta jáchin enchimieu jiaj, ínělem áu jiaunake: Jü Señor am huátia; läutite äbam nóttianake.

⁴ Síme íri yeu siika, áhuä chúpanakë béchïbo, juka profetata nokakähui, ínel ä jíako:

⁵ Inělem áu jiaunake, jü buere jóära Siónpo jóakammehui:

“Ímï emou huéiye, jü em réy, kaa áu chëhualéka, buru jámuttat yetsimeka, ili buuru animal asoari ára púaktemtachi.”

⁶ Huanäi jume discípulom áman sájaka, Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak.

⁷ Huanärim juka buru jámutta nüpak, entok juka ili buruta; ímirim jume bem mántom áme béppa óorek. Huanäi Áapo áme béppa yejtek. ⁸ Jü gente éntok tüisi juebénakay. Huanärim bem mántom böot tösakay; huate éntok júya sáhuatam chúktiaka böot ä huáttiasakay. ⁹ Jü gente bát kateme entok áa sáú kateme chayekam ínel jiaahuay:

—¡Buéresi al-leehuame Davidta Üusi béchïbo!
¡Jü Señorta téhuampo äbo huéeme, tüisi buére al-leehuame áa béchïbo! ¡Jikat bétana huéiye, jü buére al-leehuame!

¹⁰ Jerusaléniu ä kibakeko, síme áma jóakame tüisim al-leaka áu yeu sájjak, ínel jíaka:

—¿Jábesa íri?

¹¹ Huanäi jü gente ínel jiaahuay:

—Íri Jesús, jü profeeta pueblo Nazaret Galiléa buiärapo joome.

Tiöpopo kaa türik joame yeu béebak

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Jesús jum Diosta tiöpopo kibakeka, simem jita áma nénenkame entok jita áma jínnume yeu am béebak, entok jume tómita áma nakuliame mesam am móbektiriak, entok guókohuim nénenkame sila-bankom mékka am huötiriak. ¹³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Ínel jïojteri: “Jü ín káari, oración áma jojohua kári ti téhuaana”; të eme, tómi lak-ron káu guójoriata bénasem ä jïpure.

¹⁴ Huanärim jum tiöpopo áu yájjak, jume lilip-tim entok lolöim; huanäi am tütek. ¹⁵ Të jume sacerdotem chë nésahueme entok escriibam,

juka buéresi jita ä joäu ä bíchaka, entok jume usim tiöpopo chay nokaka ínel jíame: “¡Buére al-leehuame Davidta Üusi béchïbo!”, huanärim öomtek. ¹⁶ Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jachë am jíkkaja, juka ímëi nokähui?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jeehui. ¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka jïojteta? Bueïtuk íneli jiaahua:

Jume ili usim entok jume chëyeme tempo, ímëri chë yúmalasi enchi am yörinakë béchïbo tüise am buiktuala.

¹⁷ Huanäi buére jóäraapo am tójaka yeu siika, pueblo Betaniau bíchaa; huanäi huämi taahuak.

Chuna óguotat bétte nooki

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kethueytana buére jóärau nótteka tébäurek. ¹⁹ Chuna óguota böo mayoat huéekamta bíchaka, áu rúktek; të kaita át téuhuak, kía sáhuam jïbba. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¡Jauhuey júne kaa júchi takanake!

Huanäi sep huaakek, jü chuna óguo. ²⁰ Jume discípulom íkái bíchaka, buére éakam át guómtilatata ínel jiaahuay:

—¿Jáchisu ïri chuna óguo sejchúkti huaakek?

²¹ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone ínel enchimmeu jiaahua, eme Diostat éaka kaa kóm éätek, katem kía íkái chunammeu ín yáakäu jïba ára jo éiyey; ál-lem ínel áu jíakätek, ï júya kähui: “Sóoktekë bahuéu emo jímma”, huanäi junëli áu yáa éiyey.

22 Símeta oraciompo súaleka enchim aahuäu, akem ä mabetnake.

Jesústa yäura

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Tiöpou ä yepsako, jume chë áma nésahueme entok jume pueblopo yoiyöturi nésahueme Jesústahuim rúktek, huatem ä majtiayo. Huanärim ínel áu jiaahua:

—¿Jíta yäuratasë jípureka íkai johua? Entok, ¿jábesu enchi ä mákkak, íkai yäurata?

24 Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két enchim temaijnake. Enchim nee yómmiako, ínapone két enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui. 25 Jü Juanta yore batöahui, ¿jáköbosu huéiye? ¿Téhueka bétana, ö yoremem bétana?

Huanäi bempo náu nookay, ínel jíaka:

—Bueituk téhueka bétana ti itom jiayo, Áapo ínel ítou jiaunake: “¿Jatchiaka júntukem kaa ä súalek?” 26 Yoremem bétana ti itom jiaj éntok, pueblotate májhue; bueituk símetakam Juanta profetapo jípure.

27 Huanärim Jesústa yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Katte jüneiya.

Huanäi Áapo két ínel ámeu jiaahua:

—Ínapone két kaa enchim téjhuaanake, jita yäurata jípureka íkai ín joähui.

Guoy usiarim ejemplo

28 Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Të, ¿jáchisem ä bitcha? Senu yoreme guoyim üusekay. Jü huépülakuu rúkteka ínel áu jiaahua: “In üusi, i taahuarichë áman párasim ayukäpo tekipanua.”²⁹ Áapo ä yómmiaka ínel jiaahua: “¡Kanne báare!” Të chúkula áu temajeka ä éäpo nótteka áman siika.³⁰ Jü senukuu rúkteka két ínel áu jiaahua. Huanäi áapo ä yómmiak, ínel jáka: “Jeehui, Señor, ámanne huéenake.” Të kaa áman siika.³¹ Jume guoyika sáihuakame, ¿jábesu ä áchay nésahui yáuhuak?

Bempo ínel jiaahua:

—Jü bát sáihuakame.

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapone enchim téjhua, jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme enchimpachim áman kaate, jum Diosta réytaka nésahuëhui.³² Bueítuk Juan enchimmeu yepsak, böot lútula huémta huériaka; të katem ä susualek. Të jume publicanom entok jume jáamuchim júyapo yorememmak rejteme, ímëi ál-la ä susualek. Eme éntok íkai bíchaka junne, katem emo jíapsi kúaktiak, ä súal béchïbo.

Jume kaa tü yóreme tekipanualerom

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Akem ä jikkaja, juka täbui ejemplota: Yoreme familiakamta bétana. Ä huajpo páras óuguom jábuaka am kóräituak. Párasim áma bähua nunühuamta yáaka, tétam náu cháiyak, mejikat tájti simeta bít béchïbo.

'Huanäi huatemmeu ä perentaka, mékka bíchaa siika. ³⁴ Huanäi páras takam chúkhtianäu yúmako, jume ä sáhuëhuim áman bíttuak, ä huajpo párasim suayammehui, juka huajpo yeu huémta am mabet äaaka. ³⁵ Të jume tekipanualerom jume áman bíttuarim buíseka, huépülakim tüisi kökosi yáuhuak; senuk éntokim mëak; senuk éntokim tétammey mámaasuk. ³⁶ Júchi Bénasi ä sáhuëhuim chë búrum áman bíttuak; të jume tekipanualerom jume bát áman bíttuahuakame Bénasim am yáuhuak.

³⁷ 'Íkäi simeta yeu simsü násuku, ä üusihua áman bíttuak: "In üusi ál-lam yörinake", ti jíaka. ³⁸ Të jume tekipanualerom, juka huajta áttiakamta üusi bíchaka, náhuim ettejhuaka ínel jiaahua: "Íri jü símek áttiaka tahuaseme. Binem kaate; atä ménake. Huanäite ítapo símemak tahuanake." ³⁹ Huanärím páras etpo yä huíkeka ä mëak.

⁴⁰ Jü yöturi páras etta áttiakame yepsakätek:
—¿Jáchisu am yáanake jáni, jume tekipanualerom?

⁴¹ Inëlim áu jiaahua:

—Jume kaa türík jíapsekame, kaa am jiokoleka am súanake. Huanäi juka páras etta tattäbuim mámpo ä tóijnake, bueítuk tiempota yúmak ä mabet éäu, ä béjtuanä béchíbo.

⁴² Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jauhuey júne kaa ä nok-la, juka Diosta noki jiojteta? Ínel jiamta:

Jume káateme, juka tétatam türik yeu tahuar-
iak.

İri téta éntok ejkinapo nahuataka yeu simla.

Jü Señor íkai yáala.

İri itom bíchäpo buériasi maachi.

⁴³ Huäri béchibone ínel enchimieu jiaahua, jü Diosta réy néosauritem úuhuana. Huanäi täbui gente ä mákna, Diosta éä páman türik taka báareme. ⁴⁴ Jábetaka junne, iri tétata béppa huéhekame jámtiatunake; të jü téta senuk béppa kóm huéhekätek jótasi ä tutujnake.

⁴⁵ Ä ejemplom jíkkajaka jume sacerdotem tiöpopo chë néšanueme entok jume paris-erom jünéakam taahuak, bempörim bétana ä nokaihui. ⁴⁶ Të jáchin bem ä buijnakeu áachim ä jariay; tem pueblota májhuey, bueítuk bempom ä profetatukä bétana ä täyay.

22

Pajko bóoda ejemplo

¹ Jesús am yómiaaka júchi ámeu nookak, ejemplommeyi, ínel jíaka:

² —Jü Diosta téhuekapo réy nésaure, senu réyta bóoda pajkota yáakä benna, ä üusi béchibo. ³ Huanäi ä sáhuëhuim náasam bíttuak, bóodau néjunrim núnu béchibo; të ímëi katim áman kat bábarek. ⁴ Huanäi júchi huatem ä sáhuëhuim áman bíttuak, ínel jíaka: inëlem ámeu jiaahua, jume néjunrimmehui: “In toorom entok animaalim áahuikam súasuri; buáhuamtane béja yáatebosula. Sime béja huéchiapo óorek. Bódahuem äbo kaate.” ⁵ Të

bempo kaa áman kat báreka sájjak, senu ä huasau bíchaa, senu éntok ä tékil bít báreka siika. ⁶ Huate éntok, jume áman sáyhuakame buíseka, kökosi am yáaka am súuhuak. ⁷ Jü réy íkái jíkkajaka öomtek. Huanäi ä yún sontarom áman bíttuaka am súatebok, jume huatem mäakame entok bem jóära am táariak. ⁸ Huanäi ä sáhuemmeu ínel jiaahua: “Jü pajko bóoda béja yúmalasi huéchiapo óorek; tẽ jume néjuntaka áman kannakeu katim áma näikiapo yúmalatukay. ⁹ Ámanem kaate, jume bööm päkun bíchaa yeu katemmechi. Huanärem simem enchim tíäu bóodau núnnu.” ¹⁰ Huanäi jume sáyhuame böommet yeu sájjak. Simem jume bem tíakáhuim náu tójjak, tü yóremem entok kaa tü yóremem. Huanärim áma tápunak, jume bóodau néjunrim.

¹¹ ‘Huanäi jü réy áman kibakek, jume néjunrim bíchaka senu yoremta áma téuhuak, kaa bóoda súpem súdekamta. ¹² Huanäi ínel áu jiaahua: “Amigo, ¿jáchise äbo kibakek, kaa bóoda súpem súdeka?” Huanäi áapo kaa jáleka taahuak. ¹³ Huanäi jü réy ínel ámeu jiaahua, jume sáyhuammehui: “¡Akem ä súmma, guókpo entok mámpo! Huanärem päkun bíchaa ä jímma, kut huathuattẽhui. Huãmiri buannake, támim kumeka.” ¹⁴ Bueituk juebenamme jume núnurim; tem ilikki jume yeu púari.

Yäura impuestom
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Jume pariserom sájaka náu ettejhuak, kaa ínel ä éápo jita ä nokay ä jaatia báreka. ¹⁶ Bem discípulomim áu jaasek, herodianommaki, ínel jíaka:

—Maestro, jüneate lútüriata em türèhui, éntoke lútula lútüriay Diostau bíchaa huémta am majtia; éntoke kaabeta bétana emo suaya, bueituk juka yoremta, ä júlëbénapo, katè ä bíchaka át suuhua. ¹⁷ Enë itom téjhua: ¿Jáchisè ä bitcha? ¿Jachu türi jáni rey Césarta impuestom béjtua béchibo? Ö, ¿èe?

¹⁸ Tè Jesús jünéaka kaa tü éehuamta bem jípurèhui, ínel ámeu jiaahua:

—Emèe kaa tü yórememtaka emo tü joame. ¿Jatchiakem nee jioptua báare? ¹⁹ Nechem ä bíttua, juka impuesto tómita.

Huanäi bempo huépul denariota áu buíssek.

²⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábesa pújbak, entok jábesam téhuak, jume tómit jiojterim?

²¹ Bempom ä yómmiak:

—Césarta pújba.

Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia, Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntok, Diosta.

²² Íkai jíkkajakam buére èeak. Huanärim ä tójaka sájjak.

Kókkolam jíabitè bétana nátemaijhuame

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Huäri taahuarichi jume saduceom áu yájjak. Ímëri katim ä súaley, juka kókkohuaka júchi

jíabitehuamta. Huanärim Jesústa nátemajek, ínel jíaka:

²⁴ —Maestro, Moisés ínel jiaahua, jábetaka junne kaa üuseka mukukátek, ä sailahua juka jámut jókoptulata ä nüpo yúmala. Huanäi át usiakátek, ímëri ä saila mukilatachim näikiatata tatahua. ²⁵ Yoremem guoy-búsanika, emo sailaka ito násuk aaney. Huépülaka bát juubek, të kaa üuseka muukuk. Huanäi ä jubi ä sailabeu tö muukuk. ²⁶ Ínëli kétchi jü chúkula huéeme entok jü bájikun huéeme, guoy-búsanim yumäu tájtim kókkok. ²⁷ Chúkula simem kókkosuk, jü jámut két muukuk. ²⁸ Jume kókkolam jíabiteko, jume guoy-búsanika ä jubekáihui, ¿jábese júntuk íkái jámutta jubeka tahuanake jáni?

²⁹ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jiop-läem, juka Diosta noki jiojteta entok ä úttiära kaa täyaka. ³⁰ Bueítuk kókkolam jíabitëpo, kaabe jubnake entok kaabe jubtuana; bueítuk téhuekapom Diosta ángelesim bénasi jíapsinake. ³¹ Të jume kókkolam jíabitenake bétana, ¿jachem Diosta nokakäu jiojterita kaa nok-la, ínel ä jiäpo?: ³² “Ínapone Abrahamta Dios, entokne Isaacta Dios, entokne Jacobta Dios.” Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíápsammehui.

³³ Jü gente ä nokihua yore majtiahuamta jíkkajakam akim ä úttiley.

Jü buére nésauro
(Mr. 12:28-34)

³⁴ Huanäi jume pariserom ä jikkajak, Jesústa jume saduceom kaita am noktuakähui. Huanärim huépülay Bénasim emo náu tójjak.
³⁵ Senu ámemak joome, Moiséjta ley am mamajtiaihui, ä nátemajek ä jioptua báreka, ínel jíaka:

³⁶ —Maestro, ¿jita néosaurisu chë yörisi maachi, jum Moiséjta leyypo?

³⁷ Jesús ínel áu jiaahua:

—“Dios em yöturië náknake, síme em jíapsiyi, entok síme em espírituyi, entok síme em éerimmeyi.” ³⁸ Īri ínel jü tua bát huéeme entok jü néauri chë yörisi maachi. ³⁹ Jü chükula huéeme éntok két alë béna: “Juka emo Bénasi yoremtë náknake, em emo náké Bénasi.” ⁴⁰ Ímëi guoy néaurimmet huíjjüte, jü Moiséjta ley entok jume profetam jiojteri.

¿Jábesu Cristota üusek?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Jume pariserom ketune náu aneyo, ⁴² Jesús am nátemajek ínel jíaka:

—Cristota bétana, ¿jáchisem éiya? ¿Jábesä üusek?

Inëlim áu jiaahuak:

—David ä üusek.

⁴³ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasu júntuk David, Espiritu Santota úttiáray nokaka, “Señor”? Ti ä téhuak, ínel jíaka:

⁴⁴ Ínel jiaahuak jü Señor ín Señortahui:

“In bátatanë yejte,

jume enchi béj-reka kateme em guókim bétuk nee am órëu tájti.”

⁴⁵ David “ín Señor” ti ä téhuak. ¿Jáchisu júntuk ä üussitunake?

⁴⁶ Kaabe ára ä nok yómmiaka taahuak; entok huäri taahuarit naateka kaabe júchi ä nátemajek.

23

Jesús pariserom nätua

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Huanäi Jesús gentetau nookak, entok ä discípulommehui, ínel jáaka:

² —Jume escriibam entok pariserom, Moiséjta bénasim yäurata jípureka emo bíttebo, juka Moiséjta leypo huatem majtihuäpo. ³ Ínëli simeta huaka enchimmeu nokaka enchim ëria iau, akem ä ëria, éntokem ä yáuhua. Të juka kaa tüisi aneka bem jiapsäu, katem ä joo báare; bueítuk bempom senu huémta yore majtia, tem täbuiasi jíápsa. ⁴ Bueítuk änaatam súsuma béttesi maachik entok kara huériutumta, yoremem jénommetchim am öore; të bempom huépul sútuy júnem kaa át jálo-jálojte. ⁵ Ál-lam simeta bem joäu johua, yoremem bétana emo bít iaaka; bueítuk Diosta nooki jiojteta kóba mejëku entok mám tébiapom ä jípureka, sëbem bem mánto súpem béppa chátcha. ⁶ Entokim pajkopo násuk joka jibuähuamta türe, jum sinagogampo entok bankom bát jokammet bem jote-nakëhui, ⁷ entok plázapo bem tebotuanähui,

entok huate yoremem bétana, “¡Maestro, Maestro!”, ti ámeu jiaiyhuamta.

⁸ Të emëe, katem “kóba yöhue” ti emo téhua íaa; bueïtuk huépülaka enchimneu kóba yöhue, jü Cristo; eme éntok simetaka emo saylak. ⁹ Katem jábeta “ín Átchay” ti téttehua báare ímí buíapo; bueïtuk huépülak jíbate Áchayek, juka téhuekapo kátekamta. ¹⁰ Katem “Maestro” ti emo téhua íaa; bueïtuk huépülaka enchimneu Maestro, jü Cristo. ¹¹ Jü enchim násuk chë yörisi maachi, íri enchim nésauta jorianake. ¹² Bueïtuk jü jikau áu tóboktéame, kóm tahuariana; të jü bétuk áu jípureme éntok, jikau tóboktiana.

¹³ Të, ¡jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Juka téhuekapo réy nésautem yoremem béchïbo páttiaka, eme júne kaa áman kíkkimu, entok jume áman kimu báareme júnem kaa áman kimutua.

¹⁴ ¡Jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Jume jámut jókoptula káarim emo áttia mámaka, íachïrem jáhuiteka oraciónim tettëbem johua. Íari béchïbo chë bétte noki enchimmet chúpatunake.

¹⁵ ¡Jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Buíachi entok bahuechi mékka tájti náa sájaka, juka religiompo kaa enchimmak anemta enchimmakem ä tahuatua. Huanärem ínëli ä yáasuka, chë júne enchim béppa béetëu bíchaa ä huéenateu, ä boo totoja.

16 'Jiokot maachi enchim béchibo, liliptim huatem böota téjhuame! Inëlem jiaahua: "Bueituk jábetaka junne tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka orota tiöpopo ayukamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua." 17 ¡Kaa susuakem liliptim! Bueituk, ¿jítasasu chë yörisi maachi? ¿Jü oro o jü tiöpo orota Diostau bíchaa näikiame? 18 Inëlem két jiaahua: "Jábetaka junne juka tiöpo altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaitapo tatahua; të jábetaka junne juka ofrendata Diostau bíchaa näikiata altarta béppa órekamta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, ä béjtuanakë béchibo úttiataka tatahua." 19 ¡Enchim éäpem aane, éntokem liliptim! ¿Jítasu chë yörisi maachi? ¿Jü ofrenda Diostau bíchaa näikiari, ö jü altar, juka Diostau bíchaa näikiata áa béppa órekamta santosi joame? 20 Bueituk jü altarta bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la jü síme áa béppa órekamta béchibo kétchi. 21 Jü tiöpota bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, kaa íari béchibo jíba ä nokäu lütüriate, ál-la Dios áma anemta béchibo kétchi. 22 Juka téhuekata entok Diosta áma yeyesäu bát kéchaka ä nokäu lütüriateme, huaka áma kátekamta béchibo két ä nokäu lütüriate.

23 'Të, ¡jiokot maachi enchim béchibo, escribam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk eme juka júya méntata, anísta, entok cominota, diezmota áma yeu huíkeka

Diostau bíchaa näikia; tem juka chë yörisi machik Moiséjta leypo huémta yeu tahuaria. Juka lútula huémta, yore nák jiokolihuatana, entok Dios éhuamta, íkarem kaa yeu tahuariaka ä yáa éiyey kétchi, të juka huatek kaa kóptiaka. ²⁴ ¡Liliptimtakem huatem böota téjhua! ¡Juka huetëpäritem yeu baayu, të juka kameyota éntokem huiuktia!

²⁵ 'Të, ¡jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueitukem juka báasota entok puraátota, béppatana tülisem ä bábaksia; të huáijhuatana enchimmet tápuni, jü ékbuahuame entok jü jáchin júne yún jítasu áttia péehuame. ²⁶ ¡Parisero lipti! Báché juka báasota entok puraátota huáijhua tüte; bueituk junëli béja päkutana két tütetaka ä tahuanakë béchïbo.

²⁷ 'Të, ¡jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Eme kókkolam sepultura tósalisi béppa bíttu bénäem; yeutanem musäla machisi bíttu, të huáijhua éntokem mukira ótammey tápuni, entok sime chïcha máchirayi. ²⁸ Ínëli kétchi emëe, lütüriapem päkutana yoremem bíchápo, türik johuamta bénasi emo nüye; të huáijhua kaa tü yórememtakem emo tü johua; kaa tühua éntok enchimmet tápuni.

²⁹ 'Të, ¡jiokot maachi enchim béchïbo, escriibam entok pariserom, kaa tü yóremtaka emo tü joame! Bueituk jume profetam sepulturamem johua, entok jume lütüriata boojoriaka kókkolame béppa monumentom sesehu-

atua. ³⁰ Huanärem ínel jiaahua: “Bueituk ítapo itom áchayim taahuarimmet jiápsakätek, kaibute ámemak chätuka jume profeetam ójbo guötia éiyey.” ³¹ Inëlem emesu emo yeu buísse, jume profeetam súakame enchim áchayekä bétana. ³² Eme kétchi, jume bannataka kat-riam naatekähui, ¡akem ä chúpasu!

³³ ¡Bakochim! ¡Bakot usiataka nát tómti kateme! ¿Jáchisem emo ä guójania máchile, juka bétte nokta infierno táijta béetëu enchim huérianakähui? ³⁴ Huäri béchibone enchimneu am bíttua, jume profeetam, entok buére jita täyame, entok jiojtelerom. Ímërem huatem súanake, kúrusit am poponaka; éntokem huatem bemmuchanake, enchim singoogampo; éntokem huatem jájjanake buére jóäram bëkatana. ³⁵ Jü lútula jiápsame ójbo, buíata béppa guótekame síme enchim béppatunake, jü Abelta ójbo lútula jiápsaka mukukäpo naateka, entok Zacarías, Berequíasta üusi ójbou tájti, íkái jum tiöpota entok altarta násuk enchim mëakähui. ³⁶ Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua: Ìri síme ámeu huéenake, jume én nát tómti kateka jiápsammehui.

Jesús buere joära Jerusalénta jiokoleka buaanak

(Lc. 13:34-35)

³⁷ ¡Emëe Jerusalénpo joome, emëe Jerusalénpo joome! ¡Émem am memësuk, jume profeetam, éntoke tétammey am mamaasuk, jume emou bíttuarim! ¡Jaikisisune jume em üusim náu tóij bábarek, jáchin juka tótorita

ili tótorim másam bétuk náhuä totoja Bénasi!
 ¡Të katem báarek! ³⁸ Én éntok jü enchim
 jóuhua sipa sóola kaabe áma aneka tahuanake.
³⁹ Bueítukne enchimneu júnel jiaahua: Én
 naatekem kaa nee bínnake, ál-la júnakoy ínel
 enchim jíayo: “¡Buére al-leehuamta jípureka
 itou yebisise, jü Señorta téhuampo huéeme!”

24

Jesús tiöpota tátapnä tíaka nooka

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Jesústa tiöpopo yeu simlataka ä huéeyo, ä
 discíipulom áu rúktek, jume tiöpopo káarim ä
 bíttua báreka. ² Áapo am yómmiaka ínel ámeu
 jiaahua:

—¿Íkãrem simeta bitcha? Lútüriapone ínel
 enchimneu jiaahua, kaita ímĩ téta nát béppa
 kateka tahuanake, bueítuk síme tátaptaka
 tahuanake.

Ániata kee lütëy señalim ayunake

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Jesústa káu Oliivompo ä kátek, ä discíipulom
 bempolaika áu rúktek, ínel jíaka:

—Ítomë téjhua, ¿jahueysu naatenake jáni jü
 huéenakeme? Entok, ¿jita señalsu ayunake
 enchi yebijnakeyo, entok ániata lütinakeyo?

⁴ Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¡Tüisem jítat suuhua! Kaabe enchim
 bätäunake, ⁵ bueítukim juebénaka yáijnake,
 ín téhuampo emo katë tíaka: “Ínapone jü
 Cristo”, ti jíaka; entokim juebenam bätäunake.

⁶ Éntokem náu nássuahumta jikkaijnake, entok náu nássua báahuaka náu ettejhuamta. Katem jáchim emo éetua, bueituk úttia simeta íkái huéenakēhui; tē ketune kee jee yuuma, jü taahuari ániata lütinakēhui. ⁷ Bueituk huépü nación tábui nacióntamak nássua báreka áu tóboktianake, entok huépü réy nación tattábui réy naciónta bėj-reka áu tóboktianake. Tébaa entok kökoa ayunake, entok juebena bēkatana buía áu yoonake. ⁸ Íkái simeta huē násuk, én jübua naatenake, jü kökosi éehuame.

⁹ 'Huanäi huate jio kot enchim jonakeme, yaura mampo enchim toijnake, éntokem súana, inomak enchim katē béchibo, sime gentem enchim omtianake. ¹⁰ Juebénakam Diosta bem súalēu tóijnake. Emom bėj-reka emo yeu buijnake, entokim kaa emo huáatiaka emo omtianake. ¹¹ Juebénakam emo tóboktianakee profetamtaka Diosta béchibo emo nokä tíaka, entokim juebenam bāitāunake. ¹² Juka kaa tühuata áu büruriakä béchibo jü emo nákhume sipnake. ¹³ pTē jábe ä mukēu tájti ínot éaka jíápsakame, Diostamak jíbapo béchibo jíápsinake. ¹⁴ İri evangelio Dios réy, sime ániat jíápsammeu nokna; bueituk jume naciónim ä jikkáijanakē béchibo. Huanäi béja yúmanake ániata lütinakēhui.

¹⁵ 'Eme ä bichätek, juka Diosta bėj-reka kaa türik áma johuamta, jum tiöpo altar chē yörisi machiku, profeta Danielta jiojtekāhui — jü jiojterita nokame, át suaka át jüneenake—, ¹⁶ huanäi jume Judeapo jóakame júya káhuu

bícham tenninake. ¹⁷ Jü kárit jikat aneme, kaa kóm sika káapo huáijhua jita nü báanake. ¹⁸ Jü huaj päriapo aneme, kaa amáu nótteka béppa súpem nü báanake. ¹⁹ ¡Jiokot machinake, jume jáamuchim abe asoame béchibo, entok jume il-lichim asoaka am chítuame! ²⁰ Diostahuem buaana, bueituk juka yeu tenni-huäu kaa séberiaapo entok kaa jimyore táapo ä huénakë béchibo. ²¹ Júnakoy jiokot emo bít-huame ayunake. İri ániata jünaktehuak naateka, kaabe ä bil-la, entok chúkula junne, kaabe ä bínnake. ²² Huámëi taahuarim kaa chúktiahuakáteko, kaabe jinëutu éiyey; tē jume yeu púarim ä náké béchibo, huámëi taahuarim chúktiatunake.

²³ 'Huanäi senuk ínel enchimmeu jíayo: “¡Akem ä bitcha! İmï aane jü Cristo”, ö “Áman aane”, katem ä súale. ²⁴ Bueitukim emo tóboktianake emo Cristo tíaka, jume yore bāitāhuame, entok emo profetam tíaka buéresim señaalim entok milagrom jonake. İnéli áma yumáteko jume yeu púarim jünem bāitāu báanake. ²⁵ Béjane bannaataka enchim téjhuaasula. ²⁶ İäri béchibo, ínel am jíayo: “¡Akem ä bitcha, jó! Áma aane, áman buéeka päriapo”, katem áman sásaka. Ö, “¡Akem ä bitcha! Buére káapo aane, kárit jikachi”, katem ä súale. ²⁷ Bueituk jáchin juka yúku béroktiriata täata yeu huë bétana kóm sika entok täata áman huéchëu tájti ä machiriä bënasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsateko. ²⁸ Bueituk ják junne takaa mukirata bökäpo,

tekuem áma náu yáijnake.

Yoremta Üusi yepsähui

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Jiokot emo bíthuä násuk chúkula huámechi taahuarimmet sejchúkti, jü taa kaa machisi tahuanake; jü mecha júne kaa machirianake; jume chókim entok téhueka bétana kóm huáttinake. Jü téhuekapo úttiära éntok áu yoyoonake. ³⁰ Huanäine téhuekapo bíttunake, inapo jü Yoremta Üusi señalpo. Huanäi síme jü yóremra ánia buíapo náu huéerim buanakam siroknake; entokimne bínnake, inapo Yoremta Üusi namupo téhueka bétana äbo kóm huéteko, úttiata jípureka entok buéresi símek béppa ujyoriku. ³¹ Trompeta jáhuita kuseka ä ángelesim náa bíttuanake, jume yeu púarim náu am tóijnakë béchïbo, jum naiki kätana jekata huëpo, jákun buíata yumäu tájti, téekata naatëpo entok jákun ä chúpëpo tájti.

³² 'Jume chunam bétanem ä jüneria, juka ejemplota, jume mesëkiriám básiu táytek, entok jume sáhuam sisiali táytek, jü tasaria béja abe äbo yuuma. ³³ Ínëli këtchi emëe, íkái simeta bichäteko, júneäem béja puertapo äbo ä yúmasëhui. ³⁴ Lütüripone ínel enchimmeu ji-aahua, jume én nat tómti kateme kee jee kókkoy, íri síme bíttunake. ³⁵ Jü téhueka entok jü buíya lütinake; të jü ín nooki jíbapo béchïbotunake.

³⁶ 'Të juka taahuata entok orata kaabe ä jüneria, jume téhuekapo ángelesim junne, ál-la ín Átchay jïbba.

³⁷ 'Të juka Noéta taahuarimpo jáchin yeu ä sikä bénasi, junëline bíttunake, ínapo jü Yoremta Üusi yepsäteko. ³⁸ Bueïtuk júnakoy diluviota kee jee naateyo, jïbuäkam vino jëyey, emom juubey, huate entok juptuahuay; júnensu taahuari yuumak, Noéta barcopo kibaknakëhui. ³⁹ Katim jünëiak, júnensu yepsak jü diluvio huanäi simem nuksika, inëlitunake këtchi, ínapo jü Yoremta Üusi yepsäteko. ⁴⁰ Huanärim guoyika huajpo annake; huépülaka núk sákana, senu éntok áma tö sákana. ⁴¹ Guoy jáamuchim molinopom tujnake; huépülaka núk sakana, senu éntok tö sákana.

⁴² 'Katem koptel-la, bueïtukem kaa jüneiya, ják ániata huëpo ín yebijnakëhui, ínapo jü enchim Señor. ⁴³ Entok ikärem kët jünériapo yúmala: jü jóapo nésahueme jüníäteko ják orapo juka lak-ronta yebijnakëhui, kaa kócheka ä kaari suaya éiyey, lak-ronta kaa áman kibaknakë béchïbo. ⁴⁴ Inëli këtchi, eme yúmalasem emo jípureka aane; bueïtuk ínapo jü Yoremta Üusi kaa enchim ä boobíchäpone yebijnake.

Jü saulero tüisi tekivanuame entok jü saulero kaa tüisi tekivanuame

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Jábeseu jü sáyhuame suaka ä teko éä páman áu nüyeme? İri jü sáyhuamta mámpo ä familihua tö sinnake, tiempopo ä jïbuätuanakë béchïbo. ⁴⁶ Huanäi buére al-leehuame áa béchïbotunake, jü tekivanualerotachi, ä teko yepsayo tekivanuamta tíakäteko. ⁴⁷ Tua lütüriapone ínel

enchimmeu jiaahua, simeta ä áttiahua ä mámpo yéchanake. ⁴⁸ Të iri tekipanualero ä jiápsipo kaa tüisi ínel ée táyteko: “In teko kara läuti yepsa”, ⁴⁹ áamak tekipanualerom béb táyteko entok vino jëyemmak jibuäka vino jì táyteko, ⁵⁰ iri yoremta teko yebijnake, hua taahuari kaa ä boobíchäpo, entok ják ániata huéy kaa ä jüneäpo. ⁵¹ Huanäi bétte nokta át chúpanake. Kaa tü yóremtaka tü yóremta bénasi emo antuammak yéchatunake; huämirim támim kuchichiti jiautuaka buannake.

25

Guoj mamni jámut bebemem ejemplo

¹ Jü Diosta téhuekapo réy nésauri guojmamni jámut bebemem bénanake. Ímëri juka jubemta mabet báreka bem lámparam nüka yeu sájjak. ² Mamnikam suamsi emo nüyey; jume huate mamni éntok kaa suamsi. ³ Jume kaa suamsi emo nüyeme bem lámparam nüka, tem aceiteta kaa nüka. ⁴ Të jume suamsi emo nüyeme, aceiteta boteampo nüka, bem lámparammaki. ⁵ Juka jubemta kaa läuti yepsako, simetakam kótchok, yetem ámeu yúmako. ⁶ Huanäi éntok tukaa násuk huéy kusisi chayhuame jíkkaijtuk: “¡Äbo huéiye, jü jubiseme! ¡Yehuem sájaka ä mabeta!” ⁷ Huanäi síme jume jámut bebemem, jotekam bem lámparam tütek. ⁸ Huanäi jume kaa suamsi emo nüyeme, jume suamsi emo nüyemmeu ínel jiaahua: “Aceitetem itom mákka; bueituk jume itom lámparam tutuke.” ⁹ Te jume suamsi emo nüyeme am yómmiak, ínel jíaka: “Kaa

itou ä bñnakë béchïbo, entok enchimmeu junne, ámanem kaate, jume aceiteta nenenkammehui. Huanärem ä jínnu, enchim béchïbo.” ¹⁰ Të bempörim bát aceiteta áman jínnyuo, jü jubeme yepsak. Huanäi jume yúmalasi emo jípureme, áamaki jum pajko bóodau kiímuk. Huanäi jü puerta páttiahuak. ¹¹ Të chúkula kéchim áma yájjak, jume huate jámut bebemem, ínel jíaka: “¡Señor, señor! ¡Puertatë itom étaporia!” ¹² Të áapo am yómmiaka ínel jiaahua: “Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, kanne enchim täya.”

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Katem koptel-la, bueituk katem jüneiä jita táapo entok ják ániata huëpo, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

Talento tómita ejemplo

¹⁴ 'Bueituk jü Diosta téhuekapo réy nésauro, yoremta mékka bíchaa sikamta bénna. Të kee símekä ä tekipanualerom núnuka, ä tómihua bem mámpo tójjak.

¹⁵ 'Huanäi huépülak mamni talentom mákkak, senuk éntok guoy talentom, senuk éntok huépul talentota, íneli hueepulam bem áma yumäpo ámani. Huanäi mékka bíchaa siika. ¹⁶ Huanäi jü mamni talentom mákhuakame, ámey tekipan-uaka júchi mamni talentom koobak. ¹⁷ Íneli kétchi jü guoy talentom mabetakame, júchi guoy talentom ámey koobak. ¹⁸ Të jü huépul talentota mabetakame, sika jïbuejeka ä teko tómi éssok, ä máakari.

¹⁹ 'Chúkula yún tiempota simsuko, jü tekipan-uallerom teko yepsak. Huanäi am núnuka am

nátemajek, juka tómita bem mabetakäu bétana.
²⁰ Huanäi jü mamni talentom mabetakame áma yepsak, júchi mamni talentom huériaka, ínel jíaka: “In Señor, mamni talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine mamni talentom áme béppa koobak.” ²¹ Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: “Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Señorta al-lerihuäpë kibake.”
²² Huanäi jü guoy talentom mabetakame két áma yepsak, ínel jíaka: “In Señor, guoy talentomë nee mákkak; ímírim óorek; júchine guoy talentom áme béppa koobak.” ²³ Huanäi ä Señorhua ínel áu jiaahua: “Türi, empo tü tekipanualero ára emót eetu; kaa jaikik mabetaka junne tüise tekipanuak. Én éntokne chë juebenak béppa enchi yéchanake. Em Señorta al-lerihuäpë kibake.” ²⁴ Të hua huépul talentota mabetakame két áma yepsak, ínel jíaka: “In Señor, enchine täya, nésauta béttek em jípurëhui, entok kaa em echakäpo júne enchi jíjichupähui, entok kaita báchiata em guötiakäpo em jita náu totojähui.
²⁵ Huäri béchibone májhueka, sika buíapo ä éssok, juka em tómmi. Ímíre ä jípure, juka em áttia.” ²⁶ Ä Señorhua ä yómmiaka ínel áu jiaahua: “¡Empo tekipanualero kaa türi entok obëra! Tüise jüneiyay kaa ín echakäpo ín jíjichupähui, entok kaita báchiata ín guötiakäpo ín jita náu totojähui. ²⁷ Júntuksan empo juka ín tómmi, jume bankerommeu ä réutebo éiyey. Huanäi ínapo yepsakätek, juka ín tómi mabet

éiyey, entok ä kobarimaki.” ²⁸ Huanäi ínel jiaahua: “Juka talentotem ä úuhua. Huanärem juka guojmamni talentom jípuremta ä mákka. ²⁹ Bueítuk jü jita jípureme, huatek mákna, chë yún ä jípunakë béchïbo; të jü kaita jípureme, jü ilikkik ä jípurëu junne ä úuhuatunake. ³⁰ Ìri tekípanualero kaita béchïbo türik, pákunem kaa machikun yehuä jímma. Huämïrim támim kuchichïti jiautuaka buannake.”

Naciónim yäura bíttuanähui

³¹ 'Júnakoy ínapo jü Yoremta Ûusi símek béppa uyoriku huéekane yepsayo, entok síme jume santo ángelesim ínomaki, huanäi jum áma jojohuäpo símek béppa uyorikune yejtenake. ³² Huämïri jume síme naciónim áu náu tóijna. Huanäi hueepulam huatem násuk näikimtenake, juka kabyerota kabaram chivam násuk am näikimte bénasi. ³³ Huanäi jume kabaram ä bátatana jábuanake; jume chivam éntok ä míkötana. ³⁴ Huanäi jü réy ínel ámeu jiaunake, jume ä bátatana jábuekammehui: “¡Binem kaate, emëe ín Átchay bétana al-leehuäpo yeu púarim! Akem ä mabeta, juka réytamak enchim béchïbo näikiata nesaunakëhui, juka ániata jünaktehuak naateka. ³⁵ Bueítuk nee tébäurey, nechem jïbüä miikak; nee bää jï péay, nechem bääm miikak; ín jóau mékka nee hueramay, enchim jóapem nee mabetak; ³⁶ kaa nee sánkoko, nechem sánkotuak; nee kökorey, ínohuem nóiteka nee bitchak; cárcelpo nee kátek, ínohuem nóitek.” ³⁷ Huanäi jume

lútula jiápsakame ä yómmiakam ínel jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta bíchaka enchi jibuātuak, entok enchi bää ji péayte enchi bääm miikak? ³⁸ Entok, ¿jauhueysute em jóau mékka enchi hueramay, itom jóapo enchi mabetak, entok kaa enchi sánkokte enchi sánkotuak? ³⁹ Entok, ¿enchi kökorey entok cárcelpo enchi kátekte emou nóitek?” ⁴⁰ Huanäi jü réy am yómmiaka, ínel ámeu jiaunake: “Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëi ínomak rejteme chë bétuk emo nüyeme enchim ámeu yáakähuem, ínohuem ä yáuhuak.”

⁴¹ Huanäi jume míkötana anemneu ínel jiaunake: “Sékäna bichem kaate, eme kaa türikun bíchaa näikiarim, táijta kaa tutukëu bíchaa; íri jü diablotá béchíbo chúpári, entok ä ángelesim béchíbo. ⁴² Bueítuk nee tébäurey, katem nee jibuātuak; nee bái mukey, katem nee bääm miikak; ⁴³ kaa ín jóa bëmu nee hueramay, enchim jóapem kaa nee mabetak; kaa nee súpek, katem nee sánkotuak; nee kökorey, entok cárcelpo nee kátek, katem ínou nóitek.” ⁴⁴ Huanäi bempo két ä yómmiaka ínel áu jiaunake: “Señor, ¿jauhueysute tébäuremta enchi bitchak, bää ji péamta, entok kaa em jóa bëmu enchi hueramay, kaa enchi sánkoko, enchi kökoreyo, entok cárcelpo enchi kátek, katte enchi aniak?” ⁴⁵ Huanäi am yómmiaka ínel ámeu jiaunake: “Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, ímëri kaitapo bít-huammeu kaa enchim ámeu yáakäu, ínou júnem kaa ä yáuhuak.” ⁴⁶ Ímëri jíbapo béchíbo bétte nokta ámet chúpëhuim kannake;

jume Diosta béchïbo lútula jiápsakame éntok, jíbapo béchïbo jiápsihuähüim yáijnake.

26

Jü náu nokhuakame Jesústa buíj béchïbo

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Jesús sïmeta íkái noksuka, ä discïpulummeu ínel jiaahua:

² —Jüniäem guoy taahuarim jíba bëyëhui, pajko pajkuata yáaná béchïbo. Huanäi ínapo jü Yoremta Üusi huatem mámpo tóijna, kúrusit ín poponnä béchïbo.

³ Huanäi jume tíöpopo chë nésahueme, entok jume escriibam, entok jume pueblöpo chë yö yáarim, Caifásta tebat jóapom emo náu tójjak, ïri jume sacerdotemmeu kobanarotukay.

⁴ Náhuim yájaka nokta náu tütek, Jesústa bätäupo buíseka, ä më béchïbo. ⁵ Tem ínel jiaahuay:

—Kaa pajko táapo, bueítuk juka genteta kaa buére éaka emo am tóboktianakë béchïbo.

Musäla juba Jesústat huáttiahuak Betaniapo

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Pueblo Betaniapo Jesústa aneyo, Simmom Leproso ti téttehuahuamta jóapo, ⁷ jámut yep-sak, botea alabastropro perfumeta tüisi béj-remta áma huériaka. Huanäi Jesústa mesau ä káteko kóbat áachä töak. ⁸ Ä discïpulum íkái bíchakam öomtek, ínel jíaka:

—¿Jatchiakasu ïri kía guötiahua? ⁹ Bueítuk ïri ára nénkituy, yún tómipo; huanäi jume póobem áy ania éehuay.

¹⁰ Jesús ä jüneriaka, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem íkái jámutta muksi bitcha? Bueituk jü ínou ä yáakäu, tuhuata johuäpo türi. ¹¹ Bueituk jume póobem jíbem enchimmak jípunake; nee éntok ée. ¹² Bueituk íkái musäla jubak ín takaa béppa töak, huéchiapo ä tahuat-uaka nee máanä béchïbo. ¹³ Lútüriapone ínel enchimieu jiaahua, jákun tájti íkái evangeliota nokhuäpo, síme ániachi két nokna, íkái jámutta yáakähui, áapöríkúu huáatinä béchïbo.

Judas Jesústa buj báareme mámpo tóij rókaka nookak

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Huanäi huépülaka doocemmak näikiari, Judas Iscariote ti téhuaaka, jume tiöpopo chë yö yáarimieu siika. ¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem nee máknake, Jesústa enchim mámpo nee ä tójako?

Huanäi bempo treinta tómi tósalita ä mák rókkak. ¹⁶ Huanäi naateka ä jariay, jáchin bem mámpo ä tóijnakëihui.

Yörisi machik kúptey jïbuähuamta Jesús ä yáuhuak

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Senu taahuata huéy, jume páanim kaa levaduuraaka buähuaka pajkohuay, ä discípulom áu yájaka ínel áu jiaahua:

—Juka pajkua jïbuähuamta yáa béchïbo, ¿jákusë itom ä yáa ía?

¹⁸ Huanäi Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem kaate buere jóarä Jerusalénihui, ímirem yoremta áma téunake. Huanärem ínel áu jiaunake: “Jü Maestro ínel jiaahua: Jü tiempo ino bétana béja yúmase; em jóapo nee pajkuata kúptey jibuáhuamta ín discípulommak buä báare.”

¹⁹ Huanäi jume discípulom Jesústa nésahuekä páman ä yáuhuak. Inelim pajkuata buä béchibo símeta huéchiapo tójjak.

²⁰ Tukariu yúmak, mesau yejtek, jume doocemmaki. ²¹ Am jibuä násuk ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimmeu jiaahua, huépülaka enchim násuk nee yeu buíseka, huatem mámpo nee tóijnake.

²² Huanärim tüisi sirokaka, hueuhuépülaka ínel áu jiau táytek:

—Señor, ¿jachune ínapo ájária jáni?

²³ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel jiaahua:

—Huä puraatopo mámam sütéame ínomaki, ìri nee yeu buíseka huatem mámpo nee tóijnake. ²⁴ Të lútüriapo ínapo jü Yoremta Üusi ino bétana ä jiojteri páman huéeka inot chúppe. Të ínapo jü Yoremta Üusi nee yeu buísekamta béchibo, ¡Tüisi jiokot maachi! Ìri outa béchibo chë türi éiyey, kaa yeu yóremtukáteko.

²⁵ Huanäi Judas yä buíseka huatem mámpo ä tóijnakeme ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, ¿jachune ínapo ájária?

Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Em nokäpë empo emo ájariä tíiya.

²⁶ Ínëli am jïbuäysu, Jesús páanim nüka, Diosta baysahueka am rébektiak. Huanäi ä disciípulom am mákkak, ínel jíaka:

—Akem am nüka am buäye; ïri ín takaahua.

²⁷ Juka copata nüka, Diostau baysausuka be-mpörim ä mákkak, ínel jíaka:

—Akem ä jëye simetaka. ²⁸ Bueïtuk ïri ín ójbok, nokta yéchaka Diostamak bemelasi emo tütehuäpo. ïri ójbo juebenam béchïbo guótek, bem kaa tü yáarim jiokorinë béchïbo. ²⁹ Inenne két enchimmeu jiaahua, én naatekane kaa éntok ä jïnake, íkái páras taka báhuata; ál-la júnak táapone júchi bemelasi enchimmak ä jïnake, ín Átchay réytaka ä nésahuepo.

Peero Jesústa kaa áu ä täya tíanake

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Huanärim himnom buiksuka yeu sájjak, káhui Oliivou bíchaa. ³¹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emëe simetakem ï tukaarit ínot éhuanthem tärúnake; bueïtuk ínëli jïojteri: “Kabyero kókosi yána; huanäi jume kabaram chíbejtínake.” ³² Të chükula kókkolam násuk jíabitek, enchimpatne huéenake, Galiléa buiaräu bíchaa.

³³ Peero ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Eläposum simetaka juka bem emót éäu tójja, të ínapone kaibu enchi tóijnake.

³⁴ Jesús ínel áu jiaahua:

—Lütüriapone ínel emou jiaahua, ï tukaarichi, totorörata kee kusey, baisé kaa nee emo täya tíanake.

³⁵ Peero ínel áu jiaahua:

—Eläposune émomak muuke, tëne kaibu enchi tóijnake.

Huanäi jume huate discípulom két ánëli jiaahuak.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Huanäi Jesús bempörimmak Getsemaní tí tehuakäu yepsak. Huanäi ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Ímirem chúbala joye, áman oraciónta ín yäu tájti.

³⁷ Perota entok jume guoy Zebedeota üusim nüka, jíapsipo kökosi éaka sirok táytek.

³⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—In jíapsi tüisi siroka ín mukëu tájti. Ímirem taahua, éntokem ínomak éaka kaa kótche.

³⁹ Chë huam jëla sika tónommia kíkteka buíau tájti müla kóm chätuka, Diostau buanaka ínel jiaahuay:

—In Átchay, juka béttesi jiokot machik inou huéenakemta ára nee úuhuätek, nechë ä úuhua; të kaa ín éäpo ámantunake, ál-la em éä pámani.

⁴⁰ Sep läuti ä discípulommeu yepsaka, kócheme téuhuak. Huanäi Perotau ínel jiaahua:

—¿Jachem senu horapo júne kara ínomak taahuak, kaa kócheka? ⁴¹ Katem kótche, éntokem oraciónta johua; bueítuk kaa türikum bíchaa kaa enchim jiopnakë béchíbo. Jü espíritu jíba óusi éehuamta jípure, të jü takahua kaa áma yuuma.

⁴² Júchi áman sika, guosa huëpo Diostau bua-naka, ínel jiaahua:

—In Átchay, íkái jiokot éehuamta inou huéenakemta úttiaturakey, éläpo em éäpo ámantunake.

⁴³ Júchi ámeu yepsaka kócheme téhuak, bueituk bem pusím yetem kaa yüey. ⁴⁴ Am tójaka júchi siika. Huanäi bájikun huëpo Diostau buaanak, jíba ä nokäü nokaka. ⁴⁵ Huanäi ä discípulommeu yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Kóchéem, éntokem jimyoore. Jü hora béja yuumak; ínapo jü Yoremta Üusi kaa tü yöremem mámpo tóijna. ⁴⁶ ¡Jáptëem! ¡Jántebu! Akem ä bitcha: itou jëla huéiye, jü nee buijtebonakeme.

Jesús preeesotehuak

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Ketune Jesústa nokay, Judas áma yepsak, jü doocemmak näikiatukaïhui. Entok huate juebénaka áamak kaatey, kúkutaka entok ej-paparaka, tiöpopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim bétana. ⁴⁸ Jü bem mámpo ä tóijseka huéeme sényata am máklatukay, ínel jíaka:

—Huä ín besiitonakëhui, jüri ájária; akem ä jaatia.

⁴⁹ Huanäi sep Jesústau rúktek, ínel jíaka:

—¡Kétchë al-leiya, Maestro!

Huanäi ä besiitok. ⁵⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In amigo, ¿jítasë äbo nüsek?

Huanärim Jesústa jaatiaka, ä preeesotek.

⁵¹ Të senu Jesústamak aneïhui, mámam rútktiaka, ejparam yeu huíkkék. Huanäi juka tiöpopo tékiakamta tekipanualerota náka chúkti béebak. ⁵² Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Em ejparamë ëeria; bueítuk simetaka ejparammey nássuame, ejparameyim mëna.

⁵³ ¿Jachë én oraciónta kara nee yáa téiyey, ín Áchaybeu nokaka, huanäi áapo ángelesim dooce batallónim béppa inou bíttua eiyey?

⁵⁴ Huanäi, ¿jáchisu áu chúpa éiyey, jü noki jïojteri? Ínëli ínohuä huéenakeu úttia, tä jiäpo.

⁵⁵ Huämi horapo Jesús ínel ámeu jiaahua, jume gentemmehui:

—¿Ekbualerota jariamta bénasem yeu sákala nee jaatia báreka, kúkutaka entok ejpaparaka? Enchimne majtiaka chíkti táapo tiöpopo enchimmak yeyesay, të katem nee jaatiak.

⁵⁶ Sime ïri ínëli yeu siika, jume profeetam jïojtekäu áhuä chúpanakë béchïbo.

Huanäi ä discípulom simetaka ä tö sájaka tennek.

Jesús buére yäurata bíchäpo jípuhuay

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Jume Jesústa buísekame sacerdotemmu kobanaro Caifástahuim ä núk sájjak. Simetakam ámani aaney, jume escriibam entok jume pueblopo yö yáarim. ⁵⁸ Peero mékkariat Jesústa sáu huéiyey, jü sacerdotemmu kobanaro káriu kimuhuäu tájti. Huämi áman kibakeka, jume tiöpota suayame násuk yejtek,

juka jáchín ä chúpnakeu bítt báreka.

⁵⁹ Huanäi jume tiöpopo chë nésahueme entok jume yö yáarim, jume tiöpo buére yäurammaki, ímëri jábeta kaa lútüriata jípureka Jesústa nätuanakemtam jariay, ínëli át nésahueka ä mënä béchibo. ⁶⁰ Tem kaita át téhuak. Ä junëlituk junne juebénakam Jesústa béj-reka kaa lútüriata nookay. Të chúkula guoyikam áma yájjak, Jesústa béj-reka kaa lútüriata nokaka, ⁶¹ ínel jíaka:

—Íri ínel jiaahuak: “Arane íkái Diosta tiöpo tátabe, entokne báij táapo ára ä tóboktia.”

⁶² Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro kíkteka ínel áu jiaahua:

—¿Jachë jáchin júne kaa am yómmia? ¿Jítasum ímëi emót nooka?

⁶³ Jesús éntok kaa jáaley. Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro ínel áu jiaahua:

—Dios jíápsamta téhuampo, itomë téjhua: ¿Jachë empo jü Cristo, jü Diosta Üusi?

⁶⁴ Jesús ínel áu jiaahua:

—Émpë ínel jiaahua, entokne két ínel enchim-mu jiaahua, én naatekem nee bínnake ín Yoremta Üusitukähui, juka Diosta úttiärapo ä bátam bétana kátekamta, entok téhueka bétana namupo yepsamta.

⁶⁵ Huanäi jü sacerdotemmu kobanaro, ä sánko súpem síuti huíkkek, ínel jíaka:

—Diosta béj-reka béttek nookak. ¿Jachu testi-igom ketune áma bëye? Ímirem eme ä jíkkaja, Diosta béj-reka béttek ä nokähui. ⁶⁶ ¿Jáchisem ä bitcha emëe?

Huanäi bempo ä yómmiaka ínel jiaahua:

—¡Mukiapo yúmala!

⁶⁷ Huanärim pújbat át chit huáttek, entokim ä chónnay; huate éntok jópemet ä bébbay,
⁶⁸ ínel jíaka:

—¡Bueituk empo Cristotukátek itome tejhua!
¿Jábesu enchi bébak?

Peero Jesústa kaa áu täya tíiya

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Peero päkutana kátekay tebatpo. Huanäi senu jámut áma nésauta joame áu rúktek, ínel jíaka:

—Empo két áamak aaney, Jesús Galiléapo joometamaki.

⁷⁰ Të áapo simem bíchápo kaa áu ä täya tíiya, ínel jíaka:

—Kanne jüneiya jita em nokähui.

⁷¹ Áapörik puertau bíchaa yeu ä sik, täbuika ä bitchak. Huanäi am téjhuak, jume áma aneme:

—Íri két áamak aaney, Jesús Nazarenotamaki.

⁷² Të áapo júchi kaa áu ä täya tíiya, yörisi machik bát kéechahuamta nokaka, ínel jíaka:

—Kannä täya, júkái yoremta.

⁷³ Júchi chúkula, jume áma ják aneihui, áman rúktekam ínel jiaahua, jü Perotahui:

—Tua lütüriapo empo két ámemak aani, bueituk jü em nokäu enchi yeu buisse.

⁷⁴ Huanäi áapo jájaana nok táytek, entok yörisi machik bát kéechahuamta nookak:

—Kannä täya, íkái yoremta.

Huanäi jü totoröra kúkusek. ⁷⁵ Huanäi jü Peero áu huáhuatek, jü Jesústa noki ínel

jáamtahui: “Totororata kee kúseyo, baisë kaa nee emo täya tánake.” Huanäi päkun yeu sika, ä jiápsipo chibusi éaka kökosi buaanak.

27

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak
(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Kethueytana, sime jume tiopopo chë nésahueme entok jume pueblopo yö yáarim, náhuim emo tójaka nokta náu tütek, Jesústa mëtebo báreka. ² Huanärim Jesústa súmaka ä núk sájjak; ínëlim Poncio Pilato gobernadortau ä tójjak.

Judasta mukukähui

³ Huanäi Judas, yä buíseka bem mámpo ä yéchakame, juka bétte nokta át chúpëu bíchaka, áu temajek. Huanäi jume treinta tómi tósalim ámeu nóttiriak, jume tiopopo chë nésahuemmehui, entok jume yö yáarimmehui, ⁴ ínel jíaka:

—Diosta bíchäpone kaa tüisi ayula. Juka kaita juënak yáalata yeu buíseka enchim mámpo ä tójjak, ä mënä béchïbo.

Të bempo ínel áu jiaahua:

—Ítapote kaita áma jüneria; të, jempo ál-la!

⁵ Huanäi tiopopo juka tómi tósalita guötiaka, yeu sika áu cháyyak.

⁶ Huanäi jume tiopopo chë nésahueme, akim ä nüka, juka tómi tósalita, ínel jíaka:

—Kaibu türinake, tiopopo tómimä ä kuutia béchïbo, bueituk ójbo tómmi.

⁷ Chúkula náu ettejosuka, babuta tekipanu-
amta huaj buía áy jínnuhuak, jume kaa áma
joomem áma máa béchibo. ⁸ Íari béchibo én
tájtí ìri huaj buíya, “Ójbo Buíya”, ti téhuak.
⁹ Ínëli áu chúppa, jü profeeta Jeremíajta
nokakähui, ínel ä jíako: “Huanärim am nüka,
jume treinta tómi tósalim (juka nákhua
béj-ri, israeliitam ä béjhua aahuaka pámani).
¹⁰ Babuta tekipanua huaj buía áy jínnu béchibo
taahuak, Señorta nésauta nee mákakä pámani.”

Pilato Jesústa nátemajek

(*Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38*)

¹¹ Jesús áma huéekay, gobernadortau lúl-la.
Huanäi ä nátemajek, ínel jíaka:

—¿Jachu empo jü judíommeu réy?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Émpë ínel jiaahua.

¹² Jume sacerdotem kobanarom entok jume
yöyoturi pueblolo chë nesahueme bétana
nätuhuaaka junne, entok Jesús kaa jíalek.

¹³ Huanäi Pilato ínel au jiaahua:

—¿Jachë kaa am jíkkaja, juebenak bétana
enchi nätuame?

¹⁴ Të Jesús huépul nokta júne kaa ä yómmiak.
Íari béchibo jü gobernador tüisi buére éiyay.

Jesústa mënäü yäura noki át chúpahuak

(*Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16*)

¹⁵ Ínëli huémta násuku, pajko táapo costum-
breta jípuhuä pámani, jü gobernador pueblota
bíchäpo huépul pereesota butbúttiay, jábeta
bem huáatiähui. ¹⁶ Júnakoy éntokim pereesota

áma jípurey, Barrabás ti téhuaakamta; ïri buéresi jita yáalataka täyahuay. ¹⁷ Ìnëli be-mpörim náu emo tóij-latuk, Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasem nee búttia ïaa: Barrabásta, ö Jesústa, Cristo ti téhuaakamta?

¹⁸ Bueïtuk jüneiyay, kía át kopteka áma yeu ä tóijtukaïhui.

¹⁹ Juka Pilatota, jume yäura tribunalim jojoyëpo ä kátek, ä jubiahua nokta áu bíttuak: “Katë áu suuhua, hua sïmeku lútula huémta joamtahui, bueïtuk ëni tüisine jantiachisi tenkula, áapörik béchïbo.”

²⁰ Të jume sacerdotem kobanarom entok jume pueblopo yöyoturim, juka gente juebenaratam téjhuak, chë türinake tíaka, Barrabásta búttianäu, Jesústa éntok mëtebonähui. ²¹ Jü gobernador am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—¿Jábetasu júntukne búttianake, jume guoyim násuku?

Bempo éntok ínel jiaahua:

—Barrabásta.

²² Pilato ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem júntuk nee áu yáa ïa, jü Jesús Cristo téamtahui?

Sïmetakam ínel jiaahuak:

—¡Kúrusichë ä popontebo!

²³ Huanäi jü gobernador ínel ámeu jiaahua:

—¿Jíta juënakso júntuk yáala?

Të bempo chë júne chaayey, ínel jíaka:

—¡Kúrusichë ä popontebo!

²⁴ Jü Pilato juka yáa báahuamta bát bíchaa huémta bíchaka, entok juka kaa nanabeu

éhuamta chë jikau chätuyo, huanäi bäam aahuaka áu mám báksiak simem bíchápo, ínel jíaka:

—Kaitane áma kúlpak, íkai yoremta ójbopo lútula huéeka ä jíápsäpo, bueituk kaitane juënak át téuhua, ä mënë béchïbo. Enchim mámpo taahua.

²⁵ Huanäi sïme pueblo áma aneme ä yómïiaka, ínel jiaahuak:

—Éläpo ä ójbohua ito béppatunake, entok itom üusim béppa.

²⁶ Huanäi Barrabásta búttiak. Jesústa éntok bemmuchateboka, bem mámpo ä tójjak, kúrusit ä poponnä béchïbo.

²⁷ Huanäi jume gobernadorta sontarom, Jesústam núk sájjak, Pretoriou bíchaa. Huämïrim áa chíkola sïme jume sontarom emo náu tójjak. ²⁸ Huanarïm ä sánkohua ä úuhuaka, síkilik ä sánkotuak. ²⁹ Huanarïm huíchata huikö päaka ä coroona yáaka kóbat áachä yétchak, ä mám bátatana éntok baka kútata. Huanarïm áu lúl-la tónommia jápteka, ä junneriay, ínel jíaka:

—¡Yántë jíápsa, judíommeu réy!

³⁰ Entokim át chit huathuattey, juka baka kútata mámpo ä jípurëu nükam, kóbat ä bébbay. ³¹ Chúkula íneli ä junneriasuka, entok kökosi ä yáasuka, jume súde mántom ä úuhuaka, ä sánkohua ä sánkotuak. Huanarïm ä núk sájjak, kúrusit ä poponboka.

*Jesús kúrusit poponhuaka muukuk
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

³² Huanäi yeu am kateyo, yoremtram nánkek, Cirene jóärau joometa, Simmom ti téhuaakamta. Íkärím úttiapo kúrujta püaktituak, ä huériunakë béchïbo.

³³ Júnëlim kateka áman yájjak, jum Gólgota ti téhuaakähui. Ìri “Mukila Kóba Káuhui”, tiau báare. ³⁴ Vinotam Jesústa jítua báarek, sikaramak kütiata; të ä jihueka kaa ä jëkak.

³⁵ Kúrusit ä poponsukam ä sánkobechi nat jäteka náchá näikimtek. Ìri ínel yeu siika, juka profheetata nokakäu áhuä chúpanakë béchïbo: “In súpemim nat näikimtek, entokim ín sánkom nat jätek.” ³⁶ Júnëlim huämi ják jotek, ä suayaka. ³⁷ Huanärim ä kóba béppa jïojteta yétkhak, jita béchïbo ä mëhuakahui, ínel jáamta: “Ìri Jesús jü judíommeu réy.”

³⁸ Huanäi guoy lak-ronim áamak kúrusit poponhuak, huépülaka bátatana, senu éntok míkötana. ³⁹ Jume áma huam kateme, akim ä junneriaka juénasi jíaka kóba huíutey, ⁴⁰ ínel jíaka:

—Empo juka tiöpota ára tátabeme entok báij táapo júchi ára ä yéchame, ¡émpë emo jínëu! Bueituk empo Diosta Üusitukätek, ¡kúrusitche kóm huéiye!

⁴¹ Ínëli këtchi jume sacerdotemmu koba-narom, jume escriibam entok jume pueblopo yöyoturim, akim ä junneriaka ínel jiaahuay:

⁴² —Huatem jínëuk; ¡áapo éntok kara áu jínëu! Bueituk áapo Israeltau réytukätek, ¡én kúrusit kón huéenake! Huanäite ä súalnake.

⁴³ Áapo Diostat áu éä tíiya; éläpo áapo ä

jínëunake, ä huáatiäteko; bueituk áapo ínel jiaula, “Diosta Üusine”.

⁴⁴ Kétchi jume lak-ronim, áamak kúrusit popontukaihui, akim ä junneriaka juënasi ä aahuay.

Jesústa mukukähui

(*Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30*)

⁴⁵ Lúl-la kátek naateka, kúptey bájim jiau tájti kaa machisi taahuak, síme ániachi.

⁴⁶ Kuptilamak abe bájim jiy, Jesús kusisi cháchayek, ínel jáka:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —itom nokpo ínel jiau báare: In Dios, ín Dios, ¿jatchiakasë nee ínapola tóij-la?

⁴⁷ Jume huate áma aneka ä jákkajame, ínelim jiaahuay:

—Ï Elíasta núnnu.

⁴⁸ Huanäi huépülaka áma aneme läuti ejpon-jata nüka, vinak-repo ä kómoniak. Huanäi baka tebet ä óreka, jikau áhuä nóitiriak ä jínakë béchïbo. ⁴⁹ Të jume huate ínel jiaahuay:

—Akem ä tójja. Boobichäem; jamak Elías äbo ä jínëunake jáni.

⁵⁰ Të Jesús júchi huëpo kusisi cháchayeka, ä espírituhua tójaka muukuk. ⁵¹ Huanäi éntok jume velom jum tiöpopo chäkame síutekam guoyisi emo yáuhuak; jikat naateka bétukun tájtim síutek. Jü buía éntok áu yoyoak; jume buere tétam éntok riutek. ⁵² Jume sepul-turam éntok emo étapok, éntok Cristota sual-huäpo nau anim takahua kókkolame násukim jotek. ⁵³ Chúkula Jesústa jáabitesuk, ímëri

sepulturapom yeu sájjak. Huanärim buére jóära Jerusaleñiu juebenammeu yeu machiak.

⁵⁴ Jü centurión entok jume huate áamak áma Jesústa suayáihui, juka buíata junëli áu yoyoakamta bíchaka, entok simeta jita áma yeu sikamta, tüisim guómték. Huanärim ínel jiaahua:

—¡Iri tua yö lütüriapo Diosta Üusitukay!

⁵⁵ Juebena jáamuchim áma aaney, mékka jábueka ä bíchaka. Ímëri Jesústamakim rejtilatukay, Galiléapo naateka ä aniaka. ⁵⁶ Áme násuk aaney jü María Magdalena, María Jacobota áiye entok Joseta, entok jü Zebedeota üusim áiye.

Jesús mäahuak

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Tukariu yúmako, senu yoreme rikotaka áma yepsak, Arimatea jóärapo jometaka. Iri José ti téhuaakay, entok két Jesús ä discípulokay.

⁵⁸ Iri Pilatotau sika, Jesústa takaahua áu aahuak. Huanäi Pilato néshuek, Jesústa takaahua ä máknä béchibo. ⁵⁹ Huanäi José juka Jesústa takaahua nüka, sábanam báksiarimpo ä bitiak.

⁶⁰ Huanäi káu guójöku sepultura bemelapo ä teekak. Íkäi sepulturata José áapo áa béchibo ä yáalatukay. Huanäi tétata buëuruk röaktiaka áman kikkimuhuäpo ä óorek. Huanäi siika.

⁶¹ Entokim két áma aaney, María Magdalena entok hua senu María; sepulturata pújapom jokay.

Jesústa sepultura sontarom ä suayay

⁶² Júchi yokoríapo jimyore táapo, jume tiöpopo chë nésahueme entok jume pariserom emom náu tójjak, Pilatota bíchäpo, ⁶³ ínel jíaka: —Yöturi, áute huáate, hua yore baítáttäusukame ketune jíápsaka ínel jiaahuak: “Báij taahuarim simsukne jíabitenake.” ⁶⁴ Íäri béchíbo amanë am bíttua, jume sepulturata suayanakeme báij taahuarim simsuu tájti. Jáchinay junne jume áamak rejteihui tukaapom áman sájaka ä ékbuanake. Huanärim jü gentetau ínel jiaunake: “Kókkolam násuk jíabitek.” Ä ínëlituk, jü chúkula bem öbiakäu chë obiachinake, jü bát bem öbiari béppa.

⁶⁵ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua:

—Jümürem am jípure, jume sontarom. Ámanem sájaka enchim jüneä páman ä suayatebo.

⁶⁶ Huanärim áman sájaka tüisi ä páttiak, juka sepulturata, yäura seyoy ä seyotuaka, juka téta puertata; entokim sontarom áma tö sájjak.

28

Jesús kókkolam násuk jíabitek

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Jimyore taahuata simsuko, entok jume guoy búsan taahuarim naatëpo, matchümakim áman sájjak, jum Jesústa maahuakäipo ä bít báreka, María Magdalena entok jü senu María. ² Huanäi jü buía tüisi áu yoyoak, bueítuk jü Señor Diosta ángel, téhueka bétana kóm yepsaka, juka tétata sékänä ä bíaktiaka, áa béppa yejtek. ³ Ä bíthuäpo yúku béroktiriata bénasi

bélojkosi machiakay. Jü ä sánkohua éntok sápa tósalm bénaakay. ⁴ Jume sontarom ä bíchaka májhueka emo yoohuay, entokim kókkolam Bénasi taahuak. ⁵ Të jü ángel am yómmiaka ínel ámeu jiaahua, jume jáamuchimemui:

—Katem májhue emëe, bueituk ínapone jüneiya, Jesústa enchim jariähui, juka kúrusit poponhuakamta. ⁶ Kaa ím aane; kókkolam násuk jíabitek, ä jíakä Bénasi. Binen kateka ä bitcha, juka Señorta máahuakäipo. ⁷ Läutem áman sájaka ä discípulom téjhua: “Kókkolam násuk jíabitek, entok Áapo enchimpat huéenake Galiléau buiaräu bíchaa. Huämirem ä bínnake.” Íkaine enchim téjhua.

⁸ Huanärim bempo yeu sájjak, jum ä máahuakäipo, májhueka entok tüisi al-leaka. Tennekam bemela nokta Jesústa discípulom téjhua báarey, entok íneli íkái nokta huériaka am kateisu ä discípulom téjhua báreka, ⁹ Jesús am nankiseka ámeu yeu siika, ínel jíaka:

—¡Yántem jíapsa!

Huanäi bempo áu rúkteka guókpo ä íbaktiaka, ä yörek. ¹⁰ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¡Katem májhue! Ámanem sájaka jume ínomak huéerim nok bemelata am mákka, bueituk Galiléau am kannakë béchíbo. Ámanirim nee bínnake.

Sontarom juka bem bíchakäu nookak

¹¹ Ímëi jáamuchim ketune boojoaïsu, jume sontarom buére jóärau bíchaa sájaka, am téjhuak, jume sacerdotemmui kobanaro, jáchin

símeta yeu sikähui. ¹² Huanärím emo náu tójjak, jume pueblopo yöiyoturim. Ímëri nokta náu tüteka, jume sontarom yún tómita mákkak, ¹³ ínel jíaka:

—Inëlem jiaunake emëe: “Ä discíipulom tukaapo itom kóchey äbom yájaka ä ékbuak.” ¹⁴ Të juka gobernadorta íkái jíkkajako, ítapote áamak ettejonake, tüisi ä éenakë béchïbo; entok kaita enchimneu huéenakë béchïbo, ítapote enchim anianake.

¹⁵ Huanäi bempo juka tómita nüka ä yáhuak, bem téjhuahuakä pámani. İri noki täyahuak judíom násuku, júnakoy naateka én tájti.

*Jesús ä majtiähuim tékilta mákkak
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁶ Të jume once discíipulom, Galiléa buiaräu bícham sájjak. Ímï júya káupo Jesús ámanam núnulatakay. ¹⁷ Ä bíchakam ä yorek; të huate katim ä ajäria teiyey. ¹⁸ Jesús ámeu ruktek, huanäi nokaka ínel ámeu jiaahua:

—Síme úttiatane mák-ri, áman téhuekapo entok ímï buíapo. ¹⁹ İari béchïbo, síme ániachem kaate, naciónimmehui, jume gentem ín discíipulomtu iaaka. Huanärem am majtiasuka am batöa, Dios Áchayta téhuampo, entok Diosta Üusi téhuampo, entok Dios Espíritu Santota téhuampo. ²⁰ Emem am majtianake, juka enchimmet ín nésahuekähui, bempörim ä boojorianakë béchïbo. Ínapo éntok nee enchimmak aane, chíkti táapo, ániata lütëu tájti. Júnentunake.

Diosta nooki yorem nokpo

Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mayo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

84020f7b-8f34-5f65-803f-a2c6c92b92ea